

VZGOJA

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše | julij 10 | 4,30 EUR

46

Kdo je dober učitelj?
Spoštovani starši, prišluhnite svojemu otroku
Naš pogovor: Mojca Kucler Dolinar
V žarišču: Trajnostna družba

**Leo F. Buscaglia:
ŽIVIMO,
LJUBIMO
IN SE UČIMO**

Tole je reklo moje srce: "Učenje je fantastično, kajti vedno ko se učiš česa novega, tudi postaneš kaj novega," ponavljam za radoživim mojstvom življenja Leom F. Buscaglijom. In objemam ljudi in slavim življenje in vem, da je pomembno: ŽIVETI, LJUBITI IN SE UČITI. Hvala za navdušujočo knjigo, ki govori prav to. Da bi jo prebralo veliko, veliko ljudi, iz srca želim njej in njim.

Manca Košir

To je knjiga, ki vas poboža od znotraj, zaigra na vaše najnežnejše strune in razpre vaš objem ljudem in življenju.

Nada Mulej

V svetu, ki je vse prepogosto hladen, je lepo srečati človeka, ki je toplel. V svetu, ki je vse prepogosto preračunljiv in uporablja ljudi za svoje cilje, je lepo srečati človeka, ki je iskren, neposreden in spoštuje druge. V togo načrtovanem svetu je lepo srečati človeka, ki je ustvarjen, predvsem pa navdušen nad tem, da je človek. Leo F. Buscaglia me je v tej knjigi še bolj navdušil nad življenjem. Človek spontano vzklikne: lepo je živeti!

Silvo Šinkovec

Za naše najmlajše poslušalce

- **Bim-bam-bom** (otroški zvonček otroke in starše pospremi v vrtec ali šolo) od ponedeljka do petka ob 7:10.
- **Otroški dober večer** (zgodba za lahko noč) od ponedeljka do petka ob 19:30.
- **Sobotna iskrica** (kolaž zanimivih pogovorov, pesmic, živahnega vodenja in klepetanja z najmlajšimi) v soboto ob 9:00.
- **Vabljeni v družbo valov Radia Ognjišče in Jureta Seška!**

**radio
ognjišče
15 let**

Pesnik in glasbenik **Andraž Polič** se je tokrat podal v nov svet – v svet zdravih rastlin in otrok. Ustvaril je poučno pesniško zbirko za otroke in mladino, ki črpa navdih v knjigah **Ašičevih** priročnikih zdravih zelišč. Razlaga zdravilno moč in uporabnost rastlin, obenem pa otrokom in mladostnikom odpira svet poezije in prostega verza.

Vse pesmi so opremljene z ilustracijami Katarine Vladimirov Young.

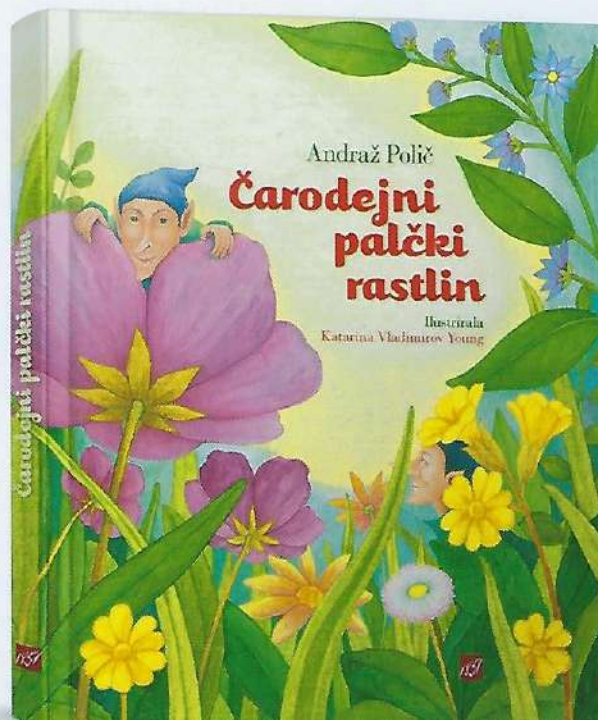
1851

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba

Vabimo vas v naši knjigarni:

Celje, Prešernova 23, tel.: 03/490-14-20(21)
Ljubljana, Nazorjeva 1, tel.: 01/244-36-50

www.mohorjeva.org

Ustanovitelja in izdajatelj
Društvo katoliških pedagogov
Slovenije in Družba Jezusova

Svet revije

mag. Milan Bizant
mag. Zorica Blagotinšek
dr. Helena Jeriček Klanšček
dr. Peter Lah
dr. Viljem Lovše
Marjan Peneš
dr. Bogdan Polajner
dr. Peter Svetina
dr. Peter Vencelj
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

mag. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Dejan Hozjan
dr. Petra Javrh
dr. Jana Kalin
dr. Franci M. Kolenec
Kristina Lepen
Karmen Pečarič Podobnik
dr. Andrej Perko
mag. Magda Burger

Naslov uredništva

Vzgoja
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43-83-983, 031-611-411
revija.vzgoja@rkc.si
silvo.sinkovec@rkc.si
http://dkps.rkc.si

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

24200-9003894173
odprt pri Raiffeisen bank

Prelom

Ikona Rozman d.o.o.

Tisk

Schwarz d.o.o.

Lektoriranje

Berta Golob
Barbara Rodošek
Bernarda Kežar

Revija VZGOJA izhaja štirikrat letno. Cena izvoda je 4,30 EUR. Naročnina za naročnike v Sloveniji je 17,20 EUR (Evropa: 30 EUR, drugod: 42 USD, v ceno niso všteti stroški bančnega nakazila: 15 EUR). DDV in poštšina sta vračunana v ceno. Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite na uredništvu ali na spletni strani. Nenaročenih prispevkov ne honoriramo. Natisnjenih 2300 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancirata
Javna agencija za
raziskovalno dejavnost RS in
Ministrstvo za šolstvo in šport.

Svoboda

✍ Silvo Šinkovec

Janez je pridiral domov, zabrisal svojo torbo v kot in vzklil: "Sedaj sem svoboden človek!" Zaključil je šolanje. Pred njim so počitnice. Svoboden od česa? Od šolskih obveznosti. Na zabavi za najstnike je po zvočniku hreščal glas: "Danes bo Mojca zgubila nedolžnost!" Organizatorji so osnovnošolce nagovarjali k svobodni zabavi. Ni pravil! Kdo vam bo govoril, da je nekaj prepovedano? Kdo vam bo kratil sladkosti življenja?

Svobodo pogosto pojmujejo kot "delaj, kar hočeš, saj si svoboden". Zato ponekod ni pravil v družini, v šoli, na cesti, ni pravil pri lastnini, v spolnosti, v besedah. "Kdo mi bo prepovedoval preklinjati, zmerjati, se izražati cinčno? Saj s tem le izražam svojo jezo! Kdo bo omejeval mojo svobodo?" To preprosto pojmovanje svobode je danes zelo razširjeno. Pa ni pravo. To ni svoboda.

Kako naj se zavarujemo, da si kdo ne bi prisvojil naše lastnine, posegal v intimo, nam vzel dobro ime, poniževal, celo ubijal? Da bi zagotovili neko strpno družbo, prisegamo na pravno državo. Pravo naj postane varuh etičnih norm. Zato sodobna družba kopiči število pravil in zakonov. Kopiči in kopiči. Zakonodaja do neke mere res ureja odnose, toda sami zakoni ne ustvarjajo pravične družbe. Hitro si poiščemo bližnjice in opravičila: "Če ni tožnika, ni sodnika." Ali: "Moja svoboda se raztega do svobode druge osebe." Tudi to ni svoboda.

Pravično družbo ustvarjajo etični, notranje svobodni ljudje, ki so sposobni čutiti z drugim človekom. "Zakonov in zapovedi se držim, ker vem, da so smiselni in potrebni. Delam, kar je prav." Bistvo svobode je to, da se človek lahko sam odloča, da je avtonomen v svojih odločitvah. Svoboda mu omogoča, da se odloča za to, kar verjame, kar si želi, kar želi doseči. Temu rečemo, da je *svoboden za nekaj*, za tisto, kar ga čaka. Za svoj cilj, *telos*. Uresničiti svoje človeške zmožnosti, odkriti smisel bivanja in se približevati resnici, postati dober človek, spoštovati druge, živeti pravično in solidarno. Odrivati svetost bivanja. Svobodo posameznika ne omejujejo drugi ljudje, omejuje jo *resnica*. Samo

svobodni ljudje morejo odgovarjati na klic ljubezni.

Le notranje svoboden človek lahko išče resnico. Sodobna psihologija ugotavlja pandemijo odvisnosti. Ljudje so zasvojeni z množtvom stvari. Gre za nemoč. Ne zmorejo reči ne: nezdravi hrani, cigaretam, alkoholu, spolnosti, igram, agresiji, poniževanju. To je notranja usuznjenost. Terapije in terapije so potrebne, da se nekaj ljudi osvobodijo. Istočasno je nova množica potopljen v morje zasvojenosti. Filozofija potrošnje in zadovoljitve potreb nas samo še bolj peha v odvisnost. V nesvobodo. Imperativ zadovoljevanja vseh potreb je velika zmota sodobnega človeka. Nismo srečni, če zadovoljimo vse potrebe. Človek se mora naučiti prestat notranjo frustracijo, ko niso vse potrebe zadovoljene. Uči se sprejeti bolečino, bolezen in minljivost bivanja, tudi smrt. To so velike učiteljice. Človeka učijo *svobode od* impulzov, strahu, ošabnosti, samozadostnosti, egoizma, agresivnosti, dominantnosti, narcisoidnosti.

Tone je dobil nekaj let zapora zaradi nesreče, v kateri so bile zelo poškodovane osebe. Nekdo od prijateljev je umrl. V ječi je. In razmišlja. Vrača se nazaj k nesreči. "Tole bom odslužil. To ni najtežje. Težje je živeti z zavestjo, kaj sem storil svojim prijateljem. Z občutkom krivde v srcu. Ta bo ostal tudi ko ne bom več za zapahi." Težko je biti v zaporu, toda ta zapornik je spoznal, da zapor ne pomeni bistvo nesvobode. Nesvoboda je notranja, ko ne zmorem ravnati tako, kot bi si želel in kot je prav.

Janez bo svoboden, ko mu delo ne bo več v breme, ampak prostor ustvarjalnosti in ljubezni. Mojca bo svobodna, ko ne bo imela več nekoga, ki bi jo silil v izkušnje, ki si jih ne želi; svobodna bo, ko si bo upala tožiti človeka, ki jo je premlado silil v nezdravo spolnost, v izkušnjo, ki ji ni bila kos in jo je poškodovala. Tone bo svoboden, ko bo doživel, da mu je odpuščeno, da je odslužil svojo krivdo in da tudi sebi lahko odpusti. Notranje svobodni ljudje so sposobni ustvarjati spoštljive odnose, v katerih je resnična ljubezen. ■

5

Barica Marentič Požarnik:
**Vzgajanje za stališča in vrednote,
ki omogočajo trajnostni razvoj**

... Razvijanje stališč, vrednot in prepričanj spada med pomembne cilje okoljske vzgoje, ki jo v zadnjem času pojmujejo širše – ne le kot varovanje okolja, ampak kot vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj; tak, ki ne bo ogrozil možnosti prihodnjim generacijam ...

21

Hubert Požarnik:
Kdo je dober učitelj?

... Dober učitelj svojo vzgojno nalogo jemlje zelo resno, ker ve, kako pomembna in potrebna je pomoč mlademu človeku, da postane dober človek, sposoben živeti ubrano s seboj in z drugimi. Dober učitelj skuša pri učencih razviti in utrditi tudi sekundarne vrednote, vrline, kot so olikano vedenje, vztrajnost, natančnost, redoljubnost, obzirnost, skromnost, hvaležnost, samoobvladanje ...

29

Nataša Vidovič:
Posledice razvajenosti v srednji šoli

... Učitelj mora jasno oblikovati razredna pravila in jih dosledno izvajati. Pozoren mora biti na pozitivno jedro v razredu in pokazati dijakom, kakšno vedenje se od njih pričakuje. Poiskati mora močne točke posameznikov, ki so moteči, in jih pridobiti na svojo stran. Učitelj mora zahtevati, da je delo dobro opravljeno, da so učenci aktivni in sodelujejo pri pouku ...

44

Zvonka Španger:
Branje razvija osebnost

... Na čajanki sem najprej spregovorila o pomenu družinskega branja, nato pa predstavila nekaj otroških knjig, za katere se mi je zdelo, da zaslužijo posebno pozornost. Želela sem predstaviti kakovostne knjige. Izbrala sem knjige, ki so bile v preteklih letih nagrajene, nekaj novejših knjig, nekatere pa sem izbrala preprosto zato, ker jih imajo otroci radi ...

Uvodnik

- 1 Silvo Šinkovec: **Svoboda**
- V žarišču: Trajnostna družba**
- 3 Dejan Hozjan: **Človekove pravice v vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj**
- 5 Barica Marentič Požarnik: **Vzgajanje za stališča in vrednote, ki omogočajo trajnostni razvoj**
- 7 Majda Naji: **Socialna pravičnost kot del koncepta globalnega izobraževanja**
- 9 **Načela trajnostne družbe**
- 11 Linda Buzzell-Saltzman: **17 področij trajnostne družbe**
- 13 Mihael Jarc: **Voda kot nenadomestljiva prvina stvarstva in naravna vrednota**
- 15 Anita Žibrek: **Narava naj bo zaveznica in prijateljica odraslih in otrok**
- Naš pogovor**
- 18 Silvo Šinkovec: **Mojca Kucler Dolinar: Demokracija stoji na odgovornih državljanih**
- Biti vzgojitelj**
- 21 Hubert Požarnik: **Kdo je dober učitelj?**
- 22 Franci M. Kolenec: **Predstavitev knjige Spodbujanje razvoja senzorike, motorike, kognicije, govora in jezika**
- Duhovno izkustvo**
- 24 Berta Golob: **Simbolno pooseblja vse**
- 25 Giles Cusson: **Vznik ljubezni**
- Razredništvo in vzgojni načrt**
- 27 Miro Cerar: **Degeneracija**
- 29 Nataša Vidovič: **Posledice razvajenosti v srednji šoli**
- 31 **Spor med učiteljem in učencem**
- Starši**
- 32 Maria Montessori: **Orientacija sloni na redu**
- 35 Savica Pureber: **Otrok, žrtev nasilja v družini**
- 36 Andrej Perko: **Otroci alkoholikov in tiranov**
- 37 Fani Čeh: **Spoštovani starši, prisluhnite svojemu otroku**
- Vzgojna področja**
- 38 Milček Komelj: **Čistost romantične idile – slikarjeva podoba raja**
- 40 Natalija Veselič Martinjak: **Vodenje projektov – izziv za učitelje**
- Prostovoljno delo**
- 42 Barbara Tehovnik: **Leto 2011 bo evropsko leto prostovoljstva**
- Izkušnje**
- 44 Zvonka Španger: **Branje razvija osebnost**
- 46 Simona Babič: **Raziskovanje občutkov**
- 47 **Prebrali smo**
- 48 **Iz življenja DKPS**
- 50 **Napovedni koledar**
- 52 **Summary**
- 52 **Avtorji**

Človekove pravice v vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj

✍ Dejan Hozjan

Članek obravnava vprašanje povezanosti človekovih pravic ter vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. Avtor nakazuje, kako je konceptualni prehod z okoljske vzgoje na vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj spremenil smoter vzgoje in izobraževanja. Izključno okoljska tematika v konceptu vzgoje in izobraževanja se je nadgradila z moralno-etično dimenzijo. Tako sta vzgoja in izobraževanje razumljena kot individualna človekova pravica in generacijska dolžnost do zanamcev.

Konceptualizacija vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj

Kronološki razvoj koncepta o trajnostnem razvoju je izhajal iz okoljske problematike. V prvih fazah so se snovalcem postavljala vprašanja, povezana z odnosom med posameznikom in naravo, vlogo posameznika pri ohranjanju naravne dediščine itd. V tem smislu je bila naloga vzgojno-izobraževalnega sistema razvijati pri otrocih in mladostnikih čut skrbi za naravo. Kljub temu da okoljska tematika ohranja primat v konceptu vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, pa sta se okoljski dimenziji priključili še ekonomska in socialna. S širitvijo se je bistveno spremenil fokus

pojma (vzgoje in izobraževanja) za trajnostni razvoj, saj se na ta način, po mnenju snovalcev prenovljene strategije Evropske unije za trajnostni razvoj, redefiniirajo namen in cilji koncepta. Le-ti tako postanejo:

- **Varstvo okolja.** Ohranjanje zmožnosti Zemlje, da omogoča življenje v vsej njegovi raznolikosti, spoštovanje omejenosti zemeljskih naravnih virov ter zagotavljanje visoke stopnje varstva okolja in izboljšanje kakovosti okolja. Preprečevanje in zmanjševanje onesnaževanja okolja ter spodbujanje trajnostnih vzorcev porabe in proizvodnje, da bi se prekinila povezava med gospodarsko rastjo in propadanjem okolja.
- **Socialna enakost in kohezija.** Spodbujanje demokratične, socialno vključujoče, kohezivne, zdrave, varne in pravične družbe, ki spoštuje temeljne pravice in kulturno raznolikost, ustvarja enake možnosti in se bori proti vsem oblikam diskriminacije.
- **Gospodarska blaginja.** Spodbujanje uspešnega, inovativnega, z znanjem bogatega, konkurenčnega in ekološko učinkovitega gospodarstva, ki omogoča visoko življenjsko raven ter polno in visokokakovostno zaposlitev v vsej Evropski uniji (Svet Evropske unije, 2006: 3–4).

S spremembo fokusa vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj z okoljskih vprašanj na socialna in eko-

nomska pa se postavlja v nov položaj vzgojno-izobraževalni smoter. Tako vzgoja in izobraževanje nista več 'a priori' v službi okolja, ampak v službi razvoja človeštva, čigar temeljna naloga je "... stalno izboljševanje življenjskih pogojev in blaginje na Zemlji za sedanje in prihodnje generacije" (Svet Evropske unije, 2006: 1).

Otrok in mladostnik v službi blaginje človeštva

Koncept vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj 'a priori' nagovarja moralno-etično plat posameznika in družbe, saj se snovalci strategij na tem področju jasno zavedajo dejstva, da koncept stoji in pade s človekom. Slednje pa odpira polje človekovih pravic in dolžnosti. Da obstaja tesna povezava med vzgojo in izobraževanjem za trajnostni razvoj na eni in človekovimi pravicami na drugi strani, priča Strategija vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, ki so jo leta 2005 izdali Združeni narodi. V njenem uvodnem delu lahko preberemo: "Izobraževanje je poleg tega, da je človekova pravica, tudi osnovni pogoj za doseganje trajnostnega razvoja in pomembno orodje za dobro upravljanje, ozaveščeno odločanje in pospeševanje demokracije" (Strategija vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, 2005: 1). V tem primeru se izobraževanje razume v vseh treh oblikah človekovih pravic, in sicer kot: pravica pozitivnega, negativnega in aktivnega statusa (Jellinek, v: Cerar, 1996: 125).

Če izhajamo iz Jellinekove klasifikacije oblik človekovih pravic, pomeni v pravnem smislu pravica pozitivnega statusa upravičenost posameznika do določenih družbenih (oziroma državnih) storitev. Da je izobraževanje pravica pozitivnega statusa, ne priča le prvi del zgornjega citata, ampak nas na to opozarja tudi peti člen Strategije vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, ki poudarja željo po dostopnosti osnovnega izobraževanja, enake pravice do vzgoje in izobraževanja za vsakogar ter doseganje visoke ravni pismenosti (Strategija vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, 2005:

2). Tovrstno razumevanje izpostavlja (osnovno) vzgojo in izobraževanje kot dolžnost države do vseh državljanov. Sočasno pa sta (osnovna) vzgoja in izobraževanje razumljena kot človekova pravica sama po sebi, kot nekaj, kar človeku pripada.

18. člen Strategije izpostavlja, da imata vzgoja in izobraževanje (za trajnostni razvoj) specifičen pogoj in cilj, in sicer: "Učence na vseh stopnjah bi bilo treba spodbujati k uporabi sistematičnega, kritičnega in ustvarjalnega mišljenja in razmišljanja v lokalnih in svetovnih okvirih; to je temeljni pogoj za ukrepe za trajnostni razvoj" (str. 4). Tako je razvijanje sistematičnega, kritičnega in ustvarjalnega mišljenja in razmišljanja sočasno pogoj in cilj za vzpostavitev in delovanje koncepta trajnostnega razvoja na individualni ravni. Z vzpostavitvijo vzgoje in izobraževanja, ki kontinuirano vzpodbujata sfero svobode posameznika, pa smo prišli do razumevanja človekovih pravic kot pravic negativnega statusa (Jellinek, v: Cerar, 1996: 125).

“Koncept vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj opozarja na sinergijo med človekovimi pravicami in dolžnostmi.”

Vendar bistvo vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj ni zgolj v razvoju posameznikove avtonomnosti. Kot smo izpostavili prej, je slednje pogoj, in sicer za bistveni del trajnostnega razvoja. "Obravnavanje etične razsežnosti, vključno z vprašanji enakopravnosti, solidarnosti in medsebojne odvisnosti med pripadniki ene generacije in med različnimi generacijami ter odnosov med ljudmi in naravo ter med bogatimi in revnimi je osrednjega pomena za trajnostni razvoj in je zato odločilno za vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj" (Strategija vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, 2005: 5). Navedeni 23. člen Strategije priča o tem, da koncept vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj stoji in pade z individualno in generacijsko odgovornostjo za okoljski, socialni in ekonomski razvoj. Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj bosta dosegla svoje bistvo in namen z razumeva-

njem vzgoje in izobraževanja kot pravice aktivnega statusa. Le-ta omogoča posamezniku aktivno sodelovanje v različnih družbenih aktivnostih (Jellinek, v: Cerar, 1996: 125) oziroma, kot je zapisano v 25. členu: "Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj vključujeta pobude za razvoj kulture medsebojnega spoštovanja pri sporazumevanju in sprejemanju odločitev ter žarišče preusmerja od enostavnega prenašanja informacij k omogočanju sodelovalnega učenja" (Strategija vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, 2005: 5).

Uresničevanje koncepta vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj

Koncept vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj opozarja na sinergijo med človekovimi pravicami in dolžnostmi. Kljub temu, da sta vzgoja in izobraževanje razumljena kot človekova pravica vsakega posameznika, pa se njuno bistvo (v okviru trajnostnega razvoja) udejanji šele, ko postane ta dolžnost, pri čemer se pojem dolžnosti navezuje na moralno-etično čutenje do sočloveka in prihajajočih generacij.

Da bi lahko ohranili biotopsko in kulturno raznolikost, naravne vire, izboljšali kakovost okolja, spodbujali demokratičnost, socialno vključenost in inovativno gospodarstvo, se moramo primarno osredotočiti na razvoj empatije pri otrocih in mladostnikih. Kot nam nakazuje Strategija, naj bi bilo slednje mogoče ob koherentnem sodelovanju različnih interesnih skupin in sinergičnem delovanju formalnega, neformalnega in priložnostnega učenja. ■

Literatura

Cerar, Miro (1996): *Večrazsežnost človekovih pravic in dolžnosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Prenovljena strategija Evropske unije za trajnostni razvoj (2006). Bruselj: Svet Evropske unije. http://ec.europa.eu/sustainable/docs/renewed_eu_sds_sl.pdf, citirano: 28. 5. 2010.

Strategija vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (2005). Vilnius: Unece. <http://www.unec.org/env/esd/strategytext/strategyinSlovenian.pdf>, citirano: 28. 5. 2010.

Vzgajanje za stališča in vrednote, ki omogočajo trajnostni razvoj

✍ Barica Marentič Požarnik

*Če porušimo ravnotežje v naravi,
bo človeštvo trpelo. Poleg tega
moramo pomisliti na prihodnje
rodove: čisto okolje je kot vse
drugo človekova pravica. Del
naše odgovornosti do soljudi je
zagotoviti, da bo svet, ko ga
bomo zapustili, prav tako zdrav,
kot je bil, ko smo prišli nanj,
ali pa še bolj.*

(Tenzin Gyatso – Dalaj Lama:
Svoboda v izgnanstvu)

Razvijanje stališč, vrednot in prepričanj spada med pomembne cilje okoljske vzgoje, ki jo v zadnjem času pojmujejo širše – ne le kot varovanje okolja, ampak kot vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj; tak, ki ne bo ogrozil možnosti prihodnjim generacijam. V okviru okoljske vzgoje naj bi učenci razvili kakovostno znanje (povezano, razumljeno, ki obsega raznolike zmožnosti mišljenja in sklepanja – kritičnega, ustvarjalnega ...), ob tem pa zavzet, čustven in vrednotno zasnovan odnos do okolja, kar je osnova za okoljsko pomembne odločitve in premišljene akcije (Marentič Požarnik, 1998).

Gre torej tudi za ozaveščanje, razjasnjevanje stališč in za privzgajanje okoljsko pomembnih vrednot, kar je na več mestih poudarjeno v učnih načrtih. Na primer:

- Osnovna šola: učenec ima razvita osnovna stališča in vrednote, ki podpirajo trajnostni razvoj, ter razume pravice in odgovornosti po-

sameznika in skupine glede na ta razvoj.

- Gimnazija: dijaki/dijakinje razvijajo stališča, vrednote in prepričanja za sprejemanje odločitev na temelju kritične presoje o vplivih na okolje in na kakovost življenja sedanje in prihodnjih generacij (Kurikul za gimnazijo, 2008).

Učenci naj bi tudi začutili neskladje med 'deklariranimi' vrednotami (ki jih poudarjamo v učnih ciljih, medijih in drugod) in 'sprejetimi' vrednotami (tistimi, ki jih uresničujejo v vsakdanjem življenju) ter skušali to neskladje premostiti. Ali pa smo soglasni glede tega, katere vrednote podpirajo trajnostni razvoj? Ali so to obzirnost, zmernost, solidarnost, zdravje ljudi in okolja, spoštovanje do soljudi, do sebe, do narave ter okolja in njegovih virov nasploh, do sedanjih in prihodnjih rodov, do raznolikosti – biološke in kulturne –, do našega planeta v celoti? Ali imajo ene prednost pred drugimi (Plut, 2005)?

Kaj so stališča in kako jih razvijati?

Pot do usvajanja vrednot je dolga. Kaj pa, če začnemo pri stališčih? Stališča so trajnejše, čustveno obarvane vrednostne smernice do različnih predmetov, oseb, dogodkov in pojavov, ki povečajo možnost, da bomo ravnali v skladu z njimi. Vendar med stališči

in ravnanjem ni neposredne povezanosti, saj na naše odločitve vplivajo tudi utrjene navade, zgledi in pritiski okolice, možnosti, ki jih imamo, in še marsikaj. Lahko imamo pozitivno stališče

Foto: Matej Horžan

do uživanja sadja in zelenjave, pa se v naglici vedno znova zatekamo k hitro pripravljeni hrani.

Stališča se razlikujejo po smeri, moči in trajanju. Nekaj sprejemamo, zavračamo ali pa smo do tega nevtralni; za nekaterimi stališči odločno stojimo, se zanje zavzemamo, tudi prepričujemo druge, se spoprijemamo z ovirami ... Druga so bolj mlačna. Ena stališča nas spremljajo tako rekoč celo življenje, druga se pojavljajo na novo ali pa nas okoliščine privedejo do tega, da jih zavzamemo ali spremenimo (do pred nekaj desetletji npr. ni bilo treba imeti stališč do uporabe plastike). Spremembe, kot je globalno ogrevanje, primanjkovanje nekaterih virov in surovin, silijo ljudi, pravzaprav vse človeštvo, da ponovno razmisli o nekaterih

stališčih in z njimi povezanih (življenjskih) navadah, na primer v zvezi s prehrano, z oblačenjem, ogrevanjem, s transportom itd., in da jih razmeroma hitro spremeni.

“Razvijanje stališč, vrednot in prepričanj spada med pomembne cilje okoljske vzgoje, ki jo v zadnjem času pojmujejo širše – ne le kot varovanje okolja, ampak kot vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj, tak, ki ne bo ogrozil možnosti prihodnjim generacijam.”

Vsako stališče ima tri razsežnosti: spoznavno, čustveno in akcijsko. Tako je na primer pri stališču do varčevanja z energijo pomembno, da poznamo čim več načinov, da smo pozitivno čustveno naravnani do varčevanja in da potem tako tudi ravnamo. Ker so stališča čustveno obarvana in pogosto neozaveščena, jih je težko spreminjati samo na podlagi informiranja. Več znanja žal ne pomeni nujno tudi zrelejših stališč in ravnanja, sicer bi ob današnji poplavi znanstvenih spoznanj znali živeti mnogo bolj modro. Na drugi strani pa nam v šoli gre za ‘informirana’, ne le čustveno zasnovana ali brez premisleka sprejeta stališča.

Kje stojim – primer vaje za ozaveščanje in razvijanje stališč

1. Odločite se, lahko tudi v dogovoru z učenci, za nekaj stališč, o katerih bi želeli razpravljati, na primer stališče do uživanja hitre hrane, do pitja ustekleničene vode, do pešačenja ali kolesarjenja. V učilnici označite eno steno s plus, kar pomeni zelo pozitivno stališče, in nasprotno steno z minus, kar pomeni skrajno negativno stališče. Sredi med obema je točka nevtralnosti.
2. Učenci se razporedijo po učilnici glede na svoje stališče: tisti, ki so zelo za, ob eni steni, tisti, ki so zelo proti, ob nasprotni steni, drugi nekje vmes.
3. Pogovorijo se s tistimi, ki stoje blizu, nato pa tudi z onimi, ki stoje daleč. Kako utemeljujejo svoje stališče, zakaj je kdo za, zakaj proti? Ali bi

bili pripravljeni spremeniti stališče, če slišijo prepričljive argumente?

4. Nato sledi frontalni (plenarni) pogovor – razmislek, kako so se počutili, ali jih je kaj presenetilo, ali sedaj drugače gledajo na zadevo ... Skušamo ugotoviti, katere vrednote so ‘zadaj’ (npr. udobje, ekonomika, zdravje, odnos do okolja ...). Ali bi želeli o tem izvedeti kaj več? Oblikujejo naj vprašanja. Ali so na osnovi te izkušnje morda spremenili svoja stališča? Ali bodo celo drugače ravnali? Glavne ugotovitve zapisujemo.

Nadaljevanje vaje je odvisno od ciljev in časa, ki ga imamo na voljo. Učencem lahko razdelimo krajša informativna besedila, ki jih predelajo po skupinah in o tem poročajo. Lahko pa je to tudi začetek obširnejšega projekta, dnevov dejavnosti (v kmečkem okolju se je zelo obnesel projekt o uporabi pesticidov). Po končanih aktivnostih lahko ponovno preverimo, ali so se stališča kaj spremenila.

Praktične in zelo pozitivne izkušnje s to metodo imam na seminarjih z učitelji (npr. stališča do uporabe plastičnih vrečk, do reklamnih sporočil, npr. o ‘čistilih, ki uničujejo vse bakterije’), dolžna pa sem tudi zahvalo učiteljicam, ki so to in sorodne metode z uspehom uporabile v srednji šoli in o tem tudi obširno poročale¹.

V večini primerov je šlo za stališča v zvezi s potrošniškim vedenjem, z vsakdanjimi odločitvami ob nakupovanju, ki pa imajo daljnosežne okoljske posledice, le da se jih premalo zavedamo. Ozaveščanje o tem, razprave s tistimi, ki imajo drugačna stališča, tehtanje argumentov, iskanje informacij o vplivih (na primer plastike na okolje, tudi na živali) in o možnih alternativah (razgradljive plastike, trajne vrečke ...), odločanje za spremembe – vse to so postopni koraki do razjasnjevanja in oblikovanja kompleksnejših vrednot. Obstajajo tudi druge sorodne metode, na primer razpravljanje o dilemah, o nasprotnih stališčih, razvrščanje kartic ... (Marentič Požarnik, 2000).

Treba je poudariti, da ti pristopi terjajo od učitelja drugačno vlogo, kot je je vaju. Izziv predstavlja “verjeti v to, kar počneš, in istočasno puščati pro-

stor drugačnemu prepričanju”, ugotavljajo tudi Breiting, Mayer, Mogensen (2006) v svojem kratkem, a zelo koristnem Vodniku za dvig kvalitete vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. Učitelji večkrat sprašujejo, ali naj sploh izrazijo svoje stališče. Seveda ga lahko, to je celo zaželeno, a ob pravem trenutku – ne takoj na začetku, in tako, da ga ne vsiljujejo.

Za konec

Skupno uspešnim metodam okoljske vzgoje je, da skušajo učence tako miselno kot čustveno razgibati, jih spodbuditi k razmisleku in pozitivnemu čustvenemu odnosu do določenih pojavov in dejavnosti ter k bolj ozaveščenemu odločanju. Ene metode so ‘močne’ bolj v spoznavnem smislu (informiranje iz več virov (Marentič Požarnik, 1998); spodbujanje k razmišljanju – problemske naloge, razprave ...), druge v čustvenem, doživljajskem smislu (neposreden stik s pojavi, pohodi v naravo, taborništvo, ekskurzije ...), tretje v akcijskem smislu (čistilne akcije, praktični projekti, prostovoljstvo ...). Najboljše pa so tiste, ki te razsežnosti smiselno povežejo. ■

Literatura

Breiting, Soren, Mayer, Michaela, Mogensen, Finn (2006): Kriteriji kakovosti za šole, ki vzgajajo in izobražujejo za trajnostni razvoj. V: *Okoljska vzgoja v šoli*, št. 1/2006, priloga 1.

Zupan, Anka (ur.) (2008): *Kurikul gimnazija. Okoljska vzgoja kot vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj*. Ljubljana: MŠŠ in Zavod RS za šolstvo.

Marentič Požarnik, Barica (1998): Okoljske vrednote in šola. V: *Vzgoja in izobraževanje*, 1/1998, str. 18–24.

Marentič Požarnik, Barica (2000): *Psihologija učenja in pouka*. 10. pogl. Ljubljana: DZS.

Plut, Dušan (2005): Trajnostna paradigma in okoljska etika – ključno vrednostno področje izobraževanja 21. stoletja. V: *Okoljska vzgoja v šoli*, št. 2/2005, str. 6–9.

Zupan, Anka (ur.): *Didaktični priročnik za okoljsko vzgojo kot VITR*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo (v tisku).

Opomba

1. Tako so članice predmetne razvojne skupine za okoljsko vzgojo pri Zavodu RS za šolstvo mag. Darja Silan, mag. Mojca Orel in Olga Bulog praktično preizkusile to in sorodne vaje z dijaki in izkušnje opisale. Več o tej in podobnih metodah boste lahko našli v priročniku (Zupan, A., ur., v tisku).

Socialna pravičnost kot del koncepta globalnega izobraževanja

✍ Majda Naji

V Maastrichtsko deklaracijo o globalnem izobraževanju (2002), ki jo je pripravil Vseevropski kongres o globalnem izobraževanju, so avtorji zapisali: "Globalno izobraževanje je izobraževanje, ki ljudem odpre oči in um za dojetje stvarnosti tega sveta in jih spodbuja za delovanje, ki vodi k svetu večje pravičnosti, enakosti in človekovih pravic za vse."

Konceptualni okvir globalne dimenzije kurikuluma

Problem glede poučevanja globalnih tem v državah Evropske unije je bil in je še vedno v nekoherentnosti vključevanja v posamezne šolske predmete, kot so na primer biologija, kemija, zgodovina, geografija in drugi. Manjka torej, kar velja tudi za Slovenijo, konceptualni okvir globalnega izobraževanja, ki bi smiselno povezoval znanje šolskih predmetov v kontekstu globalne dimenzije kurikuluma.

V Evropi je nastalo več konceptualnih okvirov globalnega izobraževanja, kot so na primer The Global Dimension in the Curriculum v Angliji,

Education for Global Responsibility na Finskem in Cross-Curricular Framework for Global Education in the Context of ESD v Nemčiji.

Šole koncepta ne smejo razumeti kot model za načrtovanje ur pouka ali kot učni načrt za globalno izobraževanje. Raje naj služi kot vodič za oblikovanje globalnega kurikuluma in kot kriterij za izbiro posameznih globalnih tem.

Konceptualni okvir globalne dimenzije kurikuluma, ki so ga leta 2005 razvili na DfID (Department for International Development) v Angliji, je sestavljen iz osmih področij: globalno državljanstvo, reševanje konfliktov, raznolikost, človekove pravice, medsebojna odvisnost, socialna pravičnost, trajnostni razvoj ter vrednote in percepcije.

Vseh osem področij globalne dimenzije kurikuluma je enako pomembnih, ker se med seboj povezujejo ter

vsebinsko dopolnjujejo. Vendar v različnih kontekstih, na primer pri poučevanju klimatskih sprememb, določeno področje, v tem primeru je to trajnostni razvoj, prevzame osrednjo vlogo. Profesor David Hicks iz University of Bath posebej poudarja, da ne smemo izključevati drugih področij ali jih celo ignorirati.

“ Pri načrtovanju šolskih ur lahko posamezna področja konceptualnega okvira globalnega izobraževanja uporabimo kakor ‘leče’, s pomočjo katerih na isti problem gledamo iz različnih perspektiv in uporabljamo različne poti za njihovo reševanje. ”

Pri načrtovanju šolskih ur lahko posamezna področja konceptualnega okvira globalnega izobraževanja uporabimo kakor ‘leče’, s pomočjo katerih na isti problem gledamo iz različnih perspektiv in uporabljamo različne poti za

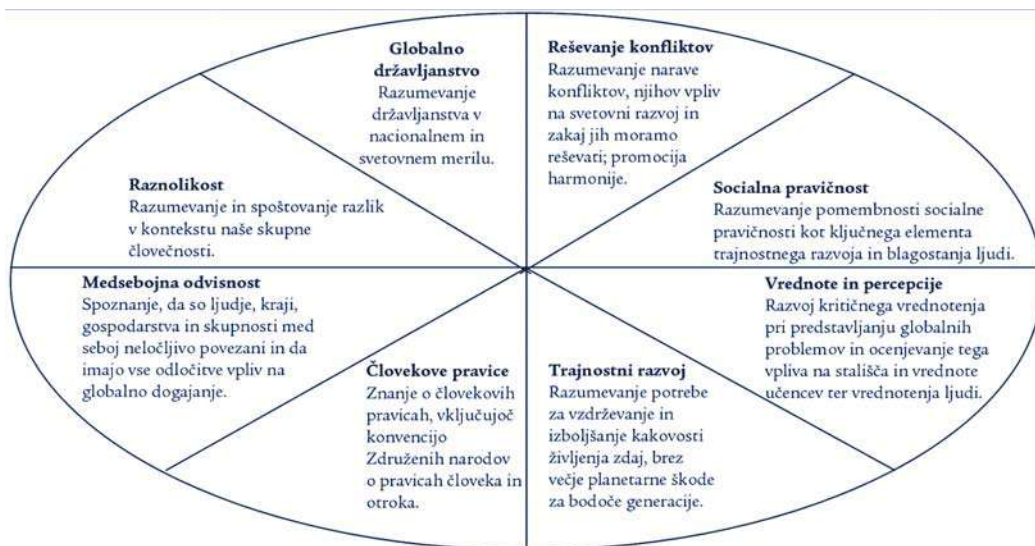

Tabela 1: Osem ključnih področij globalne dimenzije (DfID, 2005)

njihovo reševanje. Če je na primer v okviru glasbene vzgoje obravnavana specifična kompozicija, učenci lahko razmišljajo o:

- besedilu z vidika *reševanja konfliktov*;
- glasbeni kompoziciji glede na *raznolikost kultur*;
- materialih, iz katerih so narejeni glasbeni instrumenti, glede na koncept *trajnostnega razvoja*;
- dostopnosti do glasbenega izobraževanja z vidika *socialne pravičnosti*.

Vseh osem področij konceptualnega okvira globalnega izobraževanja omogoča razvoj integrativnega kurikulumu, ki je osnova uspešnega globalnega poučevanja.

Ključna področja globalne dimenzije in gradiva za učitelje

Gradiva za učitelje, ki obravnavajo ključna področja globalne dimenzije kurikulumu, naj bi vključevala naslednje vsebine: razumevanje ključnega področja, cilje ključnega področja, ukrepe in delovanje za reševanje problemov ter primere dobre prakse.

V tabeli 2 so prikazane vsebine socialne pravičnosti kot ključnega področja globalne dimenzije kurikulumu. Po enakem vzorcu se lahko oblikujejo gradiva tudi za drugih sedem

področij globalnega izobraževanja: globalno državljanstvo, reševanje konfliktov, raznolikost, človekove pravice, medsebojna odvisnost, trajnostni razvoj ter vrednote in percepcije.

Po katerem scenariju?

Vprašamo se lahko, kako se bo globalno izobraževanje, vključujoč tudi koncept socialne pravičnosti, razvijalo v prihodnje. Možni so štirje scenariji:

- nekritični scenarij je tipičen za države, ki vključujejo globalne teme brez jasnega koncepta in adekvatne pedagogike;
 - kritični scenarij (*posameznik*) se osredinja na osebno rast otroka in uvaja pedagogiko, ki v središče izobraževalnega procesa postavlja učenca in njegovo razumevanje globalnega sveta;
 - kritični scenarij (*družba*) razvija pedagogiko, katere izziv sta neoliberalna ideologija in tržno usmerjeno izobraževanje;
 - kritični scenarij (*holizem*) temelji na tradicionalni miselnosti, da mora izobraževanje spremeniti posameznika in družbo v celoti.
- Po katerem od štirih možnih scenarijev globalnega izobraževanja se odvija oziroma se bo odvijalo slovensko šolstvo? In kako bodo slovenski učitelji udeleženi ključno področje socialne pravičnosti v svojih razredih? ■

Viri

Svet Evrope (2002): *Maastricht Global Education Declaration*. Bruselj: Svet Evrope.

Department for International Development (DfID) (2005): *Global Dimension*. London: DfID.

Grunsell, Ange (2007): *Social justice*. V: Hicks, David, Holden, Cathie (idr.): *Teaching the Global Dimension*. Oxon: Routledge.

Hicks, David, Holden, Cathie (idr.) (2007): *Teaching the Global Dimension*. Oxon: Routledge.

Learning and Teaching Scotland (2007). The Global Dimension in the Curriculum. Glasgow: Learning and Teaching Scotland.

Qualifications and Curriculum Authority (QCA) (2008). The global dimension in action: A curriculum planning guide for schools: <http://orderline.qcda.gov.uk/pdf/menu.htm>.

Naslov ključnega področja	Socialna pravičnost
Razumevanje ključnega koncepta socialne pravičnosti	• Učenje o socialni pravičnosti vključuje učenje o zgodovinskih in aktualnih prizadevanjih za svobodo. • Učenje za socialno pravičnost temelji na etiki vključevanja in pravičnosti v razredu, šoli in širši skupnosti (Grunsell, 2007). • Učenje o socialni pravičnosti vključuje sodelovanje učencev, šole in širše skupnosti. Učence je treba prepričati, da z osebnim delovanjem lahko vplivajo na reševanje socialnih krivic v svoji okolici.
Cilji ključnega področja	• Vrednotenje socialne pravičnosti in razumevanje njenega pomena za varovanje pravic in pravičnosti za vse znotraj družbenih sistemov in med njimi. • Prepoznavanje vpliva neenakomerne razporeditve moči svetovnih sil in njihovega pristopa k naravnim virom. • Razumevanje, da imajo lahko posamezne dejavnosti namerne in nenamerne posledice za življenje ljudi. • Razvijanje motivacije za delovanje, katerega cilj je ustvarjanje bolj pravičnega sveta. • Soočanje z rasizmom in drugimi oblikami diskriminacije, neenakosti ter nepravilnosti. • Dojemanje in vrednotenje enakih možnosti za vse. • Spoznavanje, da napake iz preteklosti vplivajo na sedanjo globalno in lokalno politiko (kolonializem).
Reševanje problemov	Prepad med bogatimi in revnimi ni bil nikoli večji in s pomočjo sodobne informacijske tehnologije postaja učencem vedno bolj viden. Na začetku 21. stoletja se vedno več mladih ljudi dejavno prizadeva za večjo socialno pravičnost tako v lokalnem kot globalnem okolju. Na globalni ravni je pomembna Milenijska deklaracija (2000), ki jo je podpisalo 189 članic Združenih narodov, tudi Slovenija. Deklaracija obvezuje države podpisnice, da si prizadevajo za bolj pravičen in miroljuben svet enakosti za vse. Na področju izobraževanja za socialno pravičnost je zelo pomembno delovanje nevladnih organizacij.
Primeri dobre prakse	Globalni projekti, ki se osredinjajo na ključno področje socialne pravičnosti, iščejo odgovore na sledeča vprašanja: Zakaj se ljudje po svetu vojskujejo? Zakaj je na svetu toliko siromašnih ljudi? Zakaj nekateri ljudje ali narodi izključujejo druge? Cilji globalnih projektov na temo socialne pravičnosti so lahko sledeči (Grunsell, 2007): • omogočiti izkušnjo izključevanja, na primer prevzeti vlogo begunca; • razviti veščine raziskovanja, sodelovanja in refleksije; • razviti razumevanje sveta kot globalne skupnosti in razpravljati o političnih, ekonomskih, socialnih in okoljskih implikacijah. Znani projekti na temo socialne pravičnosti so potekali v ZDA konec 70. let, na primer Oko nevihte (Eye of the Storm) ali Razdeljeni razred (A Class Divided), v katerem so belopolte učence razdelili na osnovi barve njihovih oči in eni skupini dali več pravic kot drugi.

Tabela 2: Socialna pravičnost kot ključno področje globalne dimenzije kurikulumu

Načela trajnostne družbe

Strategija za trajnostno življenje

Trajnostno življenje je odvisno od našega sprejemanja dolžnosti, da se bomo trudili za harmonijo med seboj in z naravo. Ljudje moramo deliti drug z drugim ter skrbeti za okolje. Iz narave ne smemo jemati več, kot ta lahko nadomesti. To pa pomeni, da moramo sprejeti način življenja in smeri razvoja, ki bodo spoštovale naravne zmožnosti in se gibale znotraj njih. To lahko storimo, ne da bi se morali odreči številnim prednostim, ki jih prinaša moderna tehnologija, pod pogojem, da tudi tehnologija deluje znotraj naravnih meja. Ta strategija pomeni nov pristop k prihodnosti, ne pa vrnitve v preteklost.

Načela trajnostne družbe so soodvisna in se dopolnjujejo med seboj. Med naštetimi je prvo pglavitno načelo, ki je etični temelj vsem ostalim. Naslednja štiri opisujejo kriterije, ki bi jih morali dosegati, ter zadnja štiri usmeritve, ki bi jim morali slediti v prizadevanju za trajnostno družbo na ravni posameznika, na lokalnem, nacionalnem in mednarodnem nivoju. Poglejmo načela.

Spoštovanje in skrb za vsa živa bitja

To načelo govori, da je naša dolžnost skrbeti za druge ljudi in druga živa bitja, tako sedaj kot tudi v prihodnosti. Je etično načelo. Pomeni, da razvoj ne bi smel iti naprej na račun drugih skupin ali prihodnjih generacij.

Naš cilj bi morala biti pravična delitev tako koristi kot cene izrabe virov in ohranjanja naravnega okolja med različnimi skupnostmi in interesnimi skupinami, med revnimi in bogatimi, med našo generacijo in tistimi, ki bodo prišli za nami.

Vsaka oblika življenja na Zemlji je del velikega medsebojno povezanega sistema, ki je odvisen od neživih sestavin planeta – kamnin, zemlje, vode in zraka – in vpliva nanje. Če porušimo ravnovesje znotraj enega dela biosfere, ima to lahko posledice za celoten sistem. Prav tako kot so človeške skupnosti soodvisne in naša sedanja dejanja vplivajo na prihodnje generacije, naše ravnanje vedno bolj vpliva tudi na naravo. Prizadevanje za razvoj, ki ne bo ogrožal preživetja drugih vrst ali uničeval njihovega naravnega okolja, je tako etično kot praktično vprašanje. Naše preživetje je odvisno od drugih vrst, vendar nam jih ni treba in jih ne smemo kruto ali razsipno izkoriščati.

Izboljšanje kakovosti življenja

Pravi namen razvoja je izboljšanje kakovosti življenja. Razvoj je proces, ki omogoča ljudem, da uresničujejo svoje zmožnosti, izgrajujejo samozavest ter živijo dostojanstveno in izpolnjeno življenje. Gospodarska rast je pomemben sestavni del razvoja, vendar sama po sebi ne more biti cilj, niti se ne more nadaljevati v nedogled. Čeprav ljudje kot cilje razvoja postavljajo različne stvari, so nekateri skupni skoraj vsem. Med njimi so dolgo in zdravo življenje, izobrazba, dostopnost sredstev, ki jih potrebujemo za dostojno življenje, politična svoboda, zagotovljene človekove pravice in odsotnost nasilja. Razvoj je resničen le, če izboljšuje naše življenje v vseh teh pogledih.

Ohranjanje raznolikosti življenja na Zemlji

Razvoj, ki temelji na ohranjanju naravnega okolja, mora vključevati načrtovane dejavnosti, ki ohranjajo sestavo, delovanje in raznolikost naravnih sistemov, od katerih smo končno tudi sami odvisni. To od nas zahteva, da:

- vzdržujemo sisteme, ki zagotavljajo življenje. To so ekološki procesi, ki Zemljo ohranjajo primerno za življenje. Določajo podnebje, prečiščujejo zrak in vodo, uravnavajo vodotoke, reciklirajo bistvene elemente, ustvarjajo in pomlajujejo prst ter omogočajo ekosistemom, da se obnavljajo.
- ohranjamo naravno raznolikost. Ta vključuje ne le vse vrste rastlin, živali in ostalih organizmov, temveč tudi nabor dednega materiala znotraj vsake vrste ter raznovrstnost ekosistemov.
- zagotavljamo trajnostno rabo obnovljivih virov. Obnovljivi viri so med drugim prst, divje in domače živali, gozdovi, travniki, obdelovalne površine ter morski in sladkovodni ekosistemi. Uporaba teh virov je trajnostna, če jih izrabljamo v mejah njihovih obnovitvenih zmožnosti.

Zmanjševanje porabe neobnovljivih virov

Rudnine, nafta, plin in premog so neobnovljivi viri. V nasprotju z rastlinami, ribami ali zemljo jih ne moremo uporabljati trajnostno. Vendar pa lahko podaljšamo njihovo 'življenjsko dobo', na primer z recikliranjem tako, da porabimo manj surovine za izdelavo določenega proizvoda ali jih nadomestimo z obnovljivimi viri, kjer je to mogoče. Splošno sprejetje take prakse je bistvenega pomena, če naj zemlja vzdrži še milijone ljudi v prihodnosti.

sti ter jim zagotavlja dovolj kakovostno življenje.

Ostajanje v mejah tega, kar Zemlja lahko prenese

Čeprav jih je težko natančno določiti, obstajajo določene meje 'vzdržljivosti' zemeljskih ekosistemov – njihove sposobnosti in sposobnosti biosfere, da prenesejo vplive brez bistvenih posledic. Te meje se od območja do območja razlikujejo, vplivi pa so odvisni od števila ljudi ter tega, koliko hrane, vode, energije in surovin vsak od njih porabi. Malo ljudi, ki potrošijo veliko, lahko povzroči prav toliko škode kot veliko ljudi, ki potrošijo malo. Treba je spodbujati politiko, ki bo uravnotežila število ljudi in njihov način življenja z naravnimi zmožnostmi, ter razvoj tehnologij, ki s pametnim gospodarjenjem te naravne zmožnosti povečujejo.

Sprememba posameznikovega odnosa in ravnanja

Da bi sprejeli etiko trajnostnega načina življenja, morajo ljudje ponovno premisliti o svojih vrednotah, nato pa o svojem načinu življenja. Družba mora spodbujati vrednote, ki podpirajo novo etiko, ter odvrčati od tistih, ki so v nasprotju s trajnostnim načinom življenja. S pomočjo formalnih in neformalnih izobraževalnih sistemov mora širiti informacije, tako da ljudje lahko spoznajo in razumejo smernice in konkretna dejanja, nujna za preživetje in dobrobit vseh zemeljskih skupnosti.

Omogočanje skupnostim, da same skrbijo za svoje okolje

Večina ustvarjalnih in produktivnih dejavnosti posameznikov ali skupin se dogaja v skupnostih. Skupnosti in civilna društva omogočajo ljudem, da delujejo v širšem družbenem smislu ter izražajo svoje skrb in pomisleke. Če so pravilno vodene, informirane in imajo določeno moč, skupnosti lahko

Foto: Peter Preblich

soodločajo o stvareh, ki se jih tičejo, ter tako odigrajo bistveno vlogo pri oblikovanju trajnostne družbe, ki je osnovana na trdnih temeljih.

Zagotavljanje nacionalnih okvirov za uravnoteženje razvoja in varovanja okolja

Vse družbe potrebujejo bazo informacij in znanja, zakonski in institucionalni okvir ter dosledno ekonomsko in socialno politiko, če hočejo smiselno napredovati. Nacionalni program za doseganje trajnostnega razvoja mora upoštevati vse interese ter si prizadevati, da prepozna in prepreči probleme, še preden se pojavijo. Biti mora prilagodljiv, neprestano mora biti pripravljen spreminjati svoje usmeritve ter odgovarjati na pretekle izkušnje in trenutne potrebe. Nacionalni ukrepi morajo:

- obravnavati vsako posamezno regijo kot celovit sistem ter upoštevati medsebojni vpliv zemlje, zraka, vode, živih bitij in človekovih dejavnosti;
- prepoznati, da vsak sistem vpliva na širše in ožje sisteme – ekološke, ekonomske, socialne ali politične - prav tako, kot ti vplivajo nanj;
- obravnavati ljudi kot osrednji člen v sistemu ter oceniti socialne, gospodarske, tehnične in politične dejavnike, ki vplivajo na njihovo izrabo naravnih virov;

- uskladiti gospodarsko politiko z naravnimi obnovitvenimi sposobnostmi;
- povečati koristi, ki jih imamo od vsakega posameznega vira;
- podpirati tehnologije, ki bolj učinkovito izrabljajo vire;
- zagotoviti, da uporabniki virov plačajo polno družbeno ceno za koristi, ki jih uživajo.

Oblikovanje globalnega zavezništva

V sedanjem času noben narod ni samozadosten. Če naj dosežemo vseplošen trajnostni način življenja, moramo oblikovati trdno zavezništvo med vsemi državami. Stopnje razvoja po svetu se med seboj razlikujejo, zato je treba pomagati državam z nižjimi dohodki pri trajnostnem razvoju in varovanju okolja. Z globalnimi viri, ki si jih delimo, posebno z ozračjem, oceani in skupnimi ekosistemi, lahko upravljamo le na podlagi skupnih ciljev in odločitev. Etika skrbi zanje mora biti prisotna tako na mednarodnem kot nacionalnem nivoju ter na ravni posameznika. Vsi narodi bodo pridobili s trajnostnim načinom življenja in bodo ogroženi, če le-tega ne dosežemo. ■

Povzela in prevedla: Tanja Volk

Vir

http://www.globallelearningnj.org/global_ata/principles_of_a_sustainable_society.htm

17 področij trajnostne družbe

Kako lahko postane vaš kraj bolj samozadosten in živi na trajnosten način?

 Linda Buzzell-Saltzman

Da bi preživel v svetu brez poceni fosilnih goriv in z vedno bolj ekstremnimi vremenskimi pojavi, bomo potrebovali trajnostne lokalne vire na 17 področjih.

Ce bi radi delovali v smeri trajnostnega razvoja, lahko začnete tako, da ustanovite 'krožke za trajnosten način življenje'. To so majhne skupine ljudi, ki jim ni vseeno glede tega vprašanja in imajo potrebno znanje ali dostop do sredstev. Člani krožka se redno srečujejo ter se pogovarjajo o lokalnih problemih v zvezi z enim od naštetih področij. Raziščejo možne rešitve ter predlagajo praktične ukrepe na lokalni ravni, ki so primerne za posamezno krajevno skupnost.

Ustanovite lahko npr. krožek, ki si bo prizadeval za ponovno oživitev proizvodnje energije, delovnih mest ali šolstva v vašem kraju. Nato lahko organizirate srečanje krožkov, kjer širšo skupnost seznanite z dosežki in spodbudite vodilne ljudi, neprofitne organizacije, civilna združenja ter druga društva, da ukrepajo tako kot predlagajo člani krožka. Nekaj primerov:

1. Okolje/življenjski prostor

- Netrajnosten način: onesnažen življenjski prostor ljudi, živali, rib, rastlin.
- Trajnosten način: delujoči ekosistemi in življenjski prostor brez pesticidov v našem porečju ali delu morja.
- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: parki brez pesticidov, prepoved uporabe gensko spremenjenih rastlin ali določenih strupov.

2. Hrana

- Netrajnosten način: industrijsko kmetovanje, pridelki, uvoženi od drugod; slabo ravnanje z živalmi.
- Trajnosten način: zdrava, ekološko pridelana hrana z lokalnih kmetij, domačih ali skupnih vrtov.
- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: sprememba travnikov v obdelovalne površine.

3. Voda

- Netrajnosten način: prekomerna poraba vode, onesnaževanje vodnih virov.
- Trajnosten način: zmerna poraba, zbiralniki vode in nestrupeno recikliranje odpadnih voda.
- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: čiščenje in vzdrževanje lokalnih rek in potokov.

4. Zrak

- Netrajnosten način: nadaljnje onesnaževanje z avtomobili in ostalimi viri onesnaženja.
- Trajnosten način: visoki standardi kakovosti zraka.
- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: spodbujanje uporabe vlakov, kolesarjenje.

5. Bivališča

- Netrajnosten način: velike vile, narejene iz zdravju škodljivih materialov, pripeljanih od daleč; širitev mest.
- Trajnosten način: naravi prijazna gradnja in oprema iz lokalno dostopnih materialov; novi urbanizem ter sožitje mest z naravnim okoljem.
- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: uvedba okolju prijaznih načinov gradnje.

6. Oblačila, tekstil

- Netrajnosten način: blago, izdelano iz umetnih materialov ali naravnih

vlaklen, pridelanih s pomočjo strupov, iz katerega delavci v deželah tretjega sveta pod suženjskimi pogoji izdelujejo izdelke, ki jih nato uvozimo.

- Trajnosten način: lokalno, nestrupeno pridelano blago, oblačila in tekstil, izdelan pod pogoji pravične trgovine.
- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: podpora lokalnim obrtnikom, tkalcem, tekstilni industriji.

7. Trgovina

- Netrajnosten način: trgovske verige, ki uvažajo blago iz vsega sveta, gospodarske družbe, ki se jih obravnava kot 'pravne osebe' z minimalnimi obveznostmi za skupno dobro.
- Trajnosten način: podjetja v lasti lokalnih prebivalcev, ki zagotavljajo potrebno blago in storitve – večinoma lokalno, z majhnim deležem uvoženega blaga, ki ga ne moremo proizvesti doma; gospodarske družbe morajo ustrezati trojnemu standardu: koristiti morajo gospodarstvu, ljudem (strankam/uporabnikom) in planetu.
- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: zahtevati od gospodarskih družb v našem okolju, da ustrezajo 'trojnemu standardu', preden lahko poslujejo.

8. Prevozi

- Netrajnosten način: avtomobili, tovornjaki in letala na fosilna goriva.
- Trajnosten način: energetske alternativne oblike prevoza (lokalni vlaki, kolesa, električna vozila itd.).
- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: zavrnitev nadaljnje izgradnje avtocest, širitev železniškega omrežja.

9. Varnost

- Netrajnosten način: prevlada svetovnih velesil nad drugimi državami zaradi izrabe virov.
- Trajnosten način: vzdrževanje reda in miru na lokalni ravni z dobrimi zunanjimi zavezniki, ki prinašajo skupno dobro; iskanje in ustvarjanje potrebnih sredstev, še preden jih zmanjka; dobra pripravljenost na možne kritične situacije zaradi požarov, suše, potresov, podnebnih sprememb, pomanjkanja hrane in goriva.
- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: sodelovanje z lokalnim Rdečim križem, policijo in gasilci, da bi se pripravili na kritične situacije, še preden pride do njih.

10. Znanost/tehnologija

- Netrajnosten način: razvoj in uporaba tehnologij, preden se dokaže njihova varnost, npr. GSO, jedrska tehnologija itd.
- Trajnosten način: 'načelo previdnosti' za vse nove tehnologije: treba je dokazati, da so neškodljive, preden jih začnemo uporabljati.
- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: državljanska pobuda za sprejetje načela previdnosti.

11. Energija

- Netrajnosten način: fosilna goriva, vključno z zemeljskim plinom.
- Trajnosten način: vetrna, sončna energija itd.
- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: prehod vseh državnih ustanov in služb na trajnostne vire energije; naklonjenost zasebnim družbam, ki se odločijo za enak ukrep.

12. Družina/skupnost/družba (vključno z zakonodajo in politiko)

- Netrajnosten način: izolirane jedrne družine in posamezniki, brez povezave s širšo družino in skupnostjo; slaba povezanost znotraj skupnosti na splošno; razkol med različnimi etničnimi in verskimi skupinami.
- Trajnosten način: vzpostavljanje in ohranjanje trdnih lokalnih vezi z vsemi člani skupnosti; močna lokalna uprava.
- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: redna zasedanja občinskega sveta.

13. Zdravstvo

- Netrajnosten način: moderni visoko tehnološki načini zdravljenja, brez urejenega splošnega zdravstvenega varstva, ki bi pokrilo njihove stroške.
- Trajnosten način: dopolnilne oblike zdravljenja, ki uporabljajo najboljše iz tradicionalne in moderne medicine in so dostopne vsem članom skupnosti, ki zdravljenje potrebujejo; poudarek na preventivi in skrbi za zdravje, ne le na odpravljanju težav.

- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: spodbujanje dopolnilnih oblik zdravljenja, zagotavljanje zdravstvene oskrbe vsem članom skupnosti.

14. Skrb za odvisne (otroke, starejše, domače živali)

- Netrajnosten način: umetno razslojevanje skupnosti.
- Trajnosten način: vključevanje otrok, starejših, bolnih in živali v življenje skupnosti.
- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: bivalne ureditve, ki spodbujajo sodelovanje; skrb starejših za otroke.

15. Izobraževanje

- Netrajnosten način: uniformirane 'industrijske' šole, kjer morajo učenci vsi po vrsti dosegati predpisane nacionalne standarde.
- Trajnosten način: prilagojeno učno okolje, kjer se razvija najboljše lastnosti vsakega posameznika za dobro celotne skupnosti.

- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: spodbujanje lokalnih standardov in nadzora v šolah namesto prilagajanja togim nacionalnim standardom.

16. Umetnost, zabava in komunikacije

- Netrajnosten način: pasivno gledanje oddaljenih virov novic, potrošniško orientirana 'zabava', ponavadi preko televizije.
- Trajnosten način: lokalno udejstvovanje v umetniških dejavnostih, pri dogodkih v živo, zbiranju novic; parade in prireditve lokalnega pome-

na; svetovne novice iz zanesljivih alternativnih virov (internet, alternativne TV postaje/radio); svetovne povezave brez rabe letalskega prevoza, s pomočjo interneta.

- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: odločitev za 'dneve brez televizije'.

17. Duhovnost, duševnost, kultura

- Netrajnosten način: "Po moje ali pa nič."
- Trajnosten način: različni načini, na katere se povežemo z našim višjim jazom in univerzalnim duhom; spoštovanje različnih verovanj in praks.
- Kaj lahko storimo na lokalni ravni: skupnost, ki 'sočutno prisluhne'/nenasilna komunikacija in medverski dialog. ■

Povzela in prevedla: Tanja Volk

Vir

http://www.forthefuture.org/assets/articles/col_17_sectors.htm

Voda kot nenadomestljiva prvina stvarstva in naravna vrednota

 Mihael Jarc

Države Evropske unije so se odločile za skupen pristop k spodbujanju trajnostne rabe vodnih virov in leta 2000 sprejele “vodno direktivo” (Direktiva 2000/60/ES) z namenom, da se doseže dobro stanje voda. Ta direktiva je temelj za celovito upravljanje voda, njene vsebine in načela pa je morala vsaka članica Evropske unije prenesti v nacionalno zakonodajo in prakso v okviru svoje organiziranosti.

Voda: vir življenja

Zemlja je bila pusta in prazna, tema se je razprostirala nad globinami in duh Božji je vel nad vodami” (1Mz 1,2). Že v prvem stavku Stare zaveze se pojavi voda kot prvina, ki obliva ves svet. Šele kasneje Stvarnik kopno loči od voda. Voda ima tudi na številnih drugih mestih v Svetem pismu kot izvir, vrelec, vodnjak, studenec, živa voda, vode počitka itd. svojo sporočilno in simbolno vrednost v prispodobah in prilikah, prav tako pa tudi v spisih drugih nekrščanskih verstev.

Voda in njeni viri so bili v vseh kulturah in ljudstvih od prazgodovine naprej obravnavani kot sveta stvar, kot mesta posebne pozornosti in varstva, saj so zagotavljali obstoj ljudi, živali in rastlin. Z nastopom industrijske revolucije in upadanjem deleža ruralnega življa se je naravni stik ljudi z vodo pre-

kinil. Z vedno večjimi potrebami sodobne industrije in intenzivnega kmetijstva po velikih količinah vode, v prehrambeni industriji pa po čisti pitni vodi so se kmalu pojavili glasovi, ki so opozarjali na omejenost virov vode in na problem onesnaževanja virov pitne vode na globalni ravni. Zato so se države začele sporazumevati in podpisovati dogovore o skupnem upravljanju porečij in vodnih režimov. Danes smo priče številnim sporom glede uporabe in izkoriščanja pitne vode; pravzaprav že potekajo vojne za vodo v Sudanu (Darfur), med Pakistanom in Indijo itd. Glavni vzrok za umrljivost dojenčkov, predvsem v nerazvitem svetu, kjer je prenaseljenost velika, viri vode pa so omejeni, je biološko oporečna pitna voda. Antropologi kot glavni vzrok svetovnih migracij v bodoče navajajo pomanjkanje pitne vode.

Varovanje vode

Države Evropske unije so se odločile za skupen pristop k spodbujanju trajnostne rabe vodnih virov in leta 2000 sprejele “vodno direktivo” (Direktiva 2000/60/ES) z namenom, da se doseže dobro stanje voda. Ta direktiva je temelj za celovito upravljanje voda, njene vsebine in načela pa je morala vsaka članica Evropske unije prenesti v nacionalno zakonodajo in prakso v okviru svoje organiziranosti. Osrednji cilj vodne direktive je vzpostavitev dobrega stanja podzemnih in površinskih voda do leta 2015, posebno pozornost pa je treba nameniti:

- preprečevanju slabšanja stanja voda,
- preprečevanju onesnaževanja pri viru,

- vzpostavljanju mehanizmov za nadzor onesnaževanja,
- uvajanju ekonomske cene vode in načela ‘povzročitelj plača’.

Upravljanje voda, kot ga določa direktiva, temelji na:

- celovitosti, ki se nanaša na celovito obravnavo vseh vrst voda (podzemne vode, reke, jezera, morje in so-mornice) in sodelovanje različnih, za stanje voda pomembnih resorjev;
- medsebojnem sodelovanju odgovornih uprav za upravljanje voda;
- sodelovanju javnosti pri načrtovanju in izvajanju upravljanja voda.

Vsebinsko vodne direktive v Sloveniji povzemata dva zakona, in sicer Zakon o vodah, sprejet 2002, in Zakon o varstvu okolja s podzakonskimi akti. Celovitost upravljanja voda poteka kot šestletni ciklični načrtovalski proces, ki se konča z načrtom upravljanja voda (NUV).

Vodna direktiva je Slovenijo pravzaprav presenetila in jo našla ‘na levi nogi’, saj zaradi obilice vodnih virov in izdatnosti vode obstoječa zakonodaja ni zagotavljala varstva in celovitega upravljanja z vodami. Nekatere evropske države so imele ob uveljavitvi vodne direktive notranje področne zakone celo strožje, kot jih predvideva in zahteva direktiva.

Voda v Sloveniji

V Sloveniji smo se prav zaradi obilice vode premalo zavedali primerjalnih prednosti, ki jih imamo pred drugimi državami zaradi vode in gozdnosti. Šele v zadnjem desetletju se pričenjamo zavedati pomena čiste vode za turizem, zdravje ljudi in prehrambeno industrijo. Po podatkih Inštituta za varovanje

Foto: Matej Hozjan

zdravja RS je četrtna podzemne vode preko mere kontaminirana, četrtna je kontaminirana, polovica pa je na meji. Podzemna voda služi 90 % gospodinjstvom kot vir pitne vode. Vzroki za onesnaženje podtalnice ležijo v pretirani in nenadzorovani uporabi fitofarmaceutskih zaščitnih sredstev (FFS), ki se uporabljajo na kmetijskih obdelovalnih površinah ob in na vodovarstvenih območjih ter drugih vodno prispevnih območjih, ki se z meteornimi vodami spirajo v podtalnico, od tam pa po ceveh potujejo k porabnikom. Evropski standard glede vsebnosti teh kemičnih substanc v pitni vodi znaša 0.1 mikrograma na liter vode, kar je sicer petkrat strožja mejna vrednost, kot jo zahteva Svetovna zdravstvena organizacija. Slo-

venija je ta standard EZ uvedla šele leta 2003, sploh pa se je vsebnost ostankov FFS v Sloveniji prvič začela meriti šele leta 1996. Predvsem od kapitala neodvisni strokovnjaki opozarjajo na nevarnost vsebnosti FFS v pitni vodi za zdravje ljudi. FFS motijo delovanje žlez z notranjim izločanjem in povzročajo številna tipična rakava obolenja, kvarno pa vplivajo tudi na moške zarodke v maternici v 6. in 7. tednu nosečnosti (kar pravzaprav feminizira moške). Strokovnjaki ugotavljajo, da varnih doz za te substance v vodi in hrani pravzaprav ni, poleg tega pa 'koktajl' onesnaževal, ki ga predstavljajo ostanki FFS in nitrati (umetna gnojila) v pitni vodi in hrani z vidika vpliva na zdravje ljudi, sploh ni raziskan.

Stanje podzemnih voda je s tega vidika zaskrbljujoče predvsem v severovzhodni Sloveniji, v Celjski kotlini in nekaterih črpališčih pitne vode na Ljubljanskem polju, ki pa so izključena iz sistema oskrbe s pitno vodo, ter v Beli krajini.

Voda v Ljubljani

V zadnjem času so se ostanki FFS pojavili tudi na črpališču Brest na Ljubljanskem barju. Posamezne vodnjake je bilo treba prav tako izključiti iz sistema oskrbe. Kar se tiče oskrbe s pitno vodo v Ljubljani in okoliških občinah, ki se oskrbujejo s pitno vodo iz sistema mestnega vodovoda, je zdravstveno neoporečna pitna voda količinsko na meji dopustnega predvsem zaradi mešanja pitne vode iz neoporečnih virov črpališč z vodo iz oporečnih virov.

Zato Ljubljana kliče po nadomestnem viru čiste pitne vode iz kraškega zaledja mesta, ki bo pomenil dolgoročni vir čiste pitne vode za osrednjo Slovenijo. Takšen vir pitne vode so zaradi istih nevarnosti, kot jih zaznavamo v Ljubljani, že vzpostavili v nekaterih evropskih mestih, kot so Dunaj, Innsbruck in München.

V Sloveniji se bomo morali odločiti, ali bomo nadaljevali in pospeševali intenzivno pridelavo koruze z uporabo FFS kot hrane za živino ali pa bomo pospeševali sonaravno pridelavo hrane, kar edino ustreza majhni, razdrobljeni strukturi obdelovalnih površin.

Civilna čuječnost

Tudi pri odnosu do vode ter do okolja gre pravzaprav v celoti za pohlep, za krizo civilizacijske morale, ki jo narekuje in povzroča kapital, ter rast pogosto nebrzdane in nekontrolirane moči znanosti in tehnologij, posebno tistih v odpadniških poizkusih, zato jih je treba podvreči koristim in dobrobiti človeka in ne vsemogočnega dobička. Če vsak izmed nas ne bo zmozel dovolj civilne čuječnosti in želje po povezovanju, ki se kaže tudi v odporu do opisanih pojavov, potem je zaman pričakovati, da bi kakršna koli količina zakonodaje nadomestila kakovost etike. ■

Narava naj bo zaveznica ter prijateljica odraslih in otrok

✍ Anita Žibrek

Na naši šoli posvečamo veliko časa pereči temi – ekologiji. Učence ozaveščamo o čedalje večji onesnaženosti našega planeta. Povemo jim, kaj to pomeni za prihodnost in naslednje generacije. Učimo jih ločevati odpadke v razredu, pospravljati za seboj tako v učilnici kot zunaj nje. Poskušamo jim okrepiti zavest o pomenu in bistvu življenja v skladu z naravo. Radi bi jim jo približali.

Idejo za mini razredni ekološki projekt sem dobila ob razmišljanju, kako se lahko tudi starši marsikaj naučijo od svojih otrok. Kadar staršem na roditelskih sestankih omenim kaj takega, so nekateri presenečeni, češ, da še niso pomislili na to. Spet drugi se zmrdujejo, ker da so oni absolutne avtoritete, ki se od 'malčkov' prav zares nimajo česa naučiti. Nekateri odrasli si podzavestno ne 'dovolijo', da bi jih učili otroci, ker se bojijo, da bi na ta način utegnili izgubiti avtoriteto. Nekateri menijo, da gre pri učenju le za niz podatkov, informacij. Toda učenje je še marsikaj drugega. Dobri odnosi med starši in otroki temeljijo prav na priznanju, da so odrasli 'samo' ljudje in zato prav tako zmotljivi. Veliko sem se naučila tako od svoje sedaj enajstletne hčere kot tudi v petnajstih letih poučevanja od svojih učencev. Saj ne gre za to, da bi se naučila podatkov, dejstev, informacij ... Preprosto gre za to, da sem se učila za življenje.

Ekologija na šoli

Na šoli posvečamo veliko časa pereči temi – ekologiji. Učence ozaveščamo o čedalje večji onesnaženosti našega planeta. Povemo jim, kaj vse to pomeni za prihodnost in naslednje generacije. Učimo jih ločevati odpadke v razredu, pospravljati za seboj tako v učilnici kot zunaj nje. Poskušamo jim okrepiti zavest o pomenu in bistvu življenja v skladu z naravo. Radi bi jim jo približali.

Vendar sem se ob nekem 'šolskem' dogodku zamislila. Učenec je na športnem dnevu v naravi na tla odvrget papirček od sladkarije. Učiteljica ga je na to opozorila, rekoč: "Le kaj bi rekli starši, če bi sedaj tole videli?" Učenec pa je izstrelil: "Nič, saj oči in mami tudi razmetavata, kadar gremo v hribe!"

Dogodek sem sicer opazovala kot tretja oseba, a mi je dal korenito misliti. Saj res, starši imajo še vedno večji vpliv na otroke kot mi učitelji. To je naravno. Kljub vsemu poskušamo učitelji vplivati na učence, vendar ne smemo pozabiti na utemeljevanje. Ko bodo učenci razumeli razloge in posledice negativnih dejanj, bodo začeli razmišljati o tem in drugače ravnati tudi v domačem okolju.

Napisala sem zgodbo

Ker smo v razredu s tretješolci ravno tedaj pri predmetu spoznavanje okolja spoznavali gozd in še nekatere življenjske prostore ter učno snov navezovali na ekologijo, sem se odločila za projekt.

Rada napišem kakšno poučno zgodbo za otroke, zato sem eno napisala posebej za to priložnost. Na koncu

zgodbice sem za donatko nalogo dodala vprašanja. Zgodbico smo pri slovenščini obravnavali po metodah, značilnih za obravnavo umetnostnih besedil.

Domača naloga

Domača naloga za učence: Zgodbico so morali prebrati svojim staršem. Nato naj bi starši odgovorili na navedena vprašanja. Učenci so se zelo veselili, da bodo 'moral' pri tem sodelovati tudi starši; da bodo učenci 'glavni', ko jih bodo pri branju starši poslušali. Najbolj pa so se razveselili tega (vsi učenci, brez izjeme), da bodo morali tokrat starši odgovarjati na vprašanja, oni pa bodo praktično 'le' novinarji, ki bodo odgovore zapisali, nato pa o njih poročali v šoli.

“ Ljudje bi se morali zavedati, da s tem, ko onesnažujemo naravo, ne onesnažujemo zgolj planeta Zemlje, ampak so posledično onesnaženi odnosi med ljudmi. ”

Časa za domačo nalogo so imeli cel teden. Vendar sem bila pozitivno presenečena, ko so jo opravili že v dveh, treh, največ štirih dneh. Naloga je bila zanje precej motivacijska in upam, da vsaj malo poučna za starše. Ker so starši vedeli, da bodo učenci brali njihove odgovore v šoli, so se potrudili. Učenci so povedali, da so nekateri skupaj s starši iskali informacije celo v knjigah, ki jih imajo doma, a jih že dolgo niso imeli v rokah. Vsekakor so otroci prav zaradi te domače naloge vsaj v tistih dneh navezali drugačen stik s starši. Mogoče se je ob tem kateri od odraslih vendarle vprašal, ali ni morda bolj pri-

jetno preživeti prosti čas s svojim otrokom kot pa pred televizorjem.

Upam, da so starši razumeli pravo bistvo, pomen in namen: ljudje bi se morali zavedati, da s tem, ko onesnažujemo naravo, ne onesnažujemo zgolj planeta Zemlje, ampak so posledično onesnaženi odnosi med ljudmi. To je iz vsebine zgodbe jasno, sploh v delu, ko razmišlja hrast. Tudi z učenci smo se nato v razredu pogovarjali o tem področju ekologije, ko se zastrupljajo odnosi med ljudmi. Seveda smo se pogovarjali še o odnosih med sošolci oziroma o odnosih v šoli – vse z 'očmi ekologije'.

Učenci so bili preseženi, saj dotlej še niso pomislili na te povezave. Naročila sem jim, naj se tudi o tem pogovorijo s svojimi starši. Odločila pa sem se, da bom na naslednjem roditeljskem sestanku staršem spregovorila prav o temi, ki smo jo načeli v šoli z njihovimi otroki.

Odgovori staršev

Navajam nekaj najbolj zanimivih odgovorov, ki so jih podali starši.

Na vprašanje "Kaj pa vi menite o vsem hrupu, ki ga ljudje lahko povzročajo v gozdu? Zakaj tako menite?" so odgovorili:

- "Menim, da ni prav, da ljudje povzročajo v gozdu hrup, saj bi morali biti v gozdu čim bolj tiho, da bi lahko prisluhnili zvokom rastlin in živali."
- "S hrupom, ki ga povzročamo v gozdu, vznemirjamo živali, ki v gozdu živijo. Gozd je njihov dom, mi pa smo tam le obiskovalci."
- "Živalim ni všeč, da se kdo dere v njihovem domu. Saj tudi nam ne bi bilo všeč, če bi kdo prišel kričat k nam domov."

- "V gozd naj bi se šli ljudje spočit, ne pa poslušat hrupno glasbo."

Pojmi, ki so jih uporabili starši pri drugem vprašanju ("S katerimi besedami bi opisali ravnanje otrok iz zgodbe?"): nevzgojeni otroci; razvajeni otroci; objestni in nesramni otroci; otroci kažejo pomanjkanje čuta odgovornosti do narave; bahavi otroci, ki so brez prave vzgoje; nepoučeni, neosveščeni otroci; domišljavi in neolikani

- "Odrasli naj bi bili zgled otrokom, zato bi rekla, da ti odrasli potrebujejo še veliko vzgoje."
- "Znali so se postavljati drug pred drugim, niso pa znali opaziti narave."

Ko sem analizirala odgovore in jih primerjala glede na drugo in tretje vprašanje, sem ugotovila, da so starši na splošno precej bolj kritizirali ravnanje otrok kot pa ravnanje odraslih. Pri

Foto: Matej Hojzan

otroci ... Eden od odgovorov se je v celoti glasil takole: "To ravnanje je zrcalo odraslih, ki nimajo občutka do narave. Ne zavedajo se, da so gozdovi pljuča našega planeta."

Starši so morali v nadaljevanju poiskati najbolj primerne besede, ki opišejo ravnanje odraslih iz zgodbe. Primeri najbolj zanimivih odgovorov:

- "Vsa hrastova razmišljanja o odraslih so pravilna. Predlagava kazni, kot je na primer čiščenje celega gozda."
- "Namesto da bi ti odrasli otrokom razložili kaj zanimivega o naravi in jih učili naravo spoštovati in ji biti hvaležni, jih pustijo, da razgrajajo in uničujejo naravno okolje."

tem se mi je porodila misel, da se sicer zavedajo posledic mačehovskega odnosa človeške vrste do narave, vendar sami pogosto ravnaajo prav tako mačehovsko; preprosto zato, ker so preleni, da bi pospravili za seboj. Marsikdo misli: "Ah, zaradi tega mojega papirčka pa res ne bo konec gozda ..." Le malokdo pa pomisli, kaj se zgodi, ko enako misli na stotine ljudi.

Četrto vprašanje: "Kam spadajo izpraznjeni baterijski vložki? Povejte natančno, kam."

Pri tem je precej staršev odgovorilo le, da te stvari spadajo v posebne zabojnike, kar pa je pisalo že v zgodbi. Nekateri so dodali, da spadajo v posebne

zabojnike za nevarne snovi. Drugi so dodali še to, da spadajo vložki v posebne zabojnike za nevarne snovi, ker jih potem recikliramo. Nekateri starši so dodali, da se nahajajo na bencinskih črpalkah in v večjih trgovskih centrih. Trije najbolj zanimivi odgovori so bili:

- “Vsak prodajalec, ki prodaja baterije, mora na svojem prodajnem mestu urediti posebne zabojnike za ločeno zbiranje in začasno skladiščenje prevzetih odpadnih baterij in akumulatorjev.”
- “Izpraznjene baterije spadajo med nevarne odpadke v gospodinjstvu. Te pa lahko odložimo v času akcije zbiranja nevarnih snovi na določenih zbirnih mestih, o katerih so krajanji prej obveščeni. Lani so na Go-rnjskem zbrali 1920 takih baterij.”

Zaključek projekta

Ko smo z učenci vse odgovore staršev prebrali, se o njih pogovorili ter na podlagi tega prišli do določenih ugotovitev, sem vse to oblikovala v nekakšen povzetek kot zapis in fotokopijo za vsakega učenca. Naročila sem jim, naj o vsem tem poročajo staršem oziroma naj jih naučijo tisto, česar starši morda še ne vedo. Ob tem, ko so starši slišali tudi mnenje drugih staršev in jih primerjali s svojimi stališči, so se morda zamislili nad lastnimi stališči in priznali, da niso ravno najbolj ‘ustrezna’, moralna ... Na tak način lahko nekateri starši pridejo do potrebnih informacij (npr. kje natančno lahko oddajo prazne baterije), za katere se jim je prej zdelo, da jih ne potrebujejo, oziroma o tem niti razmišljali niso.

Upam, da sem s tem razrednim projektom staršem dala misliti, da se lahko učijo od svojih otrok in posredno tudi od drugih staršev. Upam, da so se vsaj malo zamislili, kaj lahko sami naredijo v prid naravi, s tem pa so zgled svojim otrokom.

Naslednji cilj pa se je nanašal na učence: ne le da bi se ekološko še bolj osvestili, želela sem jim omogočiti zadovoljstvo ob spoznanju, da so sposobni koristno informirati svoje mamice in očke ter pri tem tudi kaj novega, koristnega slišati in si zapomniti. ■

Zgodbica: Na obronku gozda

Pomlad se je počasi prevešala v poletje, zato je bilo na gozdni jasi vsak dan bolj živahno, hrupno in na žalost tudi bolj nasmeteno. Bil je čas piknikov, kar je pomenilo, da se je pod visokim hrastom in v njegovi okolici začelo kopičiti vse polno odpadkov.

“Za tako pametne in pomembne se imajo ljudje, pa kljub temu onesnažujejo naravo vsepovprek. Kot da se ne bi zavedali, da s takim ravnanjem škodijo tudi sebi,” je ponoči žalostno razmišljal hrast, pod katerim so se največkrat odvijale zabave. Hrast je seveda živo bitje. Naš hrast ni le razmišljal, ampak je tudi čutil. Ob vsej tej nesnagi njegovi občutki niso bili prav nič prijetni. Lotevala se ga je slaba volja, ko je videl, da so nekateri gozdni prebivalci, ki so sicer živeli v njegovi bližini, zbežali stran. “Tak hrup je včasih tu, da še mene bolijo ušesa, čeprav jih sploh nimam. Zato se ne čudim, da je srnicam, vevericam in zajcem postalo tukaj nevzdržno. Podpiram jih v odločitvi, da si poiščejo nove domove. Me pa skrbi zanje, ker vem, da jim ne bo lahko najti novih domov. Niti pomisliti ne smem, kaj se bo zgodilo z vsemi temi živalicami, če jim ne uspe najti drugih bivališč,” je hrast skoraj zajokal.

Spomnil se je hrupne razbijaške glasbe, ki je včasih donela iz zvočnikov v avtomobilih. Nekateri ljudje so se na piknik seveda pripeljali z avtomobili čisto do gozda. Ali pa celo v gozd in pri tem uničili veliko rastlin ter drobnih živalic, ki so živele v gozdnih tleh. Nekatero rastline in živali pa so pomrle kasneje, ker so jih počasi uničili izpušni plini.

Neke nedelje sta pod hrastom parkirala dva avtomobila. Hrast je opazil, da je ven stopilo devet ljudi. Pet odraslih in štirje otroci. Otroci so se takoj začeli dreti, kričati, skakati naokoli in odmetavati papirčke, prazne plastenke in pločevinke, kjer koli je pač nanoslo.

Potem so posedli v bližino hrasta ter se pričeli bahati in hvaliti z vsem mogočim imetjem. Vsi so hoteli povedati, da imajo najboljše športne copate, naj naj šolske torbe in seveda najdražje telefone ... Pri tem so kot za stavo razmetavali z ovojnim papirjem od čokolade in prazno embalažo od piškotov. Nedaleč stran so se šli igro ‘kdo je najpomembnejši in najbogatejši’ tudi odrasli. Tudi oni so kar tekmovali, kdo ima doma najtelevizijo, naj oblačila, naj službo in kdo se je na piknik pripeljal z najmočnejšim avtomobilom.

“Smilijo se mi! Kajti zdi se mi, da so največji bahači tudi največji siromaki. Manjka jim najlepše v življenju – živeti v naravi in z naravo,” je hrast zmajeval s krošnjo in z vsemi vejami. Ko je slišal, da so se med seboj tudi besedno žalili, je razmišljal: “Pehanje za materialnimi dobrinami jim je uničilo še tisto malo medsebojne ljubezni in spoštovanja, kar so ga premogli.”

Šele ko se je znočilo, je hrast lahko zadihal s polnimi listi in koreninami. Končno je ostal sam. Okoli njega pa so se seveda kopičile smeti in nevarni odpadki. Ti ljudje so namreč tukaj odvrgli izpraznjene baterijske vložke, ne da bi se zavedali, da so strupeni, saj iz njih izteka zelo nevarna snov, ki ji pravimo kadmij. “Tako zelo so prepričani, da so pametni, v resnici pa najbrž niti ne vedo, da so izpraznjene baterije strupene in da prav zato v današnjih časih že obstajajo posebni zabojniki, kamor lahko odvržejo te vložke,” je bil hrast jezen. Jezen pa je bil tudi zato, ker so si ženske pod njim lakirale nohte, potem pa pustile napol prazne stekleničke kar tam. Odprte! Lak je počasi odtekal na travo ... “Želele so biti lepe! Fuj, pa takšna lepota! To je samo fasada. Prazna lupina. Te ženske so v resnici zelo velike packe. Tako zelo velike packe, da bi jih bilo sram, če bi se tega zavedale. Ali pa, če bi jim kdo to povedal. Jaz bi se na njihovem mestu od sramu vdrl v zemljo!” se je hudoval hrast.

Demokracija stoji na odgovornih državljanih

Pogovor z Mojco Kucler Dolinar

✍ Silvo Šinkovec

Mojco Kucler Dolinar smo verjetno v širši javnosti spoznali kot poslanko v državnem zboru. Zavzeto in delavno. Čez noč se je pojavila v vladi, v času razburkanega morja visokega šolstva. Nemirne vode je dokaj hitro in skoraj neopazno umirila. S svojo jasnostjo, mirnostjo, odločnostjo in toplino. V času predsedovanja Slovenije Evropski uniji je zelo uspešno vodila ministre s področja znanosti in raziskav ter si pridobila veliko prijateljev in znancev iz vse Evrope. Z možem jo pogosto srečamo na lokalnih javnih prireditvah. Vedno sem imel občutek, da imata rada našo slovensko zemljo, da rada živita v prestolnici. Kot nekdanja ministrica za visoko šolstvo se mi je zdela primerna oseba za pogovor o 'trajnostnih družbah', o temi, ki postaja filozofija današnjih držav.

Bili ste ministrica za visoko šols tvo in znanost. Kaj menite, da so glavne naloge izobraževanja bodočih učiteljev?

Kot bistven cilj izobraževalnega procesa učiteljev vidim predvsem to, da naj bi v bodočem učitelju dozorelo zavedanje, da je od njegove vloge, ki jo ima v družbi, močno odvisno, kakšna bo

družba. Seveda je to velika odgovornost! To odgovornost ima, naj se je zaveda ali ne, če jo hoče sprejeti ali ne. Učencu naj učitelj da osnovo za celostni razvoj in za gradnjo zmožnosti, da bo sposoben iskati svojo lastno pot v življenju. Da bo našel tako pot, ki ga bo izpolnjevala. Spodbuja naj zdravo tekmovalnost na način, ki ne bo povzročil močenje postelje ali grizenje nohtov. Najde naj prave besede za pojasnilo, da je nekdo boljši pri matematiki, drugi pa pri likovnem pouku. Skupaj s starši naj išče talente in znanje. Za današnji odtujeni čas je izjemnega pomena, da šola mladega človeka pripravi za življenje med drugimi ljudmi. Seveda se prva vzgoja in učenje začne v družini. Pedagogi, učitelji, vzgojitelji v vrtcu,

šoli in fakulteti, pa so tisti, ki otroku zdrave temelje iz družine nadgradijo. Ne bi smela obstajati tretja možnost, da zdrave temelje iz družine šola poruši. Vem, da boste rekli, da je lažje to govoriti kot narediti. Ker se tega zavedam, toliko bolj velja, da je biti učitelj v pravem pomenu besede zelo zahteven in odgovoren poklic.

Je Bolonjska reforma v Sloveniji na tem področju šla v pravo smer?

V teoriji ja, vsaj na mnogih področjih. Prav ta poudarja, da je na študenta, torej tudi za tistega, ki se pripravlja na pedagoški poklic, treba gledati kot celostno osebo. Bolonja omogoča kombinacijo različnih predmetov, bolj osebni odnos profesor – štu-

dent, spodbuja sodelovanje med študenti višjih in nižjih letnikov (mimogrede, to se mi zdi izjemno pomembno, saj v življenju pridejo ovire, ko ne veš, kako naprej – s pomočjo nekoga, ki je enake preizkušnje že dal skozi, je potem pot naprej lažja), spodbuja, da bi čim več obveznosti študent opravil že med letom, omogoča tudi več stika s poklicem, za katerega se posameznik izobražuje z vajami na fakulteti ali zunaj nje, nenazadnje omogoča izmenjavo študentov, ob kateri se mlad človek spozna z izkušnjami v tujini, dobi osebne povezave, ki mu pomagajo kasneje v življenju ipd.

Kaj pa praksa? Implementacija bolonjske reforme je bila od samega začetka vzeta prelahko. Skoraj deset let po odločitvi, da tudi pri nas stopimo v ta proces (vanj je vključenih več kot 40 držav evropske unije in drugih), se je zdelo, kot da te odločitve ne jemljemo resno. Implementacije je slonela na profesorjih. Na ministrstvu smo s precejšnjimi finančnimi sredstvi spodbujali implementacijo bolonjske reforme. Profesorji in ostali sodelujoči pa so na posameznih fakultetah opravili svojo 'domačo nalogo' bolje, nekje slabše. Seveda pa je tudi na državi, da poskuša pomagati pri premostitvi glede finančnih sredstev za dodatne kadre. Po drugi strani je še vedno rakava rana zaprtost visokošolskega prostora, ki ga dodatno omejujejo habilitacijski postopki, prepovedi profesorjem, da bi sodelovali pri izobraževanju izven domače fakultete in univerze ipd. Prav na področju šolstva, znanosti, raziskav, kjer bi morala biti odprtost tudi za kakovostne strokovnjake mlajše generacije največja, jo omejujejo.

Evropa ugotavlja, da se državljani preslabo odzivajo na življenje države. V čem vidite vzrok pomanjkanja motivacije za aktivno zavzetost za skupno dobro?

Res se Evropa intenzivno ukvarja z vprašanjem, kako vključiti čim več ljudi v skupne zadeve, tako s spreminjanjem predpisov (ustave), pa tudi z različnimi akcijami oglaševanja, izdaje brošur, razpisov projektov. Usklajevanje vsebine ustavnih pogodb skozi zgodovino kaže, da je bilo z vsako na-

slednjo pogodbo, predvsem z zadnjo Lizbonsko, usmerjeno več prizadevanja k poudarjeni vlogi državljanov. Večjo udeležbo pri sprejemanju odločitev vključuje tudi strategija EU 2020. Ta poudarja, da države članice vsaka posamezno ne bomo kos zahtevnim izzivom, s katerimi se soočamo. Le s skupno akcijo vseh in na podlagi skupne vizije bomo Evropejci, s tem tudi Slovenci, pridobili več kot pomeni le seštevek posameznih ukrepov.

Seveda ti dokumenti *per se* ne odpravijo težav, ki jih povzroča demokratični primanjkljaj. Nujno moramo pogledati širše in takrat vidimo, da se vprašanje demokracije ali demokratičnega deficita začne na domačem pragu, torej v posamezni državi članici.

In vzroki?

Vzroki imajo dolge korenine, odražajo se v odsotnosti smisla, ki ga nadomešča potrošništvo. To dogajanje je na Vzhodu ojačano še s posledicami totalitarizma. Tocqueville pravi, da je medsebojna osamitev ljudi in posledično egoizem izrazito očitna pri novo vzpostavljenih demokracijah. Vsakdo se umakne vase in se omeji le na to, da skrbi zase.

Kaj lahko storita družina in šola?

Družina in šola sta ključni. Strašno je, da se celo družini poizkuša odvzeti izjemno vlogo, ki jo ima za družbo. Kot ugotavlja skozi ta pogovor, je nadvse pomembno, da v okviru šolskega in družbenega sistema nasploh, poskrbimo, da vzgajamo posameznike k odgovornemu državljanstvu. Stremeti moramo k oblikovanju in vzgoji takega državljana, ki bo znal uporabiti obstoječe instrumente vpliva na sprejemanje odločitev ter tudi zahtevati nove, učinkovitejše za vpliv na inštitucije odločanja.

Slovenija je v posebnem položaju, saj je bilo velikemu delu naših državljanov več kot pol stoletja preprečeno, da bi se vključevali v politiko, ki je tista, ki mora skrbeti za skupno dobro. To ima večje posledice, kot si hočemo priznati in tega se ne da spremeniti čez noč, predvsem pa ne brez pravih ljudi. Naš proces tranzicije se še ni končal. To lahko spremljamo posebej izrazito v zadnjem

času. Seveda je bilo in je storjenega veliko dela za skupno dobro v okviru različnih društev, od tistih s karitativnim, socialnim pomenom do kulturnih, gasilskih društev. Vendar če hočemo, da ideali morale, etike, pravne države, dejansko pridejo tudi v zakonske in podzakonske predpise, je potrebno na mestih odločanja, na lokalni in državni ravni, imeti ljudi, ki so jim te reči bistvene in jih tudi uresničujejo. Poleg socialne odgovornosti nas torej veže tudi družbena odgovornost. To naj bo poziv k naši vključenosti.

Katere vrednote so najbolj pomembne, da bi lahko gradili demokratično družbo?

Ljubezen. Ljubezen do domovine, do naroda in do države, na vseh ravneh. Morda se to sliši klišejsko, vendar gre za podoben odnos kot pri ljubezni do sočloveka. Če ga imaš rad, ga boš spoštoval, naredil boš vse, da mu bo dobro, da se bo osebnostno razvijal, ne boš ga goljufal in mu kradel od njegovega, pomagal mu boš, da si bo našel primerno mesto v družbi ... Z državo je enako. Storititi je treba vse, da se bo razvijala v smeri, da se bomo v njej dobro počutili, ter da se bo umestila na primerno mesto v svetu globalizacije. Ob podobnih dogodkih kot je bila zadnja proslava ob dnevu državnosti, se mi utrjuje prepričanje, da sedanja oblast naše mlade države preprosto nima rada. Če bi jo imela, se iz nje ne bi delala norca. Tudi če se vlada rada norčuje na svoj račun, naj se, snovi ne manjka, ampak naj tega ne dela na osrednji državni prirediti ob dnevu državnosti. Moram reči, da sem bila prizadeta. Brez spoštovanja do naroda in do države ne bomo mogli graditi demokratične družbe.

Zakaj je demokratična kultura boljša od drugih oblik političnih sistemov, npr. totalitarnega? Včasih se zdi, kot da se v naši deželi te razlike kar ne zavedamo.

Prav imate. To je res narobe svet, da ima današnji človek, ki ve, no, vsaj moral bi vedeti, do kakšnih zlorab je prihajalo pod totalitarnimi režimi, komunizmom, fašizmom in nacizmom, dvom o tem, kakšen sistem je najpri-

mernejši. Bistvo totalitarizma je enotna in vsiljena ideologija, ena politična stranka, nesvobodni mediji, plansko gospodarstvo, izvajanje vsakršnega nasilja, ustrahovanje in ovađustvo s pomočjo tajne službe. Demokracija pa vse te anomalije zavrača, omogoča svobodno odločanje in za vse enake pogoje. Je pa res, da je kakovost odvisna od nas vseh, koliko jo jemljemo resno; od udeležbe na volitvah naprej. Evropa je šla skozi različne sisteme. Vendar pa, če hočemo živeti v družbi, ki ima značaj civilizirane družbe, ni druge alternative kot demokracija, tudi če ta ni idealna.

Sorazmerno lahko je uveljaviti sistem politične demokracije. Toda, kako priti do demokratične kulture vedenja, pogovora, delovanja?

Z demokratično kulturo pri nas ne moremo biti zadovoljni. Vsaka generacija jo gradi naprej. Demokracija stoji na odgovornih državljanih. Pred dvajsetimi leti smo Slovenci dobili svojo državo. Prvič v zgodovini. Kako prav ima profesor Justin Stanovnik, ko poudarja, da to ni nikoli dokončana zadeva. Za državo se mora prizadevati vsaka generacija posebej. Enako velja za demokracijo. Zanj je odgovoren vsak posameznik, posebno mero odgovornosti pa imajo nosilci javnega mnenja, od politike do medijev. In prav ti bi se morali vprašati, če se spet spomnim proslave in uporabim besede omenjenega profesorja, koliko duhovnega vandalizma prenese družba, ne da bi izgubila zmožnost in voljo za etično zorenje, ki je potrebno za organizirano obstajanje v državi.

Poleg trajnostnega razvoja smo priče razpravam o 'trajnostnih družbah'? Kaj ta izraz prinaša?

Včasih z zapletenimi besedami mislimo na povsem preproste reči. Ta izraz pomeni, da moramo ob našem prizadevanju za boljšo kakovost življenja vzeti v obzir sočloveka in celoten naravni sistem.

In katere vrednote so pomembne, da bi sodobne družbe lahko dobile naziv 'trajnostne družbe' (sustainable society)?

Pravzaprav se moramo zavedati svoje odvisnosti od narave in sočloveka.

Zavedati se moramo, da smo ljudje del narave in odvisni od naravnih virov, ki niso neskončni; da za preživetje potrebujemo hrano, ki jo lahko pridelamo le v sodelovanju z naravo, vodo, zrakom; da nam kakovost življenja nudi jo energetski viri, zato z njimi ne smemo razmetavati. Trajnostna družba se zaveda, da mora ekonomija spoštovati naravne zakonitosti; spore rešuje po mirni poti in ob spoštovanju drugega; posebno mesto imajo otroci. Trajnostna družba se zaveda odgovornosti do naslednjih generacij.

Ljubljana kot glavno mesto tudi potrebuje nosilce in spodbujevalce zdravih načel sobivanja. Kaj bi našemu mestu prineslo večjo povezanost, spoštovanje, ustvarjalnost?

Ljubljana kot glavno mesto ima velik potencial. Že kar nekaj let opazujem razvoj Ljubljane, tudi z izkušnjo tujine in lahko rečem, da zadnjih dvajset let v nekaterih segmentih postaja moderno mesto, vendar pa je potrebna še precej dela, da bom lahko rekla, da je Ljubljana odprto in meščanom prijazno mesto. Ne morem se izogniti opazki, da se Ljubljana v zadnjih letih duši pod interesom ozkih interesnih skupin. To pa je povsem nesprejemljivo in škodljivo. Namesto brezobzirne kulture kapitala in moči je potrebna kultura življenja. Ta bo prinesla to, o čemer me sprašujete.

Kaj bi naše mesto (ali naša slovenska mesta) uvrstilo (ali jih že uvršča) med mesta, ki jim lahko rečemo 'trajnostne družbe'?

Lokalno okolje in lokalne ustanove imajo vsekakor odločilno vlogo pri tem. V Ljubljani (enako velja za druga mesta) potrebujemo: okolje, ki vključuje različne pobude in se do njih opredeljuje z upoštevanje različnih strokovnih mnenj; okolje, ki bo družinam dalo možnost in priložnost za več veselja do življenja; okolje, ki bo spoštovalo in dajalo možnosti za razvoj znanja, pa tudi za razvoj duhovnosti kot nepogrešljivega dela pri oblikovanju osebnosti; okolje, ki bo v sosednjih občinah videlo pomembnega partnerja pri oblikovanju kakovostnega bivanja; okolje, ki urbane kulture ne dojema izključujoče

glede na tradicionalne vrednote ... No, to bi bilo že nekaj, kar bi pripomoglo k oblikovanju 'trajnostne družbe'.

Na internetu lahko pod imenom 'trajnostni razvoj' poiščemo dokumente, deklaracije, zavzetosti vseh vlad sveta. Bo 'trajnostni razvoj' z razširitvijo 'trajnostne družbe' postal neke vrste skupna filozofija, povezovalni moment in skupna zavzetost, s tem pa tudi imperativ za vse šole?

Predvsem je pomembno, da ta filozofija ali kakor koli že rečemo temu, ne ostane le mrtva črka na papirju. Osvojiti mora vse pore družbe, seveda še posebej učni proces. Tu trdim isto kot na začetku, kakršno šolstvo, takšna bo naša prihodnost.

Zdi se, da izgublamo kompas in da teme o človekovih pravicah, o človekovem dostojanstvu, o spoštovanju vsakega človeka kar niso več 'v modi'.

Pred desetletji se nam je to lahko resle zdelo. Da to ni bilo povsem tako, nas je opomnila nedavna razglasitev mučenca Lojzeta Grozdeta za blaženega na Evharističnem kongresu v Celju, kasneje pa še spominska slovesnost v Kočevskem Rogu, če omenim samo skrajne oblike nasilja v naši zgodovini.

Vprašanje človekovih pravic moramo jemati zelo resno. Kot nas uči zgodovina, niso same po sebi umevne. Trenutni napuh bi nam lahko kaj hitro škodil. Pri tej temi kristjan nima težav, saj dostojanstvo in vrednost človeka črpa iz njegove bogopodobnosti. Je pa res, da moramo za tovrstno prepričljivost negovati svoje notranje duhovno življenje.

Kaj pa vaši prihodnji načrti?

Kot ste morda zasledili, sem kandidatka za županjo Ljubljane. Ob tem, kako obstoječa ljubljanska oblast upravlja z mestom, ni mogoče stati križem rok. Alternativo je treba ponuditi zdaj, ko je mogoče še kaj rešiti. Zato je naša odgovornost, da damo ljudem možnost izbire, da čutijo, da imajo tudi svoje predstavnike v Ljubljani.

Hvala za pogovor. ■

Kdo je dober učitelj?

✍ Hubert Požarnik

Ni dobre šole brez dobrega učitelja. Vsebinsko bogate in žive šole namreč ne morejo ustvariti samo učni načrti, programi in predpisi, temveč široko razgledani, sposobni, živi, prizadevni, topli in osebnostno zreli učitelji.

Dober učitelj se nima za pedagoga samo, kot je svoj čas za pisal Stanko Gogala, zaradi svojega poklica, niti ni dejaven zato, da bi množil seznam napisanih del, pač pa čuti v sebi poklicanost za pedagoško dejavnost, lepoto in vrednost pedagoškega dela ter koristnost takega delovanja. Skratka, je pedagog 'z dušo in s srcem', ki mu gre za to, da bi

ki spodbuja njihovo vedoželjnost, torej željo izvedeti še več, njihovo domisljijo, ustvarjalnost, kritično mišljenje in samostojnost ter bogati npravno in duhovno plat njihove osebnosti.

Dober učitelj svojo vzgojno nalogo jemlje zelo resno, ker ve, kako pomembna in potrebna je pomoč mlademu človeku, da postane dober človek, sposoben živeti ubrano s seboj in z drugimi.

Dober učitelj skuša pri učencih razviti in utrditi tudi sekundarne vrednote, vrline, kot so olikano vedenje, vztrajnost, natančnost, redoljubnost, obzirnost, skromnost, hvaležnost, samoobvladanje. Ve namreč, da bo imel učenec, ki nima teh vrlin, v šoli, v osebem in poklicnem življenju več težav. Prav tako ve, da si brez njih težko zamišljamo civilizirano in kulturno življenje.

zori ter slogi, zaradi česar mnogi starši zanemarjajo ali celo opuščajo svojo vzgojno dolžnost ali pa so nemočni pred številnimi negativnimi vplivi, ki so jim vse bolj izpostavljeni njihovi otroci.

Zavrača modni nazor, da starši in učitelji izkazujejo svoje spoštovanje človekovega dostojanstva le, če mladim ljudem pustijo početi, kar se jim zahoče. Ve namreč, da mladi ljudje potrebujejo odrasle, ki so jim opora, vzor in vodniki, ne pa nemočnih, zbeganih, medlih ali vsedopuščajočih staršev in učiteljev. Ob tem ima dober učitelj razvit čut za pravo mero.

Ni zadovoljen s tem, kar ve in zna, ampak je odprt za novosti in jih vnaša v svoje delo. Hkrati se trudi poglobljati in razvijati svojo osebnost, npravnost in duhovnost. Ve namreč, da njegova za uspehi proces izobraževanja in vzgoje tako pomembna avtoriteta ne sme sloneti na slepi pokorščini in prisili, ampak na spoštovanju in zaupanju. Z drugimi besedami: dober učitelj dela na sebi, ker ve, da lahko učence vname samo, če sam gori, ter jim da korenine in krila, če jih ima sam.

Dober učitelj ne stoji ob strani, ampak je družbeno angažiran ter pripravljen javno zastaviti vse svoje moči v prid rasti kulture življenja in ljubezni. Ve, da je od tega, kako se bosta šola in učiteljstvo odzvala na izzive časa, veliko odvisno, kakšno prihodnost bomo imeli, v kakšnem svetu bodo odrasli in živeli naši otroci in kakšen bo prihodnji rod.

Če želimo imeti dobro šolo in dobre učitelje, bo treba v prihodnje nameniti več pozornosti osebnosti in nazorom kandidatov za učiteljski poklic; učitelje, posebno tiste na predmetni stopnji, bolje usposobiti za delo v razredu (misel, da 'kdor zna, ta zna tudi učiti', je namreč zgrešena) in zagotoviti učiteljem več pomoči pri njihovem delu ter jim izkazati več zaupanja, priznanja in spoštovanja. ■

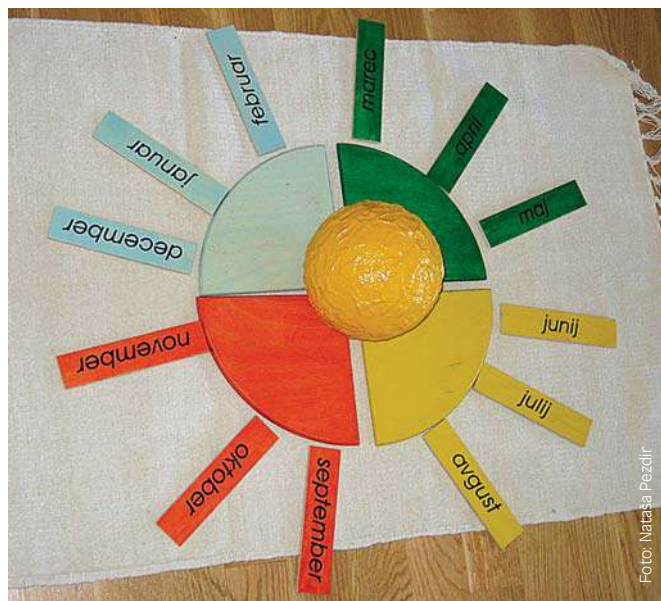

Foto: Marzeta Pezdirc

se pri mladih generacijah in pri vseh, ki jih izobražujemo in vzgajamo, resnično pokazalo, da so postali drugačni, boljši.

Dober učitelj se trudi dati učencem živo znanje, to je znanje, ki jih vname, vnaša vanje intelektualni nemir, znanje, do katerega imajo osebni odnos,

Vzpostavljati skuša pristne in tvorne odnose med učitelji, učenci in njihovimi starši ter med učitelji samimi. Pri tem ne pozablja opogumljati staršev za vzgojo njihovih otrok in jih pedagoško ozaveščati. Zadnja desetletja so namreč k nam vdrli številni zgrešeni pedagoški in življenjski na-

Predstavitev knjige Spodbujanje razvoja senzorike, motorike, kognicije, govora in jezika

✍ Franci M. Kolenec

Tugomira Vizjak Kure, avtorica knjige, je specialna pedagoginja – surdopedagoginja, ki je že 39 let zaposlena na Centru za sluh in govor v Mariboru. Že vrsto let, zadnja tri leta pa prav načrtno, se ukvarja z raziskovanjem na področju vzgoje, izobraževanja ter usposabljanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, in sicer pri spodbujanju razvoja senzorike, motorike, kognicije, govora in jezika. Priročnik Spodbujanje razvoja senzorike, motorike, kognicije, govora in jezika je nastajal v šolskih letih 2004/05, 2005/06 in 2006/07 na Centru za sluh in govor v Mariboru kot inovacijski projekt v sklopu akcijskega raziskovanja Zavoda Republike Slovenije za šolstvo, ki je sistematično spremljal rezultate izvajanja. Nastal je kot posledica potrebe po specifični obravnavi otrok z govorno-jezikovnimi motnjami v skupini.

Priročnik je razdeljen na osem poglavij, priložen pa je tudi CD z lestvico za spremljanje razvoja. Že v uvodu nas avtorica seznani s teoretičnimi osnovami programa, z verbotonalno metodo, z zavestno sintezo razvoja in s Centrom za sluh in govor Maribor – omenja ustanoviteljico centra, pokojno Margarito Stajanko Rogelj, ki je povezovala teoretična spoznanja obeh metod ter jih bogatila z lastnimi izkušnjami in spoznanji. Dokazovala je, da se z zgodbjo, intenzivno in red-

no stimulacijo ter s celostnim pristopom lahko korigirajo oziroma odpravljajo motnje, povezane s področjem poslušanja in govora.

V drugem poglavju nas seznani z razvojem govora pri otroku od rojstva do 5. leta starosti, z govorno-jezikovnimi motnjami, njihovimi vzroki in posledicami ter obravnavo otroka.

V tretjem poglavju piše o programu spodbujanja razvoja senzorike, motorike, kognicije, govora in jezika. Naloge v programu so razdeljene po področjih in po stopnjah, ki poskušajo posnemati naravni razvoj posamezne sposobnosti. Vse naloge v programu so samo smer-nice, ki jih pedagog uporabi kot osnovo za lastno

kreativnost – dodaja, preoblikuje, bogati, spreminja, bistvo pa ostane nespremenjeno. Pri izvajanju programa so potrebni ustrezni pripomočki.

Naslednje, četrto, poglavje govori o spremljanju razvoja sposobnosti. Ocenjevalna lestvica omogoča pregledno spremljanje razvoja otrokovih sposobnosti.

V petem poglavju nas avtorica v nekaj stavkih seznani s pripravo individualiziranih programov s pomočjo programa. Globalne cilje načrtamo po pri-

lagojenem programu, operativne cilje nam ponudi izpolnjena ocenjevalna lestvica, ki nam pokaže področja, na katera moramo usmeriti pozornost. Tako pedagog hitro in natančno določi naloge in dejavnosti, s katerimi pomaga otroku pri razvijanju sposobnosti.

Šesto poglavje piše o dosedanjih rezultatih izvajanja programa. Skupina otrok je bila heterogena. Program je v pomoč pri pripravi individualiziranih programov tudi za otroke z MAS (motnjami avtističnega spektra), izvaja se lahko v vseh skupinah predšolskih otrok ter v nižjih razredih osnovne šole s prilagojenim programom. Program ponuja vsebine in metode za izvajanje specialnopedagoških dejavnosti, za pripravo individualiziranega programa ter za program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo.

V sedmem poglavju nas avtorica seznani z vsebino programa za spodbujanje razvoja sensorike, motorike, kognicije, govora in jezika. Vaje in naloge so razdeljene na področje gibanja, zaznave, senzomotorike, pozornosti in govora. Posebno pozornost namenja razvijanju slušne in vidne zaznave, izpostavljeno je zaznavanje okusa, vonja in tipa. Proprioceptijsko področje je povezano s področjem gibanja.

Pogoji za izvajanje programa

Odlomek iz knjige Tugomire Vizjak Kure: Spodbujanje razvoja sensorike, motorike, kognicije, govora in jezika

Temeljni pogoj, ki je potreben za kakovostno in uspešno izvajanje programa, je pedagog oz. oseba, ki bo z otrokom izvajala vaje. Ta specialni pedagog, vzgojitelj, terapevt, roditelj, učitelj, mora poznati cilj, ki ga želi doseči. Mora poznati otroka in njegove težave, mora se uskladiti z otrokom, mora mu biti naklonjen. Pomembna je pozitivna čustvena razsežnost odnosa med otrokom in pedagogom ali t. i. pedagoški eros. Odrasli mora začutiti, kaj otrok potrebuje in kako mu lahko pomaga. Seveda je pomembno znanje in obvladovanje različnih metod in tehnik, vendar bo brez pristnega odnosa z otrokom to samo rutinsko opravljanje dela.

Drugi pogoj za izvajanje programa so ustrezni pripomočki. Ti pripomočki so vsepovsod okoli nas. Če dobro pogledamo in če vemo, kaj iščemo, jih lahko najdemo v kuhinji, v gozdu, v vsaki igralnici vrtca, na pločniku, v otroški sobi, v trgovini, na travniku. Če nimamo možnosti nakupa didaktičnih pripomočkov, lahko uporabimo vse materiale in predmete, ki so nam dostopni. V vsakem gospodinjstvu in v vsakem vrtcu imamo različne igrače, papir, različna pisala, vrvice, knjige, blago, hrano, kozmetične pripomočke, vrtno pridelke, kamne, vodo in še bi lahko naštevali. Samo vedeti moramo, kaj bomo s tem počeli in zakaj bomo to počeli.

Osmo poglavje je razdeljeno na deset stopenj programa za spodbujanje razvoja: gibanje, zaznave (vidne, slušne, taktilne), zaznave vonja in okusa, senzomotorika, pozornost, govor, jezik, grafomotorika, socializacija in igra. Vsaka dejavnost vsebuje izvajanje

programa, pričakovanja, kaj opazujemo in ocenjujemo.

Priročnik je namenjen skupinskega delu s predšolskimi otroki s posebnimi potrebami in z otroki brez evidentiranih težav. Uporabljajo ga lahko specialni in rehabilitacijski pedagogi, vzgojitelji predšolskih otrok, ki izvajajo prilagojeni program za predšolske otroke oziroma program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. V veliko pomoč bo tudi strokovnim delavcem v nižjih razredih osnovne šole v prilagojenih izobraževalnih programih, staršem in študentom.

Verjamem, da bo priročnik s svojo bogato vsebino strokovnemu delavcu v pomoč pri iskanju možnosti za individualno rešitev problemov, ki izvirajo iz opisanih težav v otrokovem razvoju, hkrati pa vzpodbuda strokovnim delavcem za aktivnejše spodbujanje razvoja sensorike, motorike, kognicije, govora in jezika. V pomoč bo tudi zbrana in priporočena literatura. ■

Vir

Vizjak Kure, Tugomira (2010): *Spodbujanje razvoja sensorike, motorike, kognicije, govora in jezika*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Simbolno pooseblja vse

Lojze Grozde

✂ Berta Golob

Najboljši v znanju, v igri, v športu, v duhovnosti. V vsem izjemen, da ne strmijo le sošolci, ampak predvsem vsi profesorji. V razredu prevzame vodstvo, za mnoge sošolce postane ideal, za nekatere idol, on sam pa je ves scela: oduhovljen ob redni štirinajstdnevni spovedi, rednem obhajilu, pogostih duhovnih vajah, molitvi, pesniškem ustvarjanju in tudi že z dejavnostjo v Katoliški akciji. Piše, predava, razlaga, vabi, prepričuje, vodi, pomaga, svari, opogumlja.

Ob japonskih, kanadskih in še katerih mučencih – kot priprošnjiki so omenjeni v kledarjih in litanijah – zdaj prvi slovenski mučenec? V Aškerčevi Slovenski legendi je malce ironično rečeno, da med slovenskimi nebeščani “največ jih je žal mučenicov”. Tokrat pa ne gre za ironijo.

“Svet bi na dlani nesel v zavetje, cela bi stala naša posest ...”, če bi bila pesniku dana moč Petra Klepca in Martina Krpana. A komaj je minila prva svetovna vojna, že so se začeli kopičiti novi nevihtni oblaki. Na Slovenskem oživi in se razmahne versko gibanje, imenovano Katoliška akcija (KA). Tudi Lojze Grozde postane njen vplivni član. Zdaj razglašen kot prvi slovenski mučenec. V čem je visoko preletel vse druge po nedolžnem pobite rojake, če za mučenca katoliška Cerkev razglasi le osebe, za katere je natančno dokazano, da so bili umorjeni zaradi vere? Tega ne bi bilo težko dokazati še za marsikaterega posameznika in tudi za množico nasilno

usmrčenih. Vendar se je prvi postopek za dokaz mučeništva začel prav za Lojzeta Grozdeta.

Kdo in kaj je bil Lojze Grozde?

Površno gledano, nič posebnega. Dijak zadnjega letnika gimnazije oziroma osmošolec, če se izrazimo tedanjim šolskim razmeram primerno, ko je gimnazijski pouk trajal osem let in obsegal štiri leta nižje in štiri leta višje stopnje šolanja. Grozde je bil vsa leta nesporen odličnjak, oproščen tako male kot velike mature, le da časa, ko so sošolci dokazovali svoje maturitetno znanje, ni dočakal. Že nekaj mesecev prej, natančno 1. januarja leta 1943 je bil umorjen.

Dotlej eden izmed mnogih; namreč nezakonski otrok. Rojen z usodo “kaj pa je tebe treba bilo” v Zgornjih Vodalah 27. maja leta 1923. Štirileten dobi očima. Ta se je poročil z njegovo mamo, vendar njenega otroka noče sprejeti na svoj dom. Niti tega mu ne dovoli, da bi se na poročni dan fotografiral s svati. Na ta danes komaj razumljiv način je odrival na stran sramoto, ki bi jo z otrokom prinesla na novi dom njegova žena. Deček ostane na materinem domu, a tudi tam ni deležen popolnega razumevanja. Z vidika globinske psihologije in dejanske zapostavljenosti ga je ena sama boleča rana.

Obzorje se začne jasni, ko priprate do šole. V znanju takoj prekosi druge, kar pa mu ne odvzame življenjskih tegob. Odvečen na vsakem koraku, kajti če nič drugega, ga je treba oblačiti in hraniti. Čuti pa naklonjenost starih staršev in tudi matere, kadar jo more in sme obiskati in to je zanj odrešilni obliž.

Odločen korak zanj napravi teta, služkinja v ugledni ljubljanski družini.

Za svojega bistrega nečaka prehodi vso dolgo in težko kalvarijsko pot prosjačenja, da bi mu z darovi dobrotnikov omogočila gimnazijsko šolanje. Njena vztrajnost je poplačana s tem, da je bil Lojze kot dvanajstletni fant sprejet v Marijanišče, opravi pa tudi sprejemni izpit za gimnazijo. Težav še ni bilo konec, kajti kmečki podeželan se je znašel med meščanskimi sošolci in bil deležen njihovega roganja. Kar pa se mu na poseben način vtisne in vpečati v zavest in spomin, je udeležba na evharističnem kongresu že drugi dan njegove prve samostojne poti s podeželja v sredo nepoznanega ljubljanskega mesta. Leta 1935. Gimnazijska leta postanejo izjemno dinamična. Dokaj hitro premaga začetne poraze; prav malo pa manjka, da ga ne vsrka vase krog slabe dijaške družbe. Vendar se to ne zgodi.

Na tej točki se začne Lojze Grozde duhovno kaliti. Vanj se z vso silo zažre vprašanje, kaj želi doseči iz sebe. Po odločnem in odločilnem premisleku se z vso vnemo požene navzgor. Vzgon se je nanašal na učenje in na oblikovanje značaja. Primerna askeza in primerna sproščenost. Najboljši v znanju, v igri, v športu, v duhovnosti. V vsem izjemen, da ne strmijo le sošolci, ampak predvsem vsi profesorji. V razredu prevzame vodstvo, za mnoge sošolce postane ideal, za nekatere idol, on sam pa je ves scela: oduhovljen ob redni štirinajstdnevni spovedi, rednem obhajilu, pogostih duhovnih vajah, molitvi, pesniškem ustvarjanju in tudi že z dejavnostjo v Katoliški akciji. Piše, predava, razlaga, vabi, prepričuje, vodi, pomaga, svari, opogumlja; od načel ne odstopi niti za las. Vse to ne počne zgolj občasno zaradi trenutnega navdušenja. Dosledno vsa leta. Osem let!

Čas pa je volčji. Vojna v polnem razmahu. Pogubne ideologije. Komunizem je odločno protiverski, Grozde je ves Kristusov. Katoliška akcija kot du-

hovna pot pa trn v peti predvsem ateističnim združbam. Povrh je to čas tolikih nenadnih pobojev povsem nedolžnih ljudi najsi bo sredi Ljubljane ali pa na podeželju. Grozde je očitno že na seznamu. Tudi sam to sluti.

In se zgodi

Na dan novega leta, potem ko je bil v Stični opravil vse, kar sodi k prvemu petku. Na Mirni mora stopiti z voza; partizani ga najprej odvedejo v gostilno, čez čas še v drugo, povsem dotolčejo pa ga v gozdu, kjer ga pustijo mrtvega. Izmalichenega, iznakaženega, s prebodenim očesom, odrezanim ušesom in topim udarcem po lobanji. Ta 'klerofašist' in 'vohun', ki je namenjen domov, saj so bile božične počitnice, je imel namreč s seboj obtežljivo gradivo: molitvenik, nekaj podobice fatimske Matere Božje in Kempčanova Hojo za Kristusom. Več kot dovolj za masaker še enega, ki s svojo vernostjo in načelnostjo kali vode rdečega manifesta.

Lojze Grozde 'sonce mojega življenja' res ni imenoval peterokrake zvezde; tako je imenoval Evharistijo. Že kot droben, slabo oblečen dvanajstletnik je od vzhičenosti nad lepoto doživetja zadrževal dih na Evharističnem kongresu. Bilo je leta 1935. Kot vzor popolne predanosti Evharistiji je kot dvajsetletni mučenec za vero zdaj na Evharističnem kongresu leta 2010 prištet med blažene in svete. Simbolno pooseblja vse, ki jim je bilo življenje vzeto nasilno, sadistično, grobo, brez trohice človečnosti. ■

O mučencu Lojzetu Grozdetu lahko berete:

Milanka Dragar
Zvest križanemu
Mučenec Lojze Grozde
Založba Dragar: Ljubljana, 2010
517 strani
Knjiga je najobširnejše gradivo o mučencu Lojzetu Grozdetu.

Anton Srle
Lojze Grozde
Communio, Mednarodna katoliška revija: Ljubljana, 2010
V reviji je ponatisnjena Strletova knjiga o Lojzetu Grozdetu iz leta 1944.

Vznik ljubezni

✍ Gilles Cusson

Kontemplacija za dosego ljubezni nevsiljivo izraža način dojemanja in ljubezni do Boga, ko ga "najdemo v vseh stvareh", če uporabimo Ignacijeve besede. Da pa bi ga lahko našli v njih, ga je treba premišljevali, ga ljubiti in mu služiti v njih oziroma po njih. Tu za Ignacija leži izvor miru in veselja za vsako bitje, ki je vstopilo "v svojega Stvarnika in Gospoda" ter živi v njem.

Odnos, primeren za kontemplacijo za dosego ljubezni, je, da gledamo na prisotnost Boga v stvarstvu kot na izraz njegove nadvse dobrohotne ljubezni do nas. Boga ne spoznavamo iz stvarstva, temveč ga spoznavamo in srečujemo v stvarstvu, kajti v njem se Bog razodeva kot tisti, ki vedno dejavno ljubi človeka. Vse je polno Stvarnikove navzočnosti in ljubezni do njegovega stvarstva. To spoznanje oziroma zavedanje Božje ljubezni, ki je stvarna, prisotna, dejavna in izpolnjujoča, prižiga v človekovem srcu plamen globoke hvalečnosti in čiščenja večnega Stvarnika in Gospoda. Tako se lahko popolnoma preda dejavnemu služenju njegovi volji ter poveljevanju Boga v svetu, ustvarjenem njemu v slavo. Kontemplacija za dosego ljubezni je hkrati spoštljivo iskanje Božje navzočnosti v vseh stvareh in ljubeče služenje njegovemu veličastvu, njegovi neskončni dobroti z vsem bitjem. Je ljubeča in neutrudna dejavnost, ki se rojeva iz neprestanega premišljevanja Boga, Boga kot navzočega za nas v vseh stvareh. Toda kako se to sklada z ignacijansko predstavo o krščanskem življenju? Kako je to vključeno v izkustvo duhovnih vaj – ki so izkušnja Božjega odrešenjskega načrta, skrivnosti Kristusa?

Ignacijev izkustvo v Manresi, temelječe na skladnosti vseh skrivnosti v Bogu, se razvije v držo apostolske odprtosti in ponižnega spoštovanja do zemeljskih reči, v katerih človek nenedoma povsod odkriva jasne sledi živga Boga, ki se iz Božje presežnosti razlivajo čez vse stvarstvo. Bog se je po Kristusu razodel Ignaciju kot tisti, ki vedno deluje v dobro človeka, katerega skupaj z vsem stvarstvom kliče, "naj vstopi v njegovo slavo". Ko se odpre Božji resnici (ter prav zaradi tega), se Ignacij nauči odkrivati in globoko spoštovati vse, kar prispeva k veličini stvarstva: da izvira od Boga in je določeno, da se vrača k njemu tako, da pripomore k njegovi slavi. In kot pozneje pravi sam Ignacij, prav v "Stvarnikovi luči" ter zaradi "ljubezni, ki prihaja od zgoraj", vidi vso stvarnost oživiljeno z Božjim dinamizmom stvarstva, ki se približuje Bogu. V tej novi luči kasneje gleda na svet, si ga razlaga, ga ljubi in uporablja. "Naj nas Gospod razsvetli s svojo sveto preudarnostjo, da bomo znali uporabljati stvarstvo v Stvarnikovi luči."

V tej luči, ki izhaja iz doživetja Boga Stvarnika, vedno dejavnega izvira ter hkrati posvečujočega cilja oz. 'končnega smisla' celotnega stvarstva, se jasno razkrivata dva temeljna vidika vseh stvari, iz katerih se napaja Ignacijev premišljevanje: njihov obstoj v Bogu, od katerega prihajata njihova lepota in dobrota, ter dragoceno zavedanje, da so namenjene človeku. Odkrivajo nam lepoto Boga (Ps 19,1; Rim 1,20; 11,26), da bi ga globlje spoznali in ga pogostejše častili. To je dejstvo, ki nam pomaga doseči cilj življenja, to je spoznati in častiti Boga v vseh stvareh. Ob spoznanju Boga zasijeta Božja slava in moč, sijajni in dejavni v najmanjšem delcu ustvarjenega sveta. "Vsa dobrota, ki jo iščemo v stvarstvu, obstaja še z večjo popolnostjo v Bogu, ki ga je ustvaril. /.../ Naj bo njegovo svetlo ime hvaljeno in povzdignjeno v vseh

in od vseh bitij, ki jih je posvetil in ustvaril v ta namen, ki je tako primeren in pravičen.”

Spoznanje Boga, ki živi v srcu svojega stvarstva, da bi mu tako pomagal na poti k slavi odrešenja, je cilj poti spoznavanja in kontemplacije v Kristusu, večni in učlovečeni Besedi. Za Ignacija srečanje s Kristusom pomeni vstop v Boga, v tega veličastnega in čudovitega Boga, od katerega vse poteka, od obstoja in mnogih darov, ki ga spremljajo, dalje. Prek izkustva Kristusa Odrešenika – njega, ki odraža Očeta ter se razkriva človeku v globinah njegove duše, ki je hkrati revna in veličastna – je Ignacij postal občutljiv za svet “duš, ki potrebujejo pomoč”, ter za celotno stvarstvo, ki je vredno časti, kajti v njem je našel Njega, ki ga je iskal in ljubil. Leta 1545 je pisal Frančišku Borgii v zelo pomembnem duhovnem razmišljanju: “Tisti, ki pozabijo nase in vstopijo v svojega Stvarnika in Gospoda, živijo v stalnem zavedanju in ljubeči pozornosti do njega ter izkusijo tolažbo. Občutijo, kako je naša popolna in večna Dobrota prisotna v vseh stvareh, kako daje obstoj vsem bitjem ter jih ohranja v sebi s svojim lastnim neskončnim bitjem in navzočnostjo ... Kajti tistim, ki z vsem srcem ljubijo Boga, vse stvari pripomorejo in jim služijo za še večjo nagrado, ko se približujejo in so povezani v najgloblji dobrotljivosti s svojim Stvarnikom in Gospodom.”

Ignacij je dosegel točko, ko je ljubil svet, ker je ljubil Boga in ker svet brez Boga ne bi obstajal. Prav tako je ljubil svet v sorazmerju s kontemplacijo Boga, navzočega v njem; uporabljal ga je, da bi “služil Božjemu veličastju v vseh stvareh” ter da bi slavil in razglašal veličino Boga, ki se ponižuje, zato da nenehno

živi v svetu na način, ki je mnogoter, raznolik in njemu primeren. Posledično je deloval v luči tega razumevanja stvarstva, ko je zapisal: “Duša najde svoj izraz celo v stvareh, ki so zemeljske in nizke, kadar sami nismo zemeljski in nizki, temveč ljubimo vse stvari zaradi Boga, našega Gospoda, v kolikor služijo njemu in so njemu v slavo.” V luči tega razumevanja moramo razlagati tudi Ignacijev vztrajanje pri uporabi človeških sredstev, in sicer “ne, da bi vanje polagali svoje zaupanje, temveč da bi so-

Foto: Alenka Veber

delovali z Božjo milostjo in sledili do ločbam najvišje previdnosti Boga, našega Gospoda.”

Doživetje presežnosti Boga, ‘Božjega veličastva’, ‘presvete Trojice’ – razumevanje, ki prihaja po Kristusu in ga najdemo v resnicah skrivnosti stvarjenja, učlovečenja in odrešenja – je v Ignaciju zbudilo živo zavedanje Božje navzočnosti v svetu. Ni napak trditi, da je Ignacij živel v ‘božjem okolju’. Vsa-ko najmanjše bitje mu je pomagalo pri stiku z Bogom, saj je neprenehoma in stvarno dojemal, da nič ne obstaja ozi-

roma živi brez dejavne in ljubeče Božje navzočnosti in da v zameno vsako bitje na svoj način postane odsev in izraz Božjega veličastva. Kljub zlu, ki ga je obkrožalo, je imel Ignacij globoko notranje življenje; in zaradi svojega duha kontemplacije ter odprtosti za navzočnost Boga v vsem stvarstvu je zares živel v ‘božjem okolju’. Kontemplacija za dosego ljubezni nevsiljivo izraža način dožemanja in ljubezni do Boga, ko ga “najdemo v vseh stvareh”, če uporabimo Ignacijeve besede. Da pa bi

ga lahko našli v njih, ga je treba premišljevati, ga ljubiti in mu služiti v njih oziroma po njih. Tu za Ignacija leži izvor miru in veselja za vsako bitje, ki je vstopilo “v svojega Stvarnika in Gospoda” ter živi v njem. Maja 1547 je zapisal: “Medtem ko ne bomo opustili nalog, ki smo jih dobili in jih izpolnujemo zaradi Božje slave, je mogoče, da veličina ljubezni, ki prežema dušo, najde svoj izraz celo v stvareh, ki so zemeljske in nizke, kadar sami nismo zemeljski in nizki, temveč ljubimo vse stvari zaradi Boga, našega Gospoda, v kolikor služijo njemu in so njemu v slavo. To je nujno povezano z našim ciljem, ki je popolna in najvišja Dobrota in ki ga moramo ljubiti v vseh drugih

stvareh. Edino k temu cilju mora težiti vsa naša ljubezen. Naj naš Gospod po svoji neskončni dobroti pomnoži vaše hrepenenje, da bi ga ljubili nad vse, tako da ne boste polagali samo delčka, temveč vse vaše življenje v tega istega Gospoda ter zaradi njega v vsa bitja.” ■

Odlomek je iz knjige Giles Cusson (1988): *Biblical theology and the spiritual exercises*.

Prevedla in povzela: Tanja Volk

Degeneracija

✍ Miro Cerar

Nedavno je v medije prišla novica, da inšpektorat za šolstvo preiskuje, ali sta vodstvi osnovnih šol Danile Kumar in Prule kršili zakonodajo, ker sta otrokom "zaradi večkratnega skrajno nespoštljivega odnosa do hrane in neupoštevanja pravil" za en teden odvzeli pravico do preje-manja kosila.

Pred nekaj desetletji, ko je bil v Sloveniji in marsikje drugod spoštljiv(ejši) odnos do hrane vsaj med odraslimi še nekaj vsakdanjega in normalnega, bi takšen ukrep osnovnih šol verjetno požel val odobranja, tako staršev kot predstavnikov (seveda takrat še 'ideološko poenotenih') javnih institucij in medijev. Tokratni 'demokratični' odziv na ome-njeni primer je (bil) drugačen. Različni mediji izpostavljajo pravno spornost takega ukrepa. Šolski inšpektorat je zato že sprožil ustrezno preiskavo. Večina staršev prizadetih otrok se z ukrepom ne strinja, predstavniki varuha človekovih pravic in nekateri javni komentatorji pa ugotavljajo, da gre tu za protipravno in celo "srednjeveško metodo discipliniranja učencev", ki "po svoji vsebini predstavlja obliko telesnega kaznovanja" in nikakor "ne spada v ta čas". Po mnenju teh predstavnikov in komentatorjev takšne sankcije niso učinkovite, pa tudi ne pravične in enake do otrok in njihovih staršev, saj bogatejše družine svojim kaznovanim šolarjem zlahka nadoknadijo manjko odvzetega obroka, za revnejše pa je takšna kazen neprimer-no bolj boleča, kar velja še posebej v primeru, če kot nekakšna kolektivna kazen morebiti prizadene tudi otroka, ki je bil k obmetavanju hrane zapeljan s strani sošolcev (in v tem smislu bolj ali manj nedolžen).

Na tem mestu se ne želim spuščati v podrobnosti tovrstnih in drugačnih komentarjev. Prav tako ne želim individualno (ad personam) izpostaviti nobenega komentatorja in udeleženca nastale situacije oziroma primera. Želim pa jasno povedati, da zgoraj navedeni odzivi na ta primer zaradi svoje simptomatičnosti zaslužijo posebno pozornost. Osebo jih namreč doživljam kot še en vidik degeneracije (izroditve, popačenosti) slovenske mentalitete. Ob tem sem seveda prizadet, kajti če se bo ta miselna in emocionalna degeneracija v sedanjem tempu nadaljevala, se nam in našim potomcem ne piše nič kaj dobrega. Seveda pri tem ne gre zgolj za neko slovensko posebnost, kajti podobni primeri in odzivi nanje se dogajajo tudi marsikje drugod v evropskem in nasploh zahodn(jašk)em svetu, kjer tako ali drugače opravičujemo, ali kažemo nekakšno 'razumevanje' za človeško objestnost in neumnost (od španskega tradicionalnega uličnega obmetavanja s paradižniki, preko vsakodnevnega zametavanja 'viška' hrane, do javnega razlivanja mleka ali uničevanja krompirja s strani razočaranih evropskih kmetov – če se omejim le na nekaj primerov povezanih s hrano).

Vsa zadeva ima več razsežnosti. Ko pravim, da se nam ne piše nič dobrega, ne mislim toliko na pravno in materialno razsežnost. Kot pravnik se zavedam, da je lahko šolski ukrep prepovedi prejemanja dnevnega obroka protipraven – tu prepuščam zadevo pristojnemu inšpektoratu. Kot človek in izobraženec se zavedam, da naš materialni svet boleha od številnih neizogibnih neuravnoteženosti (neenakosti), med katere sodi tudi dejstvo, da na eni strani zemeljske oble ljudje umirajo od lakote, na drugi strani pa imamo hrane preveč in zato celo zbolevalo od preobledenosti. Vsega tega se ne da enostavno preprečiti, kajti – in od tu dalje govorim filozofsko – ta in mno-

ge druge neuravnoteženosti oziroma neenakosti imajo svoj globlji življenjski smisel in namen. Napeljujejo nas k učenju v procesu naše individualne, partikularne in univerzalne samorealizacije. Toda če vseh teh navideznih krivic in človeških bolezni že ne moremo enostavno preprečiti ali odpraviti, je vsekakor človekov obči moralni, etični in za verujočega tudi religiozni imperativ ta, da si na svoji miselni, čustveni in duhovni ravni prizadeva razviti zavest o spoštovanju vsega, kar nam omogoča življenje in razvoj.

“ Ali ne bi vsem tistim, ki se delajo norca iz 'belega kruha' koristilo, da bi bili malo lačni in se tako naučili bolj ceniti sočloveka in življenje? ”

V okvir tega imperativa sodi tudi zahteva po spoštovanju hrane. Toda problem, ki ga obravnavam na tem mestu, ni v neprepoznavanju te zahteve, kajti četudi smo v Sloveniji in drugod, kjer hrane (še) ne primanjkuje, do nje zagotovo premalo spoštljivi, se vsaj ob resnejših opozorilih le bolj ali manj zavemo njene vrednosti (seveda pa ni malo tudi tistih, ki ne dosega niti te stopnje). Problem, ki ga tu izpostavljam, je v tisti naši nespameti, ki brezmejno podpira objestnost in pomehkuženost; tako našo lastno, kot tisto, ki jo povzročamo svojim otrokom.

Če je že razumljivo, da sproži ukrep obeh osnovnih šol, ki sta metalcem hrane za en teden prepovedali kosilo, takšne ali drugačne pravne dileme, pa je kakršnokoli drugačno 'jamranje' ali zgražanje nad takšnim ukrepom ne le izrazito pretirano, pač pa tudi povsem zgrešeno. Je izraz degeneracije naše intelektualne (zdravorazumske), emocionalne in duhovne sposobnosti. Je izraz naše razvajenosti, lenobe in najrazličnejših zavestnih in nezavednih ovir in strahov pred tem, da bi v življenju napredovali. Je izraz odsotnosti poguma. Čeprav še zdaleč nisem kak psi-

hoanalitik, si bom dovolil trditev, da se v takšnem obsojanju vzgojnega(!) ukrepa obeh šol skrivata slaba vest in strah odraslih, da bi mogoče kdo utegnil tudi njim prepovedati kakšno njihovo negativno razvado ali odvzeti kako nespodobno igračo.

Podobno se dogaja na raznih sejah senatov, odborov, komisij in drugih zbornih teles, ko se obravnava kako nepošteno, koruptivno dejanje kakega od 'kolegov', in večina prisotnih zre v tla ali v zrak ter išče način, kako bi se dalo to neprijetnost čim prej in čim bolj elegantno pomesti pod preprogo. Saj veste, kdo pa ni že v življenju storil kaj slabega, in zakaj bi zdaj morali v zvezi s kolegi odpirati te 'boleče' rane – kajti naslednji na vrsti sem lahko jaz ... Kako svetopisemsko. Vendar z napako. Bruno v lastnem očesu namreč tako zgolj ignoriramo in zgolj povečujemo svoj 'greh'.

Če se vam zdi zgoraj zapisano prezapleteno, naj povem vse skupaj še na preprost način: Prav je, da so 'mulcem' prepovedali kosilo! Tudi jaz bi ga svo-

bo tudi to pripomoglo k temu, da česa takega ne ponovim. (Poleg tega je post še zdrav.)

Vsako pozivanje k iskanju sodobnejših vzgojnih ukrepov, ki bi uspelo preprečiti takšno norčevanje iz hrane, je tu zgolj beg od lastne (so)odgovornosti za te in druge neumnosti, ki se dogajajo v (naši) družbi. Seveda sem tudi jaz za to, da si prizadevamo za boljše vzgojne ukrepe. Toda, dokler jih ni, podpiram tudi takšne (seveda kot oče in človek; ne pa kot pravnik – če so ukrepi protipravni). Če bi bili starši bolj 'normalni' in ne bi s pomočjo medijev in institucij (tudi) v takšnih primerih učiteljem javno izpodbijali avtoritete, bi bila šola lahko boljša, naši otroci pa bolj disciplinirani in lepše vzgojeni. V takem primeru bi namreč potem, ko bi jih doma temeljito 'slišali' še od staršev, kazni odvzema obroka sprejeli kot upravičeno in predvsem kot vzgojno(!).

Če kdo misli, da gre tu za telesno kaznovanje, ki sodi v srednji vek, ga želim opozoriti, da naši otroci doživljajo kot hudo telesno in psihično kaznovanje že to, da morajo v šoli sedeti več ur ter se učiti matematiko, slovenščino, biologijo, kemijo, fiziko, tuje jezike in še česa. Zame je denimo marsikatera seja, ki ji službeno pristojujem, enaka psihofizičnemu mučenju ... Kako pa je z vami? Ali vas šef kdaj ('sred-

njeveško') muči? Ali vas muči partner? Ali morebiti starši ali otroci? Jih boste prijavili inšpektorju ali vložili tožbo? Tistim, ki v zvezi z začasno prepovedjo uživanja enega obroka govorijo o (srednjeveškem) fizičnem mučenju, lahko rečem le to, da jim resnično želim, da ne bi kdaj v življenju res doživeli kakega pravega mučenja.

Če so šolniki s tem, ko so otrokom prepovedali kosilo, zagrešili protipravno dejanje (o čemer bo uradno oceno podal inšpektor in morebiti še kdo),

potem to pove več o neustreznosti prava kot odraza našega vrednotnega sistema, kot pa o šolnikih, ki v takšnih primerih še znajo normalno razmišljati in vzgajati. Ko recimo berem javne zapise nekaterih komentatorjev, ki te šolnike umeščajo v srednji vek ter, denimo, pravijo, da jih tudi s kosi namazanega kruha "polepljene" stene jedilnic in ogromne količine hrane, ki jih šole zmečejo stran, ne prepričajo v ustreznost ukrepa, potem se resnično zgrozim, na kako nizki stopnji dojemanja smo. Kako močno izgubljam občutek za pravo mero(!) in za prave vrednote.

Sicer pa, kaj lahko drugega pričakujemo v družbi, v kateri politične, gospodarske in nekatere druge elite vsakodnevno neusmiljeno rušijo etične in pravne standarde. V družbi, v kateri v vrhovih notorično primanjkuje vrednotno pozitivnega zglednega ravnanja. Kaj lahko pričakujemo v družbi, kjer vsakdo vidi zgolj pravice, pozablja pa na svoje dolžnosti? Kaj lahko pričakujemo v družbi, kjer predsednik vlade potoži, da s svojo plačo ne more preživeti? Kaj lahko pričakujemo v družbi, v kateri starši učiteljem že vsakodnevno grozijo z inšpekcijo in odvetniki? Ali ni vse to tudi mučenje? Ali ne bi vsem tistim, ki se delajo norca iz 'belega kruha' koristilo, da bi bili malo lačni in se tako naučili bolj ceniti sočloveka in življenje? Ali ni tako, da nas tudi narava, če se iz nje norčujemo, kaznuje z boleznijo ali vremensko nadlogo?

Seveda bi lahko našteval še v nedogled. Tako kot bi lahko verjetno tudi vi, ki vsak dan opazate vedno več nepoštenosti in čudaštev, ki jih naša družba ne le tolerira, marveč pogosto celo vzpodbuja. Zato je treba reči, vsaj v zgoraj navedenem in drugih skrajnih primerih, da gre tu za degeneracijo. Vsaka milejša oznaka je pač evfemizem, ki nam daje alibi za naše nadaljnje (toleriranje) raznih neumnosti, ki nam, kot rečeno, ne prinašajo nič dobrega. ■

Zahvaljujemo se avtorju članka za dovoljenje objave njegove kolumne, objavljene na spletni strani IUS-SOFTWARE (dne, 28. 6. 2010).

Foto: Nataša Pezdirt

jima otrokoma, če bi se obmetavala s hrano. Že tako ali tako jima dovolim preveč norčevanja iz nje. Verjetno zato, ker imam tudi jaz v tem pogledu slabo vest. Tudi sam namreč vsakodnevno ne dosegam tiste ravni spoštovanja hrane, ki jo – če se v to resno poglabim – štejem za primerno. Če bi me kdo občasno kaznoval s kakim dnevom posta, ker sem si recimo pripravljal ali naložil preveč hrane in nato preostanek vrgel v odpad, bi to kazni sprejel z odobravanjem, v upanju, da

Posledice razvajenosti v srednji šoli

✍ Nataša Vidović

Srednja šola je vzgojno-izobraževalna ustanova. In to v tem vrstnem redu, saj pogosto zaradi razvajenih udeležencev izobraževanja učitelj le stežka začne z izobraževanjem, ker se vedno znova ubada s težavami vzgojne narave. Dijake je namreč zelo težko motivirati za šolsko delo ali za delo nasploh. Vedno znova je treba pred njih postavljati izzive, kar je izredno zahtevno, ker jih pogosto nič ne zanima.

Razvajenost ovira dijakovo delo

Začne se z obiskovanjem pouka. Nekateri dijaki obiskujejo pouk zelo selektivno. V razredu bi bili šele po 10. uri, in to pri predmetih, ki jih posebej zanimajo ali kjer jih učitelji pustijo pri miru. To kaže na mehkužnost, o kateri govori tudi Bogdan Žorž v knjigi *Razvajenost: rak sodobne vzgoje*. Ker so navajeni udobja, pretirano občutljivi in nevjajeni prenašati telesne napore, se pri mladostnikih pojavlja zmanjšana odpornost, ki vodi v obolevnost. Tu nastopijo starši, ki otroku nemudoma napišejo opravičilo.

Šolsko delo in naloge, ki jih pred njih postavljajo učitelji, so za razvajene dijake pretežko breme, zato bežijo iz šole. V kratkem času neopravičeno izostanejo več kot 35 ur, kar pomeni, da bi jih morali izključiti iz sistema. V tem trenutku postane parola 'vse za otroka' in 'otroku prijazna šola' le še floskula. Učenje je delo, in ker razvajencem delo ne diši, se učenju in delu za šolo izmikajo. Ne nosijo pripomočkov, govorijo, ko govori učitelj, oddajajo prazna pisna

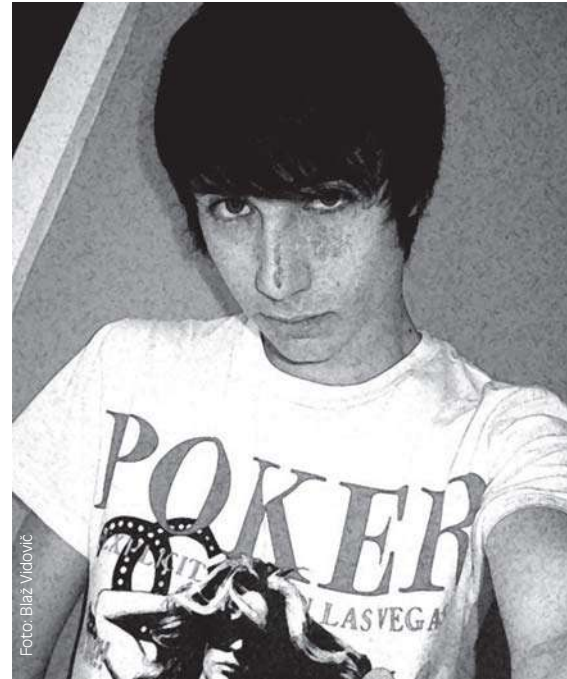
ocenjevanja ter nas z besedami 'kaj nam pa morete' spravljajo v težek položaj. Tako bistri in sposobni dijaki ponavljajo vedno iste napake, ne zmorejo reševati problemov in brezciljno tavajo težavam naproti. Dijaki s svojim vedenjem ovirajo sebe, svoje sošolce in tudi učitelju onemogočajo delo.

Dijakova razvajenost ovira učiteljevo delo

Učitelj, ki bi želel izobraževati, mora pričeti z vzgajanjem, saj so nekateri dijaki nevzgojeni in razvajeni do te mere, da je šolsko uro brez discipliniranja in opozarjanja nemogoče izpeljati. Učitelj je tako v razredih z veliko dijaki, ki na tak način izzivajo pozornost, popolnoma izčrpan in nezadovoljen, saj svojega dela nenadoma ne zmore in ne zna več opravljati. Dijaki poskušajo narediti vse, da bi se izognili delu in dobili pozornost, kar pa v razredu, kjer je veliko 'občinstva', sploh ni težko. Ugotavljamo tudi, da je veliko dijakov, ki imajo različne primanjkljaje, vedenjske in osebnostne motnje ter učne težave, ali pa nadarjenih, ki jim v razredu z 20 dijaki ni mogoče nameniti ustrezne pozornosti. Intenzivnost dela se je povečala tako v razredu kot izven njega. Obilo administrativnega dela in nenehne novosti so povzročili, da je osnovno poslanstvo – poučevanje – potisnjeno na stranski tir.

Učitelj se tako velikokrat počuti nemočnega in neuspešnega. Pri tem smo izpustili pomembno dejstvo, da je treba ob vseh naporih upoštevati otrokovo individualnost, pozabljamo pa tudi na otrokovo odgovornost do sebe, šole, drugih in življenja nasploh.

Učitelj mora jasno oblikovati razredna pravila in jih dosledno izvajati. Pozoren mora biti na pozitivno jedro v razredu in pokazati dijakom, kakšno vedenje se od njih pričakuje. Poiskati

mora močne točke posameznikov, ki so moteči, in jih pridobiti na svojo stran. Učitelj mora zahtevati, da je delo dobro opravljeno, da so učenci aktivni in sodelujejo pri pouku.

Dijakova razvajenost in delo svetovalnega delavca

Svetovalna služba je postavljena pred nove naloge. Razvajeni dijaki imajo velika pričakovanja, zahtevni so do okolja, hkrati pa so netolerantni, težko sodelujejo v skupini, kar povzroča pogoste konflikte. Vedejo se 'zvezdniško', in ker ne zmorejo upoštevati šolskih pravil, jih učitelji velikokrat napotijo v svetovalno službo. Ker se je svetovalna služba v zadnjem desetletju zbirokratizirala čez vse razumne meje, časa in energije za omenjeno problematiko ne ostane veliko. Vsi, tako dijaki, učitelji in starši, potrebujejo veliko več spodbud kot kadar koli prej. Di-

jaki so neuspešni, učitelji se ne znajdejo več, starši so v krču in dvignejo roke od svojega otroka, nova zakonodaja pa nič ne pripomore k vzgoji za samostojnost in odgovornost. Pri tem mislim predvsem na PUZ (programski učiteljski zbor), MUD (mapo učnih dosežkov), OIN (osebni izobraževalni načrt), NMS (nedoseganje minimalnih standardov znanja) in pedagoške pogodbe, kar je postalo stalnica dela v šolstvu in ne prispeva k njegovi racionalizaciji.

Svetovalna služba mora svoje delo kljub omenjenim oviram opraviti strokovno. Iskren pogovor o težavah je prvi korak k razumevanju in sprejemanju nastalega položaja. Z dijaki pripravimo dnevni in tedenski načrt dela. Dijak pa mora prevzeti odgovornost za šolsko delo in redno obiskovanje pouka.

Razvjenost ovira starše

Starševstvo je zelo odgovorna naloga, na katero nas nihče ne pripravlja. Če imamo dobre vzorce v svoji družini, imamo morebiti nekoliko manj težav. Starši imajo ob rojstvu otroka velika pričakovanja in včasih zelo nerealno sliko o partnerstvu ter vzgoji otrok. Vsa nova razmerja, v katera vstopamo, in odgovornost za živo bitje, za katerega moramo skrbeti, pričakovanja okolice ter lastne zahteve starše pogosto silijo v 'vsedopuščajčo' vzgojo, ki lahko vodi v razvjenost.

Čeprav velikokrat povezuje razvjenost z izobiljem, se pojavlja tudi v pomanjkanju. Starši poskušajo otroku nuditi vse, česar oni niso imeli, in vse, za kar menijo, da bi njihovi potomci potrebovali za skladen razvoj. V tej vnemi velikokrat pretiravajo in otroci se naučijo pričakovati, kasneje pa celo zahtevati zelo veliko, vsekakor pa več kot potrebujejo. Žal pa takšen vzgojni model vodi v pretiravanje na vseh ravneh: starši so preveč zaščitniški, pogosto odsotni in pri vzgoji nedosledni. Mladostniki postanejo 'zaviti v vato', zahtevni, nevhvaležni in nemotivirani za kakršno koli delo.

Kakšni so naši cilji?

Cilj staršev je vzgojiti samostojnega, odgovornega in poštenega otroka. Že-

leli bi še, da ima znanje in si najde službo. Učitelji želimo samostojnega, odgovornega, poštenega dijaka, ki bi želel znanje in si našel delo. Razvajenci ne želijo biti samostojni, ne morejo biti odgovorni in pošteni. Ne želijo znanja, ker je učenje napor, in posledično tudi ne želijo službe, ker to pomeni delo, ki ga prav tako ne marajo. Dijaki so torej na drugem bregu ali pa učitelji in starši plujemo v nasprotno smer. Mi jih silimo v gibanje (motiviramo), oni pa zavirajo. Posledice bodo katastrofalne, saj bomo vsi plačali visoko ceno. Dijaki ne bodo imeli znanja in se ne bodo mogli zaposliti, če pa se bodo, službe ne bodo sposobni obdržati, ker se jim bo zdela prenaporna. Starši bodo za (ekonomsko, čustveno ...) nesamostojne otroke skrbeli do onemoglosti. Kaj pa jim drugega preostane, saj vendar ne morejo otroka vreči na cesto, če ne zmore poskrbeti zase. Če smo v preteklosti pričakovali, da bodo mladi delali za naše pokojnine, sedaj tega ne pričakujemo več. Dejstvo pa je, da s popuščanjem in sprejemanjem slabo opravljenega dela delamo dolgoročno škodo slovenskemu šolskemu sistemu.

Nasveti za starše

Nekateri strokovnjaki sicer menijo, da je pri petnajstih letih za vzgojo že prepozno, vendar menim, da nikakor ne smemo prehitro obupati. Jasno je, da težaven mladostnik postavlja na preizkušnjo predvsem starše ter njihovo trdnost in doslednost.

1. korak: Najprej je treba prevetrili družinske prioritete in obnoviti enotnost pri vzgoji. Če je družina na prvem mestu, se ji bo treba predvsem takrat, ko so družinski člani v težavah, posvetiti in poskrbeti, da bo postala varen prostor, kamor se lahko zatečemo in povemo, tudi če smo ga polomili. Mladostniki o svojih težavah doma ne govorijo predvsem zato, ker se bojijo, da bodo starše razočarali in jih še dodatno obremenili s svojimi težavami.
2. korak: Jasno postavimo meje in razdelimo družinska opravila. V tem delu bodo starši naleteli na močan odpor, posebej če imajo v hiši razvajenca, ki pričakuje, da mu drugi slu-

žijo. Če starši poskrbijo, da je družina sita in oblečena, je jasno, da morajo tudi odrasčajoči otroci prispevati k temu. Velikokrat se starševska pričakovanja nehajo pri šoli, pa vendar se pogosto dogaja, da otrok, ki doma nič ne dela, tudi v šoli ni uspešen.

3. korak: Nadzor moramo imeti nad seboj (ohraniti mirne živce), nad mladostnikom in njegovimi dejanji. Treba je upoštevati načela dobre komunikacije, predvsem pa iskrenost in uporabo 'jaz' sporočil.
4. korak: Opazujemo napredek, saj bo šlo verjetno najprej na slabše, preden se bo stanje izboljšalo. Nikakor ne smemo obupati nad svojim otrokom, čeprav sprva ne gre tako, kot smo si zamislili. Če smo dolgo tonili v konflikt, bomo potrebovali vsaj še enkrat toliko časa, da bomo izplavali. Postavimo realne cilje in opazujemo napredek.
5. korak: Vzdržujemo stanje in nagrajujmo uspešno opravljeno delo. Ker je za vzgojo zaželenega vedenja potrebna potrditev, s pohvalo in spodbudo ne skoparimo.

Potrudimo se spoznati in sprejeti sebe ter svoje potomce. Bodimo optimistični in pričakujemo, da se nam bodo dogajale dobre stvari.

Ne želim, da bi moj zapis zvenel preveč kritično in brezizhodno, pa vendar želim opozoriti na pandemijo razvajenih otrok. V zadnjih petnajstih letih se je položaj spremenil do te mere, da so bili včasih tako ekstremno razvajeni otroci izjema, danes pa postajajo pravilo. Seveda niso vsi dijaki razvajeni, pa vendar se v množici izgubijo ali prilagodijo.

Kljub temu da se nekateri čutimo poklicane in da radi opravljamo svoje delo, nam usiha energija, zato vztrajno in počasi izgorevamo. Le doslednost, izjemno dobri 'živci' in vrhunsko strukturirane učne ure sčasoma pripelejo do premikov na bolje, ker dijaki spoznajo, da učitelj mislimo resno in ne bomo popustili. ■

Literatura

- Žorž, Bogdan (2002): *Razvjenost: rak sodobne vzgoje*. Celje: Mohorjeva družba.
 Gostečnik, Christian, Pahole, Marinka, Ružič, Mirko (1999): *Biti mladostnikom starši*. Ljubljana: Frančiškanski družinski center.

Spor med učiteljem in učencem

Iz šolske prakse za šolsko prakso

Vsak dan se zgodijo konfliktne situacije. Iz njih iščemo izhod.

Ni lahko poiskati bližnjico, ni vedno lahko videti dobro rešitev.

Nesporazumi se pogosto vlečejo in vlečejo ter še bolj zapletajo.

Ljudje pa se vedno znova ranimo. To ni spodbudno ne za eno ne za drugo stran.

Ob pogostem dogodku iz šolske prakse posamezniki odgovarjajo, kako bi v taki situaciji oni razmišljali in ravnali.

In kako bi vi?

Primer iz tretjega letnika srednje šole: med kontrolko

Ob pisanju kontrolne naloge nastane v delu razreda nemir. Učitelj določi krivca, ki je bil v tem šolskem letu že nekajkrat prej pri različnih učiteljih zapisan na list opazanj kot moteč. Tudi sam ga je moral skoraj pri vsaki uri na začetku opozoriti, naj se umiri, umakne mobilni telefon in začne delati. Dijak se ne strinja z obdolžitvijo in trdi, da je bil tih in miren. Učitelj zahteva, naj takoj odda kontrolno nalogo in zapusti razred. Dijak mu napeto odgovarja, da ga dolži po krivici. Vstane drug dijak v njegovi bližini in pove, da je bil on tisti, ki je povzročil nemir, ne pa obdolženi. Učitelj precej razburjen vztraja pri svojem. Obdolženi dijak zelo razburjeno zgnete kontrolno nalogo, jo brcne po učilnici in učitelju v obraz izreče zelo neprimerne besede: "Pojdi v ..." Od njega zahteva še takojšnji razgovor pri ravnateljici. Zapusti razred. Ravnateljice ni bilo v šoli. Pokliče starše in jim pove, kaj se mu je zgodilo.

Kaj zdaj? Kdo kaj? Kako? Kdaj? Komu kaj? To je nekaj vprašanj, na katera bomo povedali svoje mnenje.

Odmev: Albin Vrabič, ravnatelj na srednji šoli

Najverjetneje gre za dijaka, ki je hiperaktiven in težko nadzira svoja dejanja, zato je pri različnih učiteljih zapisan kot moteč. Učitelj je prav tako imel z njim precej podobnih izkušenj. Zaradi nemira na začetku kontrolne naloge je nameraval hitro vzpostaviti red in je pri tem naredil napako: odločil se je na podlagi preteklih analogij. Dovolj mu je bila ugotovitev, da je nemir v bližini dijaka, ki ga je imel v spominu zaradi starih napak. Ni ga ujel merljivo in enoznačno in tu se začnejo njegove težave. Sploh pa je slabo, ker je preslišal priznanje dejanskega krivca. Glede na okoliščine bi bilo dovolj opozorilo razredu, da bo v nadaljevanju prisiljen vzeti kontrolno nalogo dijaku, ki ga bo zalotil pri prekršku.

Dijak se je odzval nesorazmerno. Prepričan o storjeni krivici, bi le-to moral reševati po kontrolni nalogi pri raz-

redniku in še pri ravnateljcu, če bi bilo po oceni razrednika to potrebno. Ker se nič od tega ni zgodilo, se je konflikt zelo zaostрил.

V miru bo treba opraviti vsaj dolg pogovor med učiteljem, dijakom, njegovimi starši, šolskim svetovalnim delavcem, razredničarko in ravnateljem. Ti bodo ugotovili, da je učitelj naredil napako in da se je dijak nesorazmerno odzval. Pri pogovoru bo težavo pomenil čas in poslušanje ter razumevanje drug drugega. Ni pomembna poslana informacija, ampak razumljena informacija. Pogovor bo uspešen, če bosta na koncu oba, učitelj in dijak, spoznala svoje napake in iz njih ponotranjila svoje bodoče ravnanje.

Odmev: Marjan Žveglič, svetovalec na zaupnem telefonu Samarijan

Imamo dogodek in tri akterje: občasno nemirnega učenca, učitelja, ki ima učenca popredalčkane, in resničnega povzročitelja nemira, ki je pošten. Ob nastalem hrupu učitelj iz predalčka 'nemirni' vzame 'povzročitelja' in ga zmotno obtoži. Obdolženi se

Foto: Peter Prebil

brani, da ni kriv. Resnični povzročitelj pove po resnici, da je nemir izzval on. Do tu je zgodba bolj ali manj vsakdanja. Človeka vreden odziv učitelja bi bilo opravičilo po krivici obdolženemu učencu: "Oprosti, NN, po krivici sem te obdolžil. Zato, ker si že večkrat v resnici povzročil nemir. Danes ga nisi, zato se ti opravičujem." Vendar je bil učitelj v stanju čustvene ugrabitve, ko je razum blokiran. V tem stanju je trmasto vztrajal pri obtožbi in sankcijah. Učenec se je zaradi občutka nemoči razjezil in izrekel, kar je. Pomemben pouk: vsaj vzgojitelji se morajo naučiti toliko obvladovati čustva, da nikoli ne zapadejo v stanje čustvene ugrabitve. Si predstavljate, koliko bi učitelj pridobil z opravičilom? Res škoda.

Odmev: Roman Globokar, direktor vzgojno-izobraževalnega zavoda

Mladostniki so izredno občutljivi na krivice, zato je takšna reakcija razumljiva. Po drugi strani je tudi razumljivo, da je učitelj na podlagi konstantnih negativnih izkušenj z dijakom tudi tokrat za nered obdolžil prav njega. Vprašanje je, kako se bodo odzvali starši. Najverjetneje bodo poskušali zaščititi otroka. Najprej se morajo vsi 'ohladiti'. Potem je nujen pogovor: lahko ob razredniku, svetovalnem delavcu ali ravnatelju. Pomembno je, da poskušajo razumeti konkreten dogodek znotraj daljšega konteksta medsebojnega odnosa. Vsem naj se že v začetku zagotovi, da želimo zadevo mirno razčistiti in da je bistveno spet vzpostaviti spoštljiv odnos. Dijaku naj se pove, da razumemo, da ga boli kriva obtožba, a da je s svojim predhodnim vedenjem sam pripomogel k temu, da je učitelj najprej osumil njega. Poleg tega se mu razloži, da se je treba naučiti tudi prenašati krivice in da se na obtožbe ne smemo odzvati z žaljenjem. Tudi dejanja učitelja ne moremo v celoti zagovarjati. Razloži naj se mu, da je tudi učitelj zmotljiv in da se je treba izogibati prenašljenim sodbam. Pogovor naj bi vodil k temu, da bi dijak in učitelj drug drugega razumela, se opravičila drug drugemu in bila pripravljena v prihodnje graditi boljši odnos. ■

Orientacija sloni na redu

✍ Maria Montessori

Za zelo majhne otroke je značilna ljubezen do reda. Otroci so pri letu in pol ali pri dveh letih jasno pokazali nekaj, kar se manj očitno nakazuje že precej prej: v svojem okolju potrebujejo red. Njihovo ljubezen do reda ne moremo primerjati s tisto, ko skrbna gospodinja izjavi: "Rada imam svoj dom, vseč mi je, da je vedno vse tako urejeno." To je nekaj, kar ona samo reče, majhen otrok pa v neredu ne more živeti.

Nered ga vznemirja, prizadene. Svoje trpljenje lahko izrazi le z obupanim jokom ali z razburjenjem, ki se včasih odraža celo kot bolezen. Majhen otrok se takoj zave nereda, ki ga odrasli ali starejši otroci še opazijo ne. Red okolice očitno vpliva na neko občutljivost, ki izgine, ko otrok odraste. To je očitno ena izmed začasnih občutljivosti, lastna vsem živim bitjem v času razvoja. Zato jo lahko imenujemo za red 'občutljivo obdobje'. In to obdobje je eno izmed najpomembnejših in najskrivnostnejših.

Morda bo zvenelo nenavadno ali pretirano, če rečemo, da otrok preživlja občutljivo obdobje za red, ko pa smo vsi prepričani, da so otroci po naravi neredoljubni. Razlog za protislovje je v tem, da majhen otrok nagnjenja do reda ne more izraziti v okolju, ki ni njegovo in ki mu gospoduje nekdo, ki je večji kot on, namreč odrasli. Odrasli ga sploh ne razume, in na podlagi njegovega vedenja misli, da je otrok pač muhast. Ampak kolikokrat pa se je zgodilo, da je otrok obupano jokal

brez pravega razloga, kar tako, ker je pač muhast? Kolikokrat smo videli, kako malčki neutolažljivo jokajo? Otrokova duša čuva skrivnosti, ki jih odrasli ne pozna.

Potreben je samo namig, samo opozoriti je treba na obstoj otrokovih skrivnih potreb. Ko se jih odrasli zave, jih bo sam začel opazovati v otrokovi duši, ki se mu bo razkrivala.

Če v naših šolah kaj ni na svojem mestu, bo gotovo dveletni otrok tisti, ki bo opazil ta nered in ga popravil. To pa se ne zgodi ravno pogosto, ker praviloma dveletni otroci ne hodijo v šolo. Pomembno je, da se otroci naučijo imeti stvari na svojem mestu, kot je običaj v naših šolah, kjer odstranimo praktično vse nepotrebne predmete. Da pa bi otroci lahko razkrili svoje nagnjenje do reda, morajo biti svobodni.

Velik del javnosti je imel priložnost opazovati pojav redoljubnosti majhnega otroka in še druge pojave v naši stekleni šoli. To smo postavili v času razstave v San Franciscu ob odprtju Panamskega prekopa leta 1917, in sicer v glavno dvorano. Tam so lahko videli dveletnega otoka, ki je po pouku vse stole zložil lepo ob steno. Zdelo se je, da med delom nekaj razmišlja. Nekega dne se je naslanjal na velik stol. Videti je bil negotov. Šel je stran, se vrnil in velik stol postavil nekoliko stran od ostalih malih. To je bil res običajen prostor za tako velik stol.

“Očitno je otrokova ljubezen do reda nekaj več kot tisto, kar si odrasli predstavljamo pod tem izrazom. Za otroka določene starosti je to življenjska potreba.”

Spet drugič je nekoliko starejši otrok, verjetno štirileten, pretakal vodo iz enega vrča v drugega. Pri tem mu je, ne da bi opazil, nekaj kapljic ka-

Foto: Aletka Veber

nilo na tla. Mlajši otrok je vzel krpo, sedel na tla in kapljice brisal kar sproti, ko so padale. Starejši ga še opazil ni. Ko kapljic ni bilo več, je mlajši vprašal: "Ali nimaš več?" "Več česa?" je začudeno vprašal starejši.

Če okolje ni pripravljeno in se otrok znajde med odraslimi, lahko ti zanimivi izrazi reda, ki se sicer kažejo tako mirno, postanejo nadloga, uganka in porednost.

Da bi opazili pozitivne dokaze občutljivega obdobja pri majhnih otrocih, kot na primer izraz radosti in navdušenja, ko je njihova potreba zadovoljena, mora odrasli ta vidik otroške psihologije proučevati. To je še toliko bolj potrebno zato, ker se občut-

ljivo obdobje za red izkazuje v prvih mesecih življenja. Samo negovalke, ki so se šolale v naši metodologiji, opazijo ta red in lahko navedejo primere zanj. Naj opišem primer neke negovalke, ki je občutljivost za red opazila, ko se je s petmesečnim dojenčkom v vozičku sprehajala po njegovem domačem posestvu. Deklica je pokazala posebno zanimanje in radost, ko je zagledala belo marmornato ploščo na stari sivi steni. Čeprav je bilo na posestvu polno ljubkih rož, se je deklita vedno navduševala nad ploščo in bila vidno zadovoljna, ko sta prišli blizu nje. Tako se je varuška dan za dnem ustavljala z vozičkom pred ploščo, čeprav je bila to zadnja stvar, za katero bi si člo-

vek mislil, da bi lahko majhnemu otroku nudila vir stalnega ugodja.

Obstajajo pa tudi ovire, ob katerih lažje zaznamo obstoj nekega občutljivega obdobja. Možno je, da velika večina zgodnjih izbruhov slabe volje izvira iz takih ovir.

Naj navedem nekaj primerov iz vsakdanjega življenja. Oglejmo si en družinski prizor. Otrok, ki je star le nekaj mesecev, se je navadil ležati na poševni postelji, tako da ima dober pregled nad okolico. Njegova soba ni bela kot običajno, s pralnimi stenami, da bi zadostili higieni. Je pa duševno higienska. V oknih so barvaste plošče. V sobi je tudi nekaj ličnih kosov pohištva, rože in med drugim tudi miza z rumenim prtom, na kateri stoji lončnica. Nekega dne pride nekdo na obisk in svoj dežnik odloži na mizo. Omenjeni otrok, mala deklica je vse bolj razburjena. Prav gotovo drži, da je vzrok razburjenja dežnik, kajti jokati je začela potem, ko je nekaj časa strmel vanj. Običajno mislimo, da jok pomeni, da otrok hoče dežnik. Zato smo ji ga prinesli, a deklica ga je odrinila. Dežnik so dali nazaj na mizo. Varuška je dojenčka nežno odnesla do mize, ga položila nanjo poleg dežnika, a deklica je še kar jokala in se borila. Nekdo, ki ne pozna otrokove potrebe po redu, bi to vedenje razumel kot zgodnji napad slabe volje in muhavosti, ki se kaže že takoj po rojstvu. A deklčina mati, ki je poznala nekaj zgodnje otroške psihologije, je vzela dežnik in ga odnesla iz sobe. Otrok se je takoj pomiril. Razlog za deklčin nemir je bil v tem, da je bil dežnik na mizi – na napačnem mestu. To je grobo zmotilo običajni razpored stvari v prostoru, kot se ga je spomnila.

Naj navedem še en prizor. Otrok je tu že veliko starejši, ima približno leto in pol. V tem prizoru sem tudi sama igrala dejavno vlogo.

Nekoč sem bila s skupino ljudi, ki je šla v Neronovo jamo v Neaplju. Z nami je bila tudi mlada mati z otrokom, ki je bil še premajhen, da bi sam hodil po vsej dolžini podzemnega prehoda, ki gre naravnost skozi hrib. Čez nekaj časa se je otrok utrudil, zato ga je mati hotela nesti, a je očitno precenjevala svoje moči. Bilo je vroče, zato

se je ustavila, si slekla plašč in si ga dala čez roke. S tem bremenom v eni roki je mati dvignila otroka, ki je začel jokati in jok je postajal vse glasnejši. Mati se je zaman trudila, da bi ga utišala. Jok je šel že vsem pošteno na živce, zato ni presenetljivo, da so se tudi drugi ponudili, da nesejo otroka. Tako je otrok romal iz roke v roko, se boril in kričal. Vsi so ga nagovarjali, ga karali, a bilo je samo še slabše.

Videti je že bilo, da bo otroka konec koncev le morala nesti mati. Zdaj je bil res poreden in situacija je postajala

Foto: Nataša Pezdirlj

brezizhodna. Celo vodič se je spozabil tako daleč, da mu je ušlo: "Ja gospa, kaj si pa misli vaš mož, da vas pušča samo s takim otrokom? Dajte ga vendar meni." In z brezobzirno odločnostjo je vzel otroka v svoje krepke roke. Otrok se je začel res divje upirati.

Razmišljala sem o skrivnosti rane-ga otroštva, o tem, da morajo odzivi vedno imeti neke vzroke. Šla sem k materi in rekla: "Mi prosim dovolite, da vam oblečem plašč?" Začudeno me je pogledala, ker ji je bilo še vedno vroče, a mi je v svoji zmedenosti dovolila, da ji pri tem pomagam. Otrok je takoj utihnil, solze so presahnile, upiranje

ponehalo in rekel je: "Mami plašč gor." Bilo je, kot bi hotel reči: "Ja, mami, plašč je za to, da ga imamo oblečene-ga," kot bi si mislil "končno so razumeli, kaj hočem." Iztegnil je roke proti materi. Ko ga je prišla, ga je bil en sam nasmeh. Odprava se je končala v popolnem miru. Plašč je za to, da ga nosimo, ne pa da visi na roki kot kakšna cunjica. Ta nered pri materi je otroka dodobra pretresel.

Bila sem prisotna še pri nekem družinskem prizoru, ki je tudi zelo poveden. Bolna mati je sedela ali bolje rečeno ležala na kavču, na katerega je varuška položila dve blazini. Poleg je stala majhna deklica dvaindvajsetih mesecev in prosila za 'pravljico'. Kate-ra mati bi se mogla ubraniti taki prošnji? Čeprav je bila bolna, je začela brati in deklica je pozorno poslušala. A mati je postala tako slaba, da ni mogla več. Vstala je in pomagali so ji v posteljo v sosednji sobi. Otrok je jokal in se oklepal kavča. Vsi so mislili, da je čisto naravno, da deklica joka, ker ji je hudo zaradi mamine bolezni in ker jo je strah. Poskušali so jo pomiriti. Ko je varuška hotela s kavča vzeti blazini in ju odnesti mami v drugo sobo, je otrok začel kričati: "Ne blazine, ne blazine!" Kot bi hotel reči: "Vsaj nekaj mora ostati na svojem mestu!"

Otroka so tolažili, ljubkovali in ga odnesli k materi v posteljo. Mati je kljub bolezni hotela nadaljevati s pravljico, saj je mislila, da bo otroka tako potolažila. Otrok pa je ihtel, se dušil v solzah in kar naprej ponavljal: "Mama, kavč."

Pravljica ga ni nič več zanimala. Mama in blazine niso bile na svojem mestu, pravljica se je začela v dnevni sobi in končala v spalnici in spopad v otrokovem umu je bil dramatičen in nepopravljiv.

Ti primeri kažejo, kako močan je nagon za red in – kar je tudi presenetljivo – kako zgodaj se pokaže. Do tretjega leta potreba po redu že preide v mirno obdobje, saj se zlije z dejavnim in mirnim časom njegove uporabe. Kot smo že povedali, je najbolj zanimivo, da bo dveletni otrok tisti, ki bo opazil in popravil, če je v naši šoli kaj narobe. Otrok še vedno občuti male podrobnosti nereda, ki jih odrasli in starejši otroci ne opazijo več. Če je na primer

kos mila na robu lijaka namesto v posodici za milo ali pa če je stol ukrivljen ali na nepravem mestu, potem bo dveletni otrok to opazil in šel naredit red. Videti je, kot bi red zanj pomenil vznemirljiv dražljaj, dejaven klic. V resnici pa je veliko več kot to. Spravljanje stvari v red je otroku pravi užitek. Tudi v naših šolah opazamo, da celo starejši otroci, stari tri ali štiri leta, po končanem delu ali igri vse pospravijo nazaj na svoje mesto. To opravilo je očitno prav tako spontano in prinaša prav tak užitek kot vse ostalo.

Red pomeni, da so stvari na svojem mestu. Pomeni, da poznamo razpored predmetov v okolju, da se spomnimo, kam vsaka stvar sodi. To pa pomeni, da se otrok v okolju lahko znajde in ga obvlada v vseh podrobnostih. Mentalno neko okolje obvladujemo takrat, ko ga tako dobro poznamo, da se lahko v njem sprehajamo z zavezanimi očmi in tisto, kar želimo, najdemo na dosegu roke. Taka ureditev prostora je nujna za mir in srečo v življenju.

Očitno je otrokova ljubezen do reda nekaj več kot tisto, kar si odrasli predstavljamo pod tem izrazom. Za otroka določene starosti je to življenjska potreba. Nered ga boli in otrok ga čuti kot rano v globinah svoje duše, tako da bi lahko rekel: "Ne morem živeti, če okoli mene ni reda." In res gre za vprašanje življenja ali smrti. Za odraslega je red samo vprašanje zunanjega ugodja, bolj ali manj nepomembnega udobja. Otrok pa gradi samega sebe s pomočjo gradnikov iz okolja. Njegova samoizgradnja ne sledi neki nejasni formuli, ampak natančno določenemu vodstvu. Kot po urniku, ki ga odlikuje izjemna disciplina, sproža nara-vna v otroku določene programe. V njem tako zdravje kot življenje in smrt odigrajo svojo vlogo. Za majhnega otroka je red nekaj takega kot ravna površina za zemeljska bitja, če hočejo hoditi in iti naprej, kot voda za ribo. Nujno je, da otrok v ranem otroštvu iz okolja osvoji elemente za orientacijo, da bo njegov duh lahko romal naprej, od dosežka do dosežka. ■

Povzeto iz knjige Montessori, Maria (2009): Skrivnost otroštva; knjiga za starše in učitelje. Str. 46-52.

Otrok, žrtev nasilja v družini

 Savica Pureber

Med osnovne pravno obvezujoče dokumente, ki ščitijo otroka pred slabim ravnanjem in zlorabo, sodi Konvencija o otrokovih pravicah, ki jo je podpisala tudi Slovenija. V svojem 19. členu nalaga državam podpisnicam, naj z ustreznimi zakonodajnimi, administrativnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi otroka zavarujejo pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja, všteti spolne zlorabe, medtem ko je pod skrbništvom (enega ali obeh) staršev, zakonitega skrbnika (skrbnikov) ali katere koli druge osebe, ki skrbi zanj.

Otrok v družini

V družini je otrok najbolj ne-močen in občutljiv član. Prav zato je najbolj ljubljen, občudovan in premnogokrat tudi najlažje postane žrtev nasilja in zlorab. To lahko usodno vpliva na njegovo življenje, mu onemogoča uveljavljanje v družini in družbi, preprečuje njegov razvoj v zrelo, odgovorno in zadovoljno osebnost. Otrok se škodljivega ravnanja (predvsem) odraslih v družini na svojo škodo pogosto niti ne zaveda, če pa že, ga ne more učinkovito odvrniti in preprečiti.

Načelna raven – deklaracije so potrebne

Prav zato vrsta dokumentov otroka jemlje v bran. Med osnovne pravno obvezujoče dokumente, ki ščitijo otroka pred slabim ravnanjem in zlorabo, sodi Konvencija o otrokovih pravicah, ki jo je podpisala tudi Slovenija. V svojem 19. členu nalaga državam podpisnicam, naj z ustreznimi zakonodajnimi,

administrativnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi otroka zavarujejo pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja, všteti spolne zlorabe, medtem ko je pod skrbništvom (enega ali obeh) staršev, zakonitega skrbnika (skrbnikov) ali katere koli druge osebe, ki skrbi zanj. Tudi slovenska ustava določa, da "otroci uživajo posebno varstvo in skrb", kar velja za vse otroke. Tisti otroci, katerih starši njihov razvoj s svojim ravnanjem ogrožajo, "uživajo posebno varstvo države". Oba temeljna dokumenta, tako Konvencijo kot Ustavo RS, v domači zakonodaji podpira vrsta zakonov z različnih področij našega življenja, katerih vodilo je oziroma bi moralo biti otrokova največja korist.

Kruta realnost

V družini so prav koristi in interesi družinskih članov močno prepleteni in njihovi vplivi na otroka pogosto tudi škodljivi. Ravnanje odraslih z otrokom v krogu družine pogosto izpolnjuje elemente kaznivih dejanj; tako starši otroka zanemarjajo in z njim surovo ravnaajo, zanj ne skrbijo in ne plačujejo preživnine, mnogokrat pa je tudi žrtev spolnega napada. V manjšem obsegu otroku prikazujejo različna pornografska gradiva. Ob teh kaznivih dejanjih pa so otroci lahko tudi žrtve drugih kaznivih dejanj, predvsem kaznivih dejanj zoper življenje in telo.

V družini je navzoče tudi nasilje, ki ni usmerjeno neposredno na otroka, temveč na enega od partnerjev, najpogosteje na mater, je pa glede na dinamiko odnosov in čustveno razmerje med otrokom in starši žrtev tega nasilja tudi otrok. Vedno je odvisen od obeh odraslih, tako od storilca kot od matere, ki se bo ali pa ne bo odločila, da se storilcu zoperstavi. Ob tej odločitvi, ki je izven otrokove volje, pa ga

Foto: Nataša Pezdir

vedno pesti tudi breme njegove solidarnosti z družino. Izjemna pa je otrokova stiska v primeru vpletenosti obeh staršev, tako v medsebojno nasilje kot v nasilje proti njemu, ko lahko pričakuje ustavitev nasilja le od zunaj.

Zavarovati otroka

Zaradi vsega naštetega je treba posvetiti posebno pozornost reakcijam ter vedenju oseb in služb, katerih naloga je zaščita otrokove koristi, prekinitev ravnanja odraslih in zavarovanje ogroženega otroka. Pri tej nalogi so mnogokrat neuspešni zaradi preprek in zavor, ki imajo zelo različne razloge. Izstopajo nepoučenost o pojavu, prežrtost znakov ogroženosti otroka, nezavedanje resnosti otrokove ogroženosti, strah pred storilcem, lagodnost, 'načelo' spoštovanja zasebnosti družinskih dogajanj in vzgojnega ravnanja z otroki ter neozaveščenost o lastnih državljanskih in nenazadnje tudi poklicnih dolžnostih ob srečevanju z ogroženim otrokom.

Zaradi vsega povedanega se družinsko nasilje še vedno pre pogosto obravnava drugače kot vse druge vrste nasilja in kriminala. Obravnava se kot zasebni problem, problem med zakonci ali partnerji v družini, povezan le s položajem ženske – žrtve nasilja, otrok pa ostaja prežrt.

Zakon ni dovolj

Novi Kazenski zakonik, ki je stopil v veljavo 1. 11. 2008, je z umestitvijo novega kaznivega dejanja nasilja v družini storil ključni korak k priznavanju in prepoznavanju tovrstnega nasilja kot družbenega problema in s tem omogočil učinkovitejše ukrepanje organov odkrivanja, pregona in sojenja. Treba je poudariti, da sama zakonska določitev ni tista, ki bo omogočila zaščito v okviru družine ogroženega otroka. Potreben je odprt pristop vseh, katerih naloga je varovanje ogroženega otroka, saj bo le z interdisciplinarnim pristopom vseh inštitucij in vsakega posameznika, v katerega zavesti je skrb za dobrobit otroka, moč doseči sicer deklaratorno postavljeni cilj največje otrokove koristi. ■

Otroci alkoholikov in tiranov

✍ Andrej Perko

Pred nekaj leti sta se skupnosti priključila zakonca (zaradi ženininega alkoholizma). Ob njeni zgodbi me je dostikrat spreletaval srh, kajti s takšno tragiko in tiranstvom staršev se človek redko sreča. Kljub dobronamernosti moža, ki jo je imel resnično rad, in podpori skupnosti ni zmogla abstimirati in po nekaj mesecih sta oba zapustila terapevtsko skupino. Ob predstavitvi nekega člana skupine je napisala svoje razmišljanje, ki nam nazorno kaže tragične posledice tiranstva patoloških staršev, ki mnogokrat otroke zlomijo do te mere, da se ne morejo več rešiti.

demletnega otroka me je zbuja ob dveh ali treh zjutraj, da sem hodila z njim delat, potem sem morala naravnost v šolo. Bila sem majhen, suh in zanikrni otrok, ki ga je bilo vedno strah. Ko sem z njim delala v kletih v stari Ljubljani, me je bilo tako strah, da se mu nisem upala povedati, da me tišči lulat. Velikokrat mi je ušlo in potem je bilo hudo. Vedno me je pretepel.

Ko sem šla v šolo, sem si morala sama narediti čop, kar mi ni šlo najbolje. Vzela sem škarje in si odrezala lase. Kakšen smeh je bil, ko sem prišla v šolo kot oskubljena kura. Doma sem bila hudo tepena, ker so me morali peljati k frizerju, kar pa je stalo.

Oče je pretepal pretežno mene. Govoril je, da sem starejša in moram biti bolj pametna, medtem ko jo je brat največkrat odnesel brez hujših posledic. Igrati se nisva smela, zato sva divjala, ko sva bila sama doma. Nekoč sva razbila steklo na kuhinjski omari in brat je tako tulil od strahu, da sem ga morala vzeti s sabo v šolo, potem pa sva se skrila pri sosedih. Oče naju je seveda našel in zopet sem bila tepena jaz, ker bi morala biti bolj pametna.

Velikokrat sva bila sama tudi po tri dni. Ne vem, kje sta bila starša. Pustila sta nama samo skledo krompirjeve solate, ki sva jo pojedla že prvi dan, potem pa sva se stepla in skledo po nesreči razbila. Vedno sva kaj ušpičila in bila potem tepena.

Spomnim se učenja poštevanke. Oče me je spraševal in seveda sem vse pomešala. Pretepel me je z električnim kablom, da sem bila čisto plava. Nekoč mi je prekipelo mleko, ker sem zunaj s peskom ribala posodo in sem na mleko pozabila. S 'šnolo' na pasu me je tako udaril, da mi je meso dobesedno viselo stran. Pri nas je bilo tako. Če že nisi bil tepen, si moral pa klečati na po-

Ko začne Emil pripovedovati svojo življenjsko zgodbo, bi si najraje zatisnila ušesa ali pa ušla, da ne bi poslušala meni tako znane pripovedi, ki se nikoli ne bi smela zgoditi. Ima očeta, ki je pretepal mamo in brata. Njegovo življenje je katastrofa. Jaz sem imela očeta in mamo, ki sta se neprestano tepla, zraven sva bila tepena še midva z bratom, ker sva jokala. Včasih sva se skrila pod klop ali pa se ponoči napol gola skrila v drvarnico, da naju ne bi topli. Mnogo noči sva prespala kar na premogu, saj si nisva upala v hišo. Drugi dan sem morala čistiti krvave podboje. Joj, kako sovražim to hišo.

Kadar se spomnim na te dogodke, me pograbi taka sveta jeza, da bi vpila na ves glas. Moj oče se ni nikoli pogovarjal, on je samo ukazoval. Kot se-

lenih. Takih in podobnih zgodb je za celo knjigo.

V drugem razredu sem v potoku pod ledom prala lesene zaboje. Bila sem mokra in sem zbolela. Oče mi ni verjel, da imam vročino in da ne morem hoditi. Zbrcal in oklofotal me je, ker naj bi lagala. Obležala sem, potem pa me je le peljal k zdravniku. Bolezen je že zelo napredovala, revmatizem se je s sklepov razširil in prizadel tudi srce. Pol leta sem ležala na pediatrični kliniki, potem pa so me poslali v Stično, kjer so me zopet naučili hoditi.

Na splošno sem bila zelo bolehen otrok, zato sem bila veliko v bolnišnicah. Vedno, kadar sem morala nazaj domov, sem zdravnike prosila, če lahko še ostanem. Čudno so me gledali, saj si vsak otrok želi čim prej k staršem.

Moja mama me ni marala. Nikoli me ni stisnila ali pobožala. Kolikokrat sem sanjala o njenem objemu. Moja največja želja je vedno bila imeti takšno mamo, kot jo imajo drugi otroci. Bila sem v tretjem razredu, ko sta se starša ločila. Hvala Bogu, saj bi se drugače pobila.

Sama sem na svoje veliko veselje odšla živeti k starim staršem v hrvaško Zagorje. Bila sta čudovita človeka.

Moj oče je bil tiran najhujše vrste. O vsem je odločal on, vedno je vedel, kaj je zame in za druge najboljše. Ko sem hotela postati frizerka in se vpišati na frizersko šolo, je kategorično pribil, da so vse frizerke 'kurbe'. In smo bili zmenjeni.

Po ločitvi se je oče drugič poročil, brat je ušel živeti k materi, ki pa mu je uničila življenje. Zapila se je. Brat res ni bil več vsak dan tepen, vendar pa je videl in doživel take stvari, da je postal čudak. Zapil se je tudi sam in na koncu sta oba umrla v istem letu.

Krivično je, da taki starši, ki naredijo toliko grozot, niso nikoli kaznovani. Emil je rekel, da je doma našel sliko, na kateri je brezskrben in nasmejan. Midva z bratom sva na dveh slikah kot dva preplašena zajčka. Ne morem se spomniti niti enega lepega trenutka, ki bi ga preživela s starši. Strah, ki so mi ga vcepili kot otroku, me spremlja še danes. Zdi se mi, da se s starostjo celo povečuje. ■

Spoštovani starši, prisluhnite svojemu otroku

✍ Fani Čeh

Najtežji poklic, ki ga v življenju dobimo starši, je biti vzgojitelj svojih otrok. Rezultati vzgojnega procesa so namreč nepredvidljivi in odvisni od vrste dejavnikov. Vzgojnih receptov, ki bi veljali za vse otroke, ni iznašel še noben strokovnjak. Res pa je, da je družina najpomembnejša. Starši ob rojstvu otroka prevzemajo odgovornost zanj. Vsestransko zdrava družina je porok za zdrave otroke, ki kasneje odrastejo v zrele osebnosti.

Danes živimo v času tako imenovanih malih družin, ko vsaj pri mestnem prebivalstvu družino sestavljata le dve generaciji, starši in otroci. Večina staršev je zaposlenih, otroci že v najzgodnejšem otroštvu 'romajo' v jasli, vrtec in šolo. Otrokom skušajo starši nuditi 'vse', pozabljajo pa, da to ni le mnogo denarja, lepih oblek in igrač, ampak da otrok potrebuje veliko njihovega časa, ljubezni in postavljanja jasnih meja.

Pomembno je, kako starši preživljajo čas z otrokom. Tega je malo, le štiri do pet ur dnevno, zato si ga ne pustite vzeti z gledanjem televizije, ampak se otroku zares posvetite. Vzemite si čas in moč za odgovore na njihova številna vprašanja 'zakaj', vzpodbujajte njihovo raziskovalno in ustvarjalno dejavnost. Pogovarjajte se z njimi. Če bomo

otroke naučili govoriti o sebi, bodo pripovedovali, če jih bomo naučili ljubiti, bodo znali ljubezen dajati, če jih bomo naučili, da ni največja sreča imeti čim več, se bodo znali tudi čemu odreči. Zmotno je mišljenje, da starševske dolžnosti lahko nadomestita vrtec ali šola. Govoriti o vlogi šole, ki tako korenito posega v življenje vsakega posameznika, je zagotovo izjemnega pome-

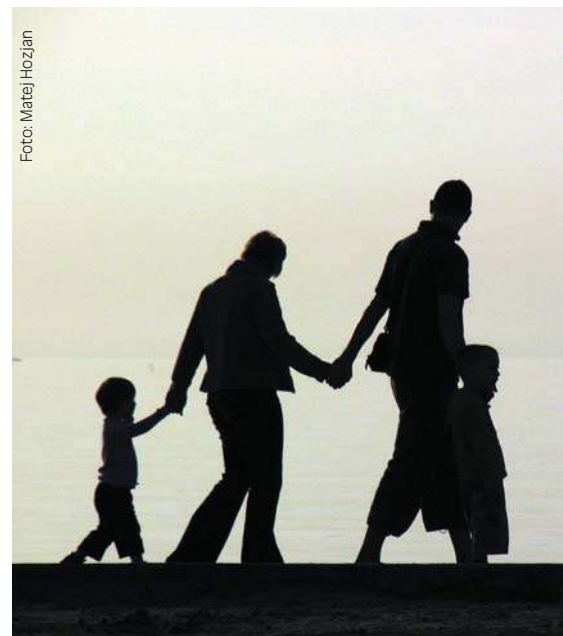

Foto: Matej Hožjan

na. Skozi šolska vrata v nekem obdobju vstopajo cele generacije otrok. V šoli se dnevno srečujejo za vzgojo in izobraževanje tako pomembni partnerji, kot so ravnatelj, učenci, učitelji in starši. Vsi in vsak posameznik prinašajo v to okolje nekaj svojega, enkratnega, in ko se to združi v razrednem in šolskem okolju, se začne specifično šolsko živ-

ljenje, vpeto v okolje in širšo družbeno skupnost. Poznati otroke, njihova hotenja in potrebe v obdobju odrasčanja je zelo pomembno tudi za čas, odmerjen šolskemu delu. Glede na to, da je vzgoja proces, šola pa vzgojno-izobraževalna ustanova, lahko ta vzpodbudno in varovalno deluje, ne more pa nadomestiti tistega, česar otroci niso deležni v družini.

Zato je vzgoja za odgovorno starševstvo ena od pomembnih nalog družbe, v kateri živimo, saj se vsi premalo zavedamo, da svet stoji na mladih. Ko se sprašujemo, zakaj mladi posegajo po drogah, ki dokazano škodijo zdravju, je odgovor na dlani. So odraz odraslih in družbe, v kateri živijo. Pomagajmo jim, da bodo znali ločiti med tistim, kar je prav in vredno delati, kar zdravju koristi, in tistim, kar ga uničuje. Zato sta potrebna brezpogojna ljubezen in čas, ki ga preživljamo z njimi. Otroci se ne da vzgojiti z enkratno vzpodbudo. Za vzgojo si moramo vzeti čas, morda tudi na račun svoje kariere. Otroci ne znajo in ne morejo čakati.

Večletna opazanja pri mojem delu vodijo v družino, zato sporočam staršem, da je sodelovanje z vrtcem, s šolo, cerkvijo, športnimi društvi, z dijaškim domom izjemnega pomena za zdrav razvoj in delo njihovih otrok. Prisluhnite vzgojitelju in učitelju, kaj vam sporočata, pogovorite se z razrednikom. Še vedno velja, da s skupnimi močmi lahko pomagamo tudi v šoli. Mladi morajo spoznati, da je učenje resno delo, da je znanje vrednota in da je prisotnost pri pouku nujna za njihov uspeh in napredovanje. Zmotno je mišljenje, da so vsi mladi preobremenjeni s šolskim delom. Veliko se pogovarjam z njimi in opažam, da pogrešajo pogovore z odraslimi, da so veliko sami in si želijo, da bi jih kdo počakal, jim prisluhnil in povprašal o počutju; jim nakazal prave poti, ko se na poti odrasčanja sprašujejo: "Kdo sploh sem, zakaj me nihče ne mara? Vsi se samo derejo name, kaj je danes sploh vredno delati, tako sem sam, nihče me ne razume ..."

Spoštovani starši, skupaj zmoremo na vzgojni poti. Pogovarjajmo se z otroki. ■

Čistost romantične idile – slikarjeva podoba raja

Anton Karinger: Triglav iz Bohinja, 1861

✍ Milček Komelj

Slika Antona Karingerja Triglav iz Bohinja v nekaterih očeh velja za našo najbolj romantično pokrajinsko sliko in spet v drugih za bolj bidermajersko ali v romantičnem času prerajeno nadaljevalko slikarskega baročnega izročila, posebej razvidnega v drhtečem nemiru bujnega zelenja.

Take različne oznake določajo raznovrstni kriteriji (za romantično krajino pisci predpostavljajo bodisi njeno transcendentalno razsežnost bodisi zgolj čustveno zamaknjen pogled), ne glede na to pa je znamenita Karingerjeva podoba (ki jo je umetnik, sicer pehotni oficir, naslikal v letu svoje zgodnje upokojitve) naše najmočnejše v času pozne romantike porojeno slikarsko poveličanje triglavske narave; slika velja tudi za prvi naslikani pogled na Triglav z bohinjske strani.

Slikar je v svoji zazrtosti v veličastnost krajinskega prizora sicer topografsko določeni predel deloma prikrojil tudi po svoje, saj mu pečine v jezeru (malone enake, kakršne vidimo na njegovi leto dni mlajši sliki *Motiv pri Kranju*) pomenijo svobodno uverturo v heroično ozadje, ki se dviga nad jezersko gladino v značilnih prostorskih planih. Razširja se prek gozdnih krošenj in pobočij ter obronkov in izzveneva v mitičnem očaku Triglavu, slikar pa je prizorišče povzdignil tudi s

kristalno sijočo mavrično razkošno 'nadnaravno' barvo, ki so jo že primerjali z irealnim sijajem brušenih dragih kamnov. Posebej izpostavljeni odnos do naravne vzvišenosti pa nakazuje prizor s pastirjema na jasi, ki ga je umetnik 'reflektorsko' osvetlil, kot bi želel s tem pokazati na neznatnost drobcenega človeka pred veličastnostjo stvarstva. Prav ta nadrobnost vdihuje sliki tudi pastoralni pridih spokojno miroljubne življenjske idile.

Celotna podoba je prežarjena s pogledom, ki odkriva v nedotaknjeni alpski naravi vzvišenost in lepoto ter se približuje goram s ponižnim, četudi ustvarjalno samozavestnim občudovanjem. (Ljudje so se nekoč nedostopnih skalnih gora bali, Petrarca pa se je bil nekdanj povzpel na višino le zato, da bi bil bližje Bogu.) Alpska pokrajina s svojo veličastnostjo je že sama po sebi ustrezala romantičnemu občutenju, njeno okrožje z Bohinjem in Bledom pa je s *Krstom pri Savici* odločilno vnesel v našo kulturno zavest že pesnik France Prešeren, ki jo je označil za podobo raja, kot tako pa jo je ugledal tudi Staneko Vraz in še kdo, da ne govorimo o Vodnikovem *Vršacu*. V nekoliko poznejšem času narodnega prebujanja zasledimo v slovenskem pesništvu ničkoliko verzificiranih opisov gorske narave, jezer in tudi Triglava (bohinjsko naravo je opeval kot Arkadijo že Jernej Levičnik). Ti kraji so se v naših predstavah o krajinarstvu s svojo proklamirano lepoto celo tako ukoreninili, da so v 20. stoletju postali v likovnokritički zavesti že kar delikatni, če že ne malone pojem za osladen slikarski

kič; zato je moral opravičevati slikanje Bleda kot podnožja kraljestva božjega celo Matija Jama. Slikar Ivan Vavpotič pa je – v skladu s slovanofilskimi pogledi – s svojo zapisano besedo usmerjal pogled ustvarjalcev na slovenski Vzhod, češ da je turistično popularna Gorenjska v resnici germanizirana, medtem ko je Bela krajina še ‘terra incognita’. (V tej luči je značilno, da so tudi belokranjski slikarji, vsaj pri podobah, s katerimi so skušali v obliki domoljubnih reprodukcij prodreti v javne ustanove, stavili na popularne motive z Gorenjske.)

Sijoče nedotaknjena narava, kakršno nam je naslikal Karinger, je izraz umetnikovega strmenja nad lepoto, ki jo enako občudujemo tudi še dandanes; za današnje oko pa je že sama po sebi morda videti tudi ‘ekološko’

skrunjena, tudi kot dokument zamirajoče lepote. Med njimi je Božidar Jakac posebej trpel ob pogledu na kamnolome, ki jih je doživljal kot zemeljske rane. Isto so oznanjali tudi pesniki, na primer Tone Pavček. Kot malone ‘poslednji Mohikanec’ se je iz pravih takih ekoloških vzgibov, z izrecnim namenom, da nam očuva domačo estetsko podobo še neoskrunjenih kotičkov zemlje, lotil slikanja vseh slovenskih pokrajin modernizirani plenerist, kamniški slikar Dušan Lipovec. Pri tem je posebnostim narave prilagodil tudi likovni izraz in zato je naravno, da je dosegel največjo mo- gočnost prav v heroični motiviki alpske narave, kakršno je med našimi slikarji prvi poveljčal Karinger. Lepoto, četudi po pokrajinah močno različno, je Lipovec odkrival vsepovsod, zato je

knjižno izdajo svojih krajinskih slik opremil z motom Cirila Zlobca, da je vsak slovenski kraj najlepši.

Vsakomur se običajno zares zdi najlepši njegov rojstni kraj z rojstno pokrajino, ker je z njim najbolj intimno povezan, vsi skupaj pa so vpeti v slovensko domovino, položeno med Alpami in morjem, ki jo nenevadno bogatí čudovita raznolikost; zato nam domovina tudi v današnjih časih, ko

nam je širni svet mnogo bolj dostopen kot nekdanj, ne sme in ne more postati prazna beseda, ampak sinonim za naše naravno in duhovno bogastvo, nič manj kot za Prešernovo ‘podobo raja’.

Prav zato so doslej enačili ali primerjali z rajem tudi še druge slovenske pokrajine, ne le kraljestvo Triglava z Bledom in Bohinjem, tudi vzhodne bolj gričevnate in nižinske predele, le da temelji njihova lepota bolj na lirični intimnosti kot na heroičnem veličastju, kakršno prežarja mogočno Karingerjevo triglavsko panoramo. Zato take krajinske podobe, tako upodobitve idilično nedotaknjene kakor oskrunjene narave, lah-

ko pripomorejo tudi k ‘ekološki vzgoji za okolje’, čeravno so v umetnine vse morebitne vzgojne poante vključene kvečjemu samodejno, nikakor ne kot v ilustrativna učila. V luči današnjega oskrunjanja (ki je tudi zločesta podoba današnjih, največkrat le pridobitniških ‘vrednot’), ko se narava pogosto spreminja v pravo smetišče, pa nam umetniški svet naravnega in čistega življenja lahko resnično zasije le še v novi, danes malone nedosegljivi luči zelene- ga romantičnega ideala.

Še posebej čiste in – glede na Karingerjevo sliko – najbolj romantične poglede na naravo kot idealno domovino kristalne čistoti in neoskrunjene lepote odkrivamo v današnji slovenski likovni ustvarjalnosti v knjižnih ilustracijah naših znamenitih pravljíčark, ki gledajo – še posebej v ustvarjalnem dialogu z romantičnimi pravljíčarji – na svet z otroško nedolžnimi očmi. Zato so njihove pokrajine pogosto občutene kot resnične podobe raja ali kot neznan- sko idilične pastorage, pa četudi je bilo, kot razberemo že iz samih pravljíc, nekoč tudi v njih življenje težko, a bliže naravi ter do nje zagotovo tudi mnogo bolj spoštljivo. To še posebej velja za Marlenko Stupico, ki je med številnimi drugimi pravljicami ilustrirala tudi Grimmove *Zvezdne tolarje* in v eni izmed podob njihovega pastoralnega panoramskega prizorišča nedvoumno obudila spomin na Karingerjevo sliko *Triglav iz Bohinja*. V jez- zero pod Triglavom je prav tako ‘zasadila’ mogočne skale, na strmino njegovega obrežja pa je, kot bi hotel motiv še vsebinsko zaokrožiti in udomačiti, z mislijo na rajski Bled postavila še starodaven grad in tako nakazala, da lahko postane Karingerjeva podoba tudi pravljíčno prizorišče v umetnosti izsanjane pesniške daljave. In najbrž si je pri tem celo zaželela, naj postane taka triglavska pravljica živa tudi za nove rodove, katerih pogled se pričinja vzgajati in plemenititi že v najzgodnejšem otroštvu, med ogledovanjem slikanic, še preden se prvič zazre v izbrane umetnine na častitljivih stenah slovenske Narodne galerije. ■

idealna, ne da bi umetnik na ta vidik posebej opozarjal, pa četudi so slikarji njegove generacije v tedanji naravi že slikali prve tovarniške dimnike. Ker pa je v poznejšem času ‘razvoj’ s svojimi (poleg dobrih tudi izrazito slabimi) posledicami pokrajino v marsičem spremenil, saj se danes pozidavanje narave vse bolj približuje celo zaščitenemu Triglavskemu narodnemu parku, je vrsta umetnikov v skrbi za nedotaknjenost narave v svoja dela zavestno vnesla tudi ekološka opozorila, zlasti z motiviko propadajočih kozolcev ali vsepovsodnih smetišč (npr. France Slana); nekateri pa so hoteli slikati naravo, dokler je bila še neo-

Vodenje projektov – izziv za učitelje

✍ Natalija Veselič Martinjak

V obliki projektov lahko učitelji kakovostno predstavimo delo staršem in okolju, v katerem šola živi in deluje. Projekti nam dajejo hitro povratno informacijo o kakovosti našega dela. Učencem nudijo možnost za nove izzive, raziskovanje in nove oblike učenja.

Vprašanje

Danes, ko se projekti uporabljajo na vsakem koraku, se sprašujemo o njihovi smiselnosti. Ali je res, da se s projekti največ doseže, pridobi največ znanja, ali pa so projekti samo odraz današnjega razmišljanja v šolah, da več kot jih imaš, boljši si, bolj kvalitetna je šola? Ali je za kakovostno šolo in njeno povezanost z okoljem bolj pomembno število ali vsebina projektov? Ali naj vodi projekt vsako leto isti tim ali je bolje, da se vodje menjujejo? Ali projektno delo v timu pripomore k boljši komunikaciji med učitelji? To so vprašanja, ki si jih zastavljam že nekaj let. In ob vodenju različnih projektov sem prišla do določenih ugotovitev.

Smisel projektov

Projekti so smiselni, če so vpeljeni v skriti učni načrt, če so načrtovani in na koncu evalvirani. Pomembna je tudi samoevalvacija, ker nam pokaže, koliko smo napredovali, kaj smo uspeli obdelati in česa ne. Projekti naj bi skrbeli za profesionalni in osebni razvoj učiteljev in ne samo za površinski prikaz materialnih izdelkov. Projekti naj bi bili strukturirani z vseh vidikov in povezav. Če je projekt timsko načrtovan, korek-

no izveden in evalviran z več vidikov in če je sprejet pri večini učiteljev, bo uspešen in se bo z leti nadgradil.

Če šola naenkrat izvaja samo en projekt, je to lahko velika motivacija za učence in učitelje. Če jih je več, se kakovost izgubi. Pri vodenju projektov je lahko zelo nevarno, če ga vodijo vedno isti timi z istimi učitelji. Takšno projektno timsko delo sčasoma zvodeni. Projekti postanejo podobni drug drugemu in niso več ločljivi. Vzpodbudna notranja motivacija projekta izgine. Pravilno izbrano projektno delo vpliva na boljšo komunikacijo med

učitelji, ker jih družijo in povezuje. Povezovalni člen pa je vodja projekta, ki vzpodbuja pozitivnost, lahko pa vpliva tudi negativno, če je vodja samo zaradi vodenja.

Vodila sem že kar nekaj projektov. Ob tem sem spoznala, kako pomembno je načrtovanje.

Načrtovanje

Načrtovanje je v šoli zelo obsežno in pomembno področje – ne samo načrtovanje ravnateljevega dela, ampak tudi dela celotnega kolektiva in vsake-

ga posameznika. Načrtovanje dela na šoli lahko razdelimo na normativno, strateško, operativno, taktično in akcijsko (Koren, 1999).

Vsak projekt se je začel z izborom vsebine s pomočjo ankete, ki sem jo izvedla med učitelji. Ožji izbor vsebin, ki so jih izbrali učitelji, sem predstavila učencem. Z glasovanjem smo izbrali

naslov projekta, v katerega smo vključili tudi starše. Z obveščanjem sodelavcev ni bilo težav. Porajale so se pri razumevanju in ponotranjenju vsebine projekta. Če je imel projekt konkretno vsebino (npr. projekti Afrika, Barje in Igraj se z mano), sodelavci niso imeli vprašanj, ali bi, kaj bi ipd. Projekt Voda, vir življenja jih je v vsej svoji širini nekoliko zmedel. Potrebovali so dodatna navodila in spodbude pri načrtovanju.

Lotila sem se akcijskega načrtovanja, ki je uporabna tehnika za načrtovanje. Najbolj je primerna takrat, ko smo se že odločili, kaj naj se zgo-

di glede na zapisano, saj določa posameznikovo odgovornost za izvedbo.

“ Projekti so smiselni, če so vpeljani v skriti učni načrt, če so načrtovani in na koncu evalvirani. ”

Tipični akcijski načrt naj bi na primer vseboval:

- glavne korake za doseganje kratkoročnih ciljev,
- razporeditev in namen razpoložljivih virov,
- skupinsko ali osebno odgovornost za vsako fazo posebej,

- časovno opredelitev in zaporedje posameznih korakov,
- merila uspešnosti za opazovanje in ovrednotenje, evalvacijo (Giles, 1994).

Slediti razvojnim ciljem

Projekti na naši šoli so potekali vse šolsko leto, zaključili smo jih z dnevom za druženje ali dnevom odprtih vrat, kjer smo se učenci, starši in učitelji predstavili s svojimi prispevki, z izdelki in nastopi. Projektni načrt torej ni samostojen načrt, ampak ga vodi določen programski načrt, ki poudarja izboljšavo za vso organizacijo ali razvojno spremembo, ki je že določena z razvojnim načrtom. Projekt lahko pripomore k večji kakovosti in prepoznavnosti organizacije (npr. šole) v okolju, kar je bil naš glavni cilj. Projekt je bil usmerjen tudi v izboljšanje notranje komunikacije v kolektivu in v odnosu učitelj – učenec ter izboljšanje zunanje komunikacije v odnosu šola – starši.

“ Projekt je bil usmerjen tudi v izboljšanje notranje komunikacije v kolektivu in v odnosu učitelj – učenec ter izboljšanje zunanje komunikacije v odnosu šola – starši. ”

Pri načrtovanju projektov je pomembna tudi kakovostna organizacija ‘dobrih’ timov in kakovostno vodenje ter povezovanje le-teh. Na naši šoli se je pri vsakem projektu tim oblikoval samoiniciativno. Sodelavci, ki so pokazali večjo mero interesa, so prinašali ideje, ki so jih povezale. Temeljna naloga ravnatelja je, da ustvari ustvarjalno ozračje v kolektivu in s kolektivom opredeli naloge, potek in cilje projekta. Kot vodja sem organizirala več skupinskih sestankov in preverjala izvajanje projekta. Sodelavci so bili navdušeni tudi nad mojim individualnim pristopom, ker sem se s posameznikom dogovarjala o izvedbi naloge. Vsak, ki je vodja projekta, mora pristopiti k sodelavcu. Biti mora pripravljen na poslušanje, svetovanje in opogumljanje sodelujočega v projektu. Moji nasveti so bili največkrat povezani z izborom literature,

materiala in pripomočkov. Vse leta sem skrbela, da je projekt živel med vsemi udeleženci na šoli. Na podlagi jasnih ciljev projekta je vodenje kompleksna in jasna naloga, ki jo mora vodja kakovostno izpeljati od začetka pa vse do konca zastavljenih ciljev in evalvacije.

Evalvacija

Vse udeležence v projektu sem ob začetku projekta seznanila, kako pomembna je povratna informacija. Učitelji so morali ovrednotiti svoje delo, aktivnost učencev, kakovost dela in uresničitev nalog in lastnih ciljev. Iz spoznanj, ki so jih navedli sodelavci, sem skušala pri podajanju novih navodil nadgrajevati projekte. Sodelavce sem spodbujala k razmišljanju o tem, da kar je dobro, nadaljujemo, kar se je pokazalo kot neprimerno, pa ovržemo. Slaba izkušnja pa je lahko tudi izziv za osebno rast. Učenci in starši so mi povratne informacije podajali na različne načine (v anketi, intervjuju in neformalnih pogovorih).

S pomočjo samoevalvacije sem postala bolj učinkovita vodja na poklicni in osebni ravni. Vsa ta znanja mi pomagajo tudi pri vodenju razreda v različnih oblikah dela.

Evalvacija je pomembna, ker nam pokaže potek dogodkov, rezultate našega dela in ideje, ki jih vnesemo v naslednji projekt.

Literatura

- Maddux B., Robert (1992): *Oblikovanje teama*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Možina, Stane idr. (2002): *Management: nova znanja za uspeh*. Radovljica: Didakta.
- Erčulj, Justina, Trunk Širca, Nada (2000): *Sodelovanjem do kakovosti*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Kržišnik, Robert (2005): Zdrav individualizem kot pogoj timskega dela. V: *HRM, strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu*, letnik 3, št. 9, str. 32.
- Koren, Andrej (1999): *Ravnatelj med osamo in sodelovanjem*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Giles, Chicester (1994): Da bi razumeli načrte in načrtovanje. V: *Vzgoja in izobraževanje*, letnik XXV, št. 2.
- Pevc Semec, Katica idr. (2001): *Spodbujanje timske naravnosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Hauc, Anton (2002): *Projektni management*. Ljubljana: GV Založba.

Foto: Matej Horjan

Leto 2011 bo evropsko leto prostovoljstva

✂ Barbara Tehovnik

Konec leta 2009 je Svet Evropske unije na pobudo množice nevladnih prostovoljskih organizacij (Evropski center prostovoljcev, Evropski mladinski forum, Zveza organizacij prostovoljnih služb, Svetovno skavtsko gibanje, urad Rdečega križa pri Evropski uniji, evropski Karitas, AGE in druge), ki jih je podprl tudi Evropski parlament, razglasil leto 2011 za evropsko leto prostovoljstva (ELP 2011).

V Evropi prostovoljno dela več kot 100 milijonov prebivalcev vseh starosti, prepričani in državljanstev. Leta 2006 je anketa Eurobarometra pokazala, da kar trije od desetih Evropejcev trdijo, da so prostovoljci. Skoraj 80 % evropskega prebivalstva se zdi prostovoljstvo pomemben del demokratičnega življenja. Te številke potrjujejo, da nas v Evropi obdaja bogata tradicija prostovoljstva, ki večinoma temelji na članstvu v organizacijah civilne družbe. Upravičena pa je tudi trditev, da je prostovoljstvo bistven izraz državljanske participacije in demokracije, ki ga hkrati lahko vidimo tudi kot instrument za uresničevanje evropskih vrednot, kot sta solidarnost in nediskriminacija.

O prostovoljstvu

Danes, ko se je prostovoljstvo tako razmahnilo, si pojem prostovoljstva različne organizacije in ljudje razlagajo vsak po svoje. Nekateri vidijo v tem zgolj služenje drugim ali družbi, drugi bolj krepitev lastnih sposobnosti. Eni ga jemljejo kot del pristočasnih aktiv-

nosti, drugi kot način življenja. Nekatere organizacije ga imajo vpletenega v svoje poslanstvo, v druge prihaja 'od zunaj'. Vsi našteti pogledi so pravi, saj imajo isti skupni imenovalac, ki ga predstavlja svobodna posameznikova odločitev brez pričakovanja plačila, s katero svoj čas posvetimo delu, ki koristi določeni osebi, dogodku, projektu, organizaciji ali pa družbi na splošno.

Prostovoljstvo ima dvojno prednost. Z doseganjem rezultatov in vzpostavljanjem solidarnostnih vezi prispeva k bolj enakopravni in humani družbi, s krepitvijo znanja in osebnostnega razvoja pa pomaga tudi samim prostovoljcem. Prostovoljstvo namreč ustvarja neskončno polje novih priložnosti, kar pa je tudi eden od ciljev socialne agende Evropske unije. Vrednotni sistem, večšine in izkušnje, ki jih človek dobi, ko 'zastoni' pomaga drugemu ter ko dela predvsem za vsebinske cilje in ne materialne (plačilo), so neprecenljive in vedno bolj spoštovane. In družba, polna takih posameznikov, je bolj zdrava, bolj stabilna.

Cilji evropskega leta prostovoljstva

Splošni cilj evropskega leta je spodbujati in podpirati prizadevanja Skupnosti, držav članic, lokalnih in regionalnih organov, zlasti z izmenjavo izkušenj in dobrih praks, da bi se v civilni družbi ustvarili ugodni pogoji za prostovoljstvo v Evropski uniji in povečala prepoznavnost prostovoljnih dejavnosti.

Evropska unija je v tem duhu postavila naslednje štiri cilje:

1. vzpostavljane ugodnega okolja za prostovoljstvo v Evropski uniji – za uveljavitev prostovoljstva kot načina za spodbujanje državljanske udeležbe in dejavnosti na medosebni ravni v Evropski uniji;

2. okrepitev pristojnosti prostovoljskih organizacij in izboljšanje kakovosti prostovoljnega dela – za olajševanje prostovoljstva ter spodbujanje mrežnega povezovanja, mobilnosti, sodelovanja in sinergije med prostovoljskimi organizacijami in drugimi sektorji v Evropski uniji;
3. nagrajevanje in priznavanje prostovoljnih dejavnosti – da bi našli ustrezne spodbude za posameznike,

The European
Year of Volunteering
2011

podjetja in organizacije za razvoj prostovoljstva ter doseganje bolj sistematičnega priznavanja prostovoljstva pri oblikovalcih politike, organizacijah civilne družbe in delodajalcih v zvezi z znanjem in s kompetencami, pridobljenimi pri prostovoljnem delu;

4. krepitev ozaveščenosti o koristih in pomembnosti prostovoljstva – za večjo splošno ozaveščenost o pomembnosti prostovoljstva kot izraza državljanske udeležbe in primera dejavnosti na medosebni ravni.

Časovni pogled

Začelo se je leta 2008, ko so številne nevladne organizacije, priložnostno povezane v socialno mrežo, ki se je poimenovala Zavezništvo za evropsko leto

prostovoljstva¹, in s podporo Evropskega parlamenta napisale in sprejele deklaracijo, v kateri so pozivale k razglasitvi evropskega leta prostovoljstva.

Sledila so posvetovanja o predlogu v Evropski komisiji, ki jih je vodil generalni direktorat za izobraževanje in kulturo, začele pa so se tudi že izvajati akcije za dvigovanje ozaveščenosti ipd. Jeseni 2009 so predlog v Svetu Evropske unije odobrili, toda z malce drugačnim nazivom. Uradno ime evropskega leta je s sklepom Sveta Evropske unije *Evropsko leto prostovoljnih dejavnosti za spodbujanje aktivnega državljanstva*.

Spomladi 2010 je bil med približno 600 logotipi in slogani za ELP 2011 izbran uradni logotip in slogan v angleščini *Volunteer! Make a difference*. Slovenski prevod v tem trenutku še ni pripravljen in potrjen.

V letu 2011 bodo prostovoljne aktivnosti podprli tudi drugi evropski programi, kot so na primer program Mladi v akciji, Vseživljenjsko učenje in program Evropa za državljane. Eden od spremljajočih ciljev je namreč tudi ta, da se v dogodke vključijo vse ravni: evropska, nacionalna, regijska in lokalna. Zato se po državah Evropske unije od začetka leta 2010 ustanavljajo nacionalni usklajevalni odbori, v katerih se združujejo vladni in nevladni predstavniki, ki bodo povezovali aktivnosti v posameznih državah z evropskimi smernicami in tako predstavljali komunikacijsko, finančno in operativno vez z Evropsko unijo. V Sloveniji je izbor predstavnikov v usklajevalni odbor potekal preko Centra za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij.

Leta 2011 bomo obeležili tudi 10. obletnico mednarodnega leta prostovoljcev, ki so ga razglasili Združeni narodi. Tako bomo lahko s skupnimi mednarodnimi, evropskimi in lokalnimi močmi še bolj približali vrednost prostovoljstva posameznikom in državam izven meja Evropske unije.

Kako naprej?

V letu 2011 in verjetno tudi kasneje se bomo prostovoljci in organizacije povezali pod skupnim logotipom. S povežovanjem preko srečanj in aktivnosti si

Foto: Matej Hožjan

želimo doseči večjo odmevnost in prepoznavnost prostovoljstva. Prostovoljske organizacije se bodo tako tudi lažje zagovarjale in bolje promovirale. Zgodi se lahko tudi uvedba kakšnih novih modelov prostovoljstva, kot je na primer prostovoljstvo podjetij, ki ga v Sloveniji še ni, virtualno prostovoljstvo ter prostovoljstvo družin.

V Sloveniji bomo poskušali izkoristiti evropsko leto prostovoljstva 2011 za povečanje motivacije tistih, ki odločajo pri sprejemanju zakona o prostovoljstvu, s katerim bi se določili skupni in splošni minimalni pogoji organiziranega prostovoljstva ter vlo-

ga države in organizacij pri razvoju prostovoljstva. ■

Viri

<http://ec.europa.eu>
<http://www.eyv2011.eu>
<http://www.prostovoljstvo.org>

Opombe

1. The European Year of Volunteering Alliance.

Prostovoljstvo ima dvojno prednost. Z doseganjem rezultatov in vzpostavljanjem solidarnostnih vezi prispeva k bolj enakopravni in humani družbi, s krepitvijo znanja in osebnostnega razvoja pa pomaga tudi samim prostovoljcem.

Branje razvija osebnost

Spodbujanje družinskega branja na Osnovni šoli Dobrova

✍ Zvonka Španger

Kot knjižničarka in kot mama vse bolj spoznavam, koliko dobrega lahko damo svojim otrokom s tem, da jim pogosto beremo. Tako doma kot pri delu z otroki na Osnovni šoli Dobrova, kjer sem zaposlena, vse bolj odkrivam, koliko pozitivnega otroci pridobivajo s tem.

Zakaj brati svojim otrokom?

Otroci, ki jim starši veliko berejo, bogatijo svoj besedni zaklad in se zato veliko lepše izražajo. So bolj razgledani, saj se iz knjig veliko naučijo. Ker spoznavajo, da je branje nekaj lepega, si želijo, da bi se tudi sami naučili čim prej brati, zato ponavadi usvojijo branje prej kot njihovi vrstniki. Zame so najbolj dragoceni občutki bližine, ki jih doživljamo vsak večer, ko se skupaj stisnemo v postelji in preberemo kakšno lepo pravljico, včasih pa tudi poučno knjigo ali zbirko pesmic. Ti trenutki so zame najlepši del dneva, ki ga preživim s svojima otrokoma. Takrat pozabimo na hitenje, preganjanje, ko je treba pospraviti igrače in se odpraviti v posteljo ... Branje nas umiri in resnično povezuje med seboj.

Velikokrat je prav knjiga povod za pogovor o določeni stvari, o kateri se sicer najbrž ne bi pogovarjali. Zelo veliko je namreč pravljič, ki v sebi nosijo globoka sporočila. Takrat Zalo in Roka vprašam: "Kaj nas nauči ta pravljica?" Vedno znova me presenetita s svojimi odgovori.

Knjižni cekar

K temu, da bi si vzeli čas za skupno branje, sem želela vzpodbuditi tudi starše na Osnovni šoli Dobrova. Že nekaj let za starše prvo- in drugošolcev pripravljam 'knjižni cekar', ki celo leto kroži med družinami otrok. Sprva je bila to torbica, potem pa sem jo zamenjala s 'cekarjem', v katerega lahko damo več knjig. Letošnji 'cekar' vsebuje strokovni knjigi o branju Beremo skupaj ter Vzgajanje bralca. Ti sta namenjeni izključno staršem. Za otroke, ki jim seveda berejo starši, pa izberem ne-

starše sem letos izbrala knjigi Kompetentni otrok ter Družinske vrednote avtorja Jesperja Juula. Tudi med knjigami za otroke vedno poskušam izbrati tiste, ki otroke vzpodbujajo k lepemu vedenju, vrednotam ...

Knjižna čajanka za starše

Naslednja dejavnost, namenjena staršem prvošolčkov, je bila knjižna čajanka, ki sem jo pripravila, ko je zunaj zapadel sneg in je bilo vzdušje pravo za to, da je v naši knjižnici zadišalo

po svečkah, čaju in piškotih (ki smo jih spekle z dekletki pri knjižničarskem krožku). Temu sem dodala kup otroških knjig in tako smo skupaj preživeli prav prijeten večer.

Na čajanki sem najprej spregovorila o pomenu družinskega branja, nato pa predstavila nekaj otroških knjig, za katere se

Foto: arhiv OŠ Dobrova

kaj priljubljenih slikanic, vedno pa tudi kakšno poučno knjigo in zbirko pesmi. V 'cekar' dodam še zvezek, v katerega starši napišejo svoje vtise ob branju, predloge dobrih knjig ... Otroci dodajo risbico. Glede na napisano so starši tovrstno vzpodbudo zelo lepo sprejeli, otroci pa tudi komaj čakajo, kdaj bodo na vrsti, da cekar odnesejo domov.

Knjižni 'cekar' potuje tudi med družinami drugošolcev, za katere izberem knjige z bolj vzgojno tematiko. Za

mi je zdelo, da zaslužijo posebno pozornost. Želela sem predstaviti kakovostne knjige. Izbrala sem knjige, ki so bile v preteklih letih nagrajene, nekaj novejših knjig, nekatere pa sem izbrala preprosto zato, ker jih imajo otroci radi. Pri izbiri sem bila pozorna tudi na to, da so všeč meni, saj ne bi mogla priporočati knjige, ki mi ne bi bila všeč. Ob zaključku smo s starši spregovorili še o njihovih izkušnjah s skupnim branjem, o tem, kdaj si utegnejo vzeti čas za to in katere knjige so pri njih še

posebej priljubljene. Skupaj smo preživeli prav prijeten večer.

Predstavila sem naslednje nagrajene knjige:

- Nina Mav Hrovat: *O kralju, ki ni maral pospravljati*. Ob tem sem starše spomnila, da je to knjiga, ob kateri se lahko z otrokom pogovorijo o tem, kako je pomembno, da pospravljajo za seboj. Knjiga je bila v letu 2009 izbrana za izvirno slovensko slikanico.
- Primož Suhodolčan: *Doktor za osle* (in ostale iz zbirke Pozor, pravljice). Zbirka je bila v lanskem letu izbrana za najknjigo, predstavila pa sem jo predvsem zato, ker je na naši šoli zelo priljubljena.
- Andrej Rozman Roza: *Uganke 100+1*. Knjiga je v letu 2009 prejela Levstikovo nagrado za besedilo (Andrej Rozman Roza) in za ilustracije (Svjetlan Junaković). Med novejšimi knjigami sem izbrala:
- Jelka Reichman: *Čudežni vrt*. Lani je avtorica praznovala 70. obletnico in ob tem je založba Mladinska knjiga izdala zbirko zgodb in pesmi, ki jih je ilustrirala v 45 letih. Zbrana so temeljna dela slovenske mladinske književnosti, ki jih je ilustrirala (Povodni mož, Šivilja in škarjice, Dvanajst slonov, pesmi Janeza Bitenca, Anje Štefan, Srečka Kosovela itd.).
- Lila Prap: *Dinozavri*. Knjiga se je izkazala kot zelo priljubljena pri nas doma, saj smo jo prebirali znova in

znova ter se ob njej vedno nasmejali. Vsebuje resnična dejstva o dinozavrih, ki so podana na otrokom razumljiv način (npr. dinozaver je velik kot avtobus, zobe ima kot nože ...), obenem pa je tudi zabavna. Avtorica Lila Prap je izredno priznana tako pri nas kot tudi v tujini. Njena dela se mi zdijo res nekaj posebnega.

- Feri Lainšček: *Mišek Miško in Bela miška*. To je zgodba o ljubezni in drugačnosti, o Romeu in Juliji iz mišjega sveta. Ob knjigi otrokom lahko spregovorimo o tem, kako smo vsi ljudje enakovredni, ne glede na to, kakšne barve je naša polt, kje živimo ...
- Helena Kraljič: *Dogodek v Mestnem logu*. Ob šaljivi zgodbi (in prav tako šaljivih ilustracijah Zvonka Čoha) se srečamo s sporočilom: "Ne verjemi govoricam, raje se prepričaj na lastne oči!"

Nekatere knjige imajo otroci (pa tudi jaz) še posebej radi:

- *Enci benci na kamenci 1, 2, 3: slovensko otroško izročilo*. To so kratke pesmice, šaljivke, izštevank, ki so na naši šoli zelo priljubljene (tudi zaradi šaljivih ilustracij Zvonka Čoha, ki so otrokom zelo blizu).
- Anja Štefan: *Kotiček na koncu sveta in Lonček na pike*. V knjigi Kotiček na koncu sveta je zbranih več krajših pravljic, ki jih je ilustrirala Marjanca Jemec Božič. Staršem sem pred-

stavila pravljico Zvonček, ki smo jo pri nas doma ponavljali znova in znova. Ob pravljici se lahko pogovorimo o tem, kako ni dobro biti preveč požrešen. Knjiga Lonček na pike pa je zbirka otroških pesmic, ki jih je ilustrirala Jelka Reichman.

- Zbirka poučnih knjig *Zakaj neki*. Pomurska založba je izdala kar nekaj knjig z naslovom Zakaj neki ... (zvezde mežikajo, imajo drevesa liste, so Rimljani nosili toge ...). Otroci imajo zbirko radi, saj so odgovori na vprašanja podani na njim razumljiv način.

Obiski prvošolčkov v knjižnici

Pomembna vzpodbuda za branje so tudi obiski knjižnice, pri katerih prvošolčkom namenjam posebno pozornost. V knjižnico prihajajo v sklopu ur knjižničnih informacijskih znanj, tam poslušajo pravljice, se učijo, kako si knjigo izposodimo, kje najti določene knjige, kako se v knjižnici obnašamo ...

“ Takrat pozabimo na bitenje, preganjanje, ko je treba pospraviti igrače in se odpraviti v posteljo ... Branje nas umiri in resnično povezuje med seboj. ”

Prvič sem jih v knjižnico povabila že septembra, ko so najprej poslušali pravljico, potem pa izdelali čisto svoje izkaznice. Mislim, da se bo letošnjim prvošolčkom posebej vtisnila v spomin ljudska pravljica Rokavička, ki sem jim jo pripovedovala v prazničnem decembrskem času. Otroci so pravljico še odigrali. Izkazali so se kot pravi igralci. Otroci knjižnico obiskujejo tudi vsak teden med podaljšanim bivanjem. Prihajajo z veseljem.

Ugotavljam, da branje ni nekaj lepega le za otroke, ampak tudi zame. Vem, da bom pogrešala skupne večere ob knjigah z mojima otrokoma, ko bosta toliko zrasla, da si tega ne bosta več želela. Zato sem še toliko bolj vesela, da sem si izbrala poklic, v katerem se bom vsako leto srečala z novo skupino radovednih malčkov, ki bodo z navdušenjem čakali na pravljico. ■

Raziskovanje občutkov

Zgodba o Curleku, 2. del

✍ Simona Babič

Otrokom je treba pripovedovati zgodbe, ki jih piše življenje. Da bodo videli, koliko je možnih poti v življenju in da vsak človek piše svojo enkratno in neponovljivo zgodbo. Vzbujati moramo njihovo radovednost in s tem kreativnost ter predvsem čudenje nad vsem, kar ni popolnoma vsakdanje; tudi to je poslanstvo staršev. Poslušali bodo z velikimi očmi – kot takrat, ko so bili majhni in smo jim prebirali pravljice.

Sem srečen človek, saj v svoji rumeni hiši ne živim sama. Dve mladi, nežni dušici sta z menoj. Moja dva otroka, ki hitita proti svetu odraslih, kot da bosta kaj zamudila, če ne bosta takoj izvedela vsega, kar se skriva v 'klubu' odraslih. To je zakon narave in se mu ni smiselno zoperstavljati. Ko otroci postanejo najstniki in kasneje polnoletni, moramo starši le prisluhniti, jih vzpodbujati, objeti in se bodo odprli kot knjiga. Z dušo in s srcem jim moramo dati vedeti, da jim stojimo ob strani, ne glede na to, kaj se jim dogaja, in oni bodo zaupali. Zaupali in verjeli, da je v življenju vse možno.

“ Pripovedovati jim moramo zgodbe, ki jih piše življenje. Da bodo videli, koliko je možnih poti v življenju in da vsak človek piše svojo enkratno in neponovljivo zgodbo. ”

Pripovedovati jim moramo zgodbe, ki jih piše življenje. Da bodo videli, koliko je možnih poti v življenju in da vsak človek piše svojo enkratno in neponovljivo zgodbo. Vzbujati moramo njihovo radovednost in s tem kreativ-

Foto: Alenka Veber

nost ter predvsem čudenje nad vsem, kar ni popolnoma vsakdanje – tudi to je poslanstvo staršev. In bodo poslušali z velikimi očmi – kot takrat, ko so bili majhni in smo jim prebirali pravljice.

Oba otroka vesta, da mi zgodb nikoli ne zmanjka, še manj pa idej, kaj početi. Moja ljubezen ju ogreje do točke, ko norčije zaplamtijo v smer smeha do solz. Ko nastane zabava iz nič, smeh iz lastnih nerodnosti, besedne zveze iz pravkar nastale situacije. Takrat prekinemo kosilo, delo in podobno, ker smeh duši in stiska trebuh, solznice pa špricajo tako kot naši duhoviti dovtipi.

Z otrokoma vedno želim podeliti vse lepo, kar se mi dogaja. Zato sem ob zgodbi o Curleku spet imela priložnost, da jima pokažem del zanimive življenjske poti nekega moža. Povabila sem ju v gozd na sprehod z namenom, da uživamo v naših skupnih trenutkih. Navdušila sem ju z zgodbo in radovednost je bila dovolj velika, da sta želela videti Curlek, jaz pa sem želela spoznati njune občutke in razmišljanja.

Tako kot je moja soseda mene, sem tudi jaz njiju najprej opozorila na šum, ki je prihajal iz globeli. Od tod sta zlahka odkrila cilj. Bila sem veselo presenečena, ker je sin že poznal ta izvir vode, vendar ni vedel, da so ga vaščani poimenovali Curlek. Poleti, ko se je podil s prijatelji na kolesu po gozdnih poteh, so se večkrat ustavili na tem mestu, se hladili in osvežili. Hčerka pa mi je s svojim zamišljenim pogledom dala vedeti, da ve, o čem sem jima pripovedovala. Videla sem, da občuti zgodbo in preteklost podobno kot jaz. Razveselila se je misli, da bo izvir pokazala svojemu fantu in tako sporočilo z ljubeznijo prenesla naprej.

Med nami se je skal trenutek tesne povezanosti z naravo. V tišini smo zaznali dihanje in gibanje gozda, z barvami in vonji po jeseni. Zvok vode iz izvira se je pomešal s šelestenjem listja in pokom vejice pod nogami. Bili smo na pravem mestu. Stopili smo v krog, se objeli, staknili glave in brez besed vedeli: radi se imamo. ■

Leo F. Buscaglia

Živimo, ljubimo in se učimo

Znanka: Ljubljana, 1996

193 strani, cena: 25,90

“Nikos Kazantzakis meni, da bi se morali idealni učitelji razprostrti kot most, čez katerega bi povabili svoje učence. Ko bi prečenje omogočili, naj bi se radostno zrušili in s tem spodbudili svoje učence h gradnji lastnih mostov. Posamezne teme v tej zbirki so taki mostovi. So zgolj ideje, koncepti in občutki, ki sem jih z užitek delil z drugimi. Podajal sem jih z zavestjo, da bodo sprejeti, slavljeni, prezrti ali celo zavrženi. Ni važno.” (Leo Buscaglia)

Bogdan Žorž

Vzgoja za svobodo – vzgoja za odrekanje

Ognjišče: Koper, 2010

359 strani, cena: 11,90 EUR

Pričujoča knjiga je izbor člankov, ki jih je avtor v daljšem časovnem obdobju objavljaval v različnih revijah in zbornikih. Lasten arhiv člankov, ki jih je vsa ta leta pisal, mu je popolnoma uničil požar. Tako so se iskanja in zbiranja po najrazličnejših publikacijah lotili v uredništvu založbe Ognjišče. Pravijo, da zato izbor člankov morda ni najbolj idealen, a kljub vsemu dobro pokaže, kako se je avtorjeva misel vedno znova razvijala, rasla in se soočala s tema-

mi, ki jih je narekovalo življenje. Nekaj tem: vrednote, medgeneracijski odnosi, igralništvo, okultno in mladi.

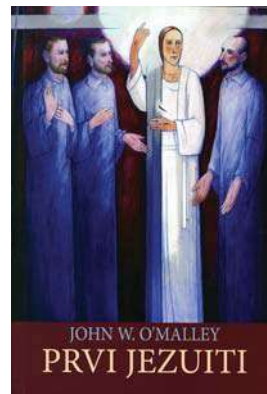
John W. O'Malley

Prvi jezuiti

Župnijski zavod Dravljje: Ljubljana, 2010

523 strani

Prvi jezuiti, najbolj znana knjiga Johna W. O'Malleya, doslej prevedena v deset jezikov, govori o prvih petindvajsetih letih obstoja Družbe Jezusove (1540-1565). Avtor se opira na izredno obsežno jezuitsko dokumentacijo iz tega obdobja in poskuša ugotoviti, kako so prvi jezuiti sami dojemali sebe, od kod je izviralo to njihovo dožemanje in kako so ga udeleževali v svojih številnih in raznovrstnih dejavnostih v okoliščinah, v katerih so se znašli.

Anselm Grün

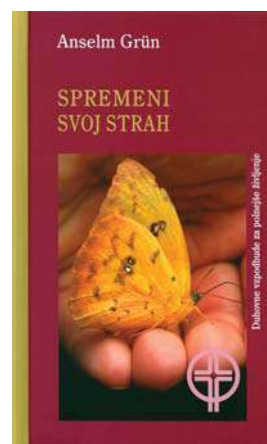
Spremeni svoj strah**Duhovne vzpodbude za polnejše življenje**

Slomškova založba:

Maribor, 2010

148 strani, cena: 14,95 EUR

“Kaj pomaga proti strahu? Samo ljubezen! In česa se najbolj bojiš? Ljubezni!” Avtor nam želi s knjigo pomagati učiti se živeti s strahom. Pravi, da kakor hitro se s svojim strahom pomirimo, se leta spremeni. Še naprej je prisoten,

Prejeli smo

A. J. R. Waterston (ured.)

Vse o negi dojenčka in malčka

Založba Meander: Izola, 2010

392 strani, cena: 59,00 EUR

Anselm Grün

Zakon**Blagoslov za skupno življenje**

Ognjišče: Koper, 2009

87 strani, cena: 4,90 EUR

Tim Dowley

Moje prve svetopisemske zgodbe**Magnetni liki**

Ognjišče: Koper, 2010

12 strani, cena: 11,90 EUR

Berta Golob

Mučenec Lojze Grozde

“Jaz sem neskončno drevo”

Družina: Ljubljana, 2010

79 strani, cena: 5,00 EUR

Sabine Laplane

Brat Roger iz Taizéja

Novi svet: Ljubljana; Celjska Mohorjeva

družba: Celje, 2010

119 strani, cena: 9,80 EUR

Chiara Lubich

Bog te neizmerno ljubi

Izbrane misli o Bogu Ljubezni

Novi svet: Ljubljana, 2010

63 strani, cena: 5,00 EUR

Viktor E. Frankl

Biti človek pomeni najti smisel

Novi svet: Ljubljana, 2010

100 strani, cena: 8,00 EUR

Chiara Lubich

Evharistija

Novi svet: Ljubljana, 2010

78 strani, cena: 8,80 EUR

Ezio Aceti, Alberta Rotteglia

Ali otroka prinese štorčljaja?**Odkrivanje človekove čustvenosti in spolnosti 2: od 8 do 11 let**

+ Priročnik za vzgojitelje

Novi svet: Ljubljana, 2010

47 strani, cena: 9,90 EUR

a nima več svoje moči. Je pa strah tudi zelo pomemben, saj brez njega ne bi imeli občutka za pravo mero. "Kaže mi, naj tukaj ne grem dalje, ker se sicer bližam nevarnosti, da zgrmim v prepad." Avtor nas sooči z različnimi strahovi, kot so strah, ki hromi, strah pred neznanim v meni, strah, da bi bil zapuščen, strah pred prihodnostjo itd.

Ivan Ott

Otroci, žrtve vojne

Trpljenje otrok v Jugoslaviji od 1942 do 1948

Celjska Mohorjeva družba: Celje, 2009

293 strani, cena: 25,00 EUR

Ivan Ott deluje v Nemčiji kot raziskovalni novinar in z vso odgovornostjo zbira gradivo o sotrpinih vojnih in povojnih grozot. Pravi, da tako politiki kot zgodovinarji zatajujejo žrtve otrok ali pa takšna dejanja podtikajo vojnim poražencem ter dodaja, da so v času komunistične vladavine ti otroci postali tudi žrtve ideologij. S pričujočo knjigo avtor na svoj način izkazuje čast nedolžnim otrokom, ki so jih ubili ali pa so po vojni živeli s travmatičnimi brazgotinami.

Stanislav Bahor

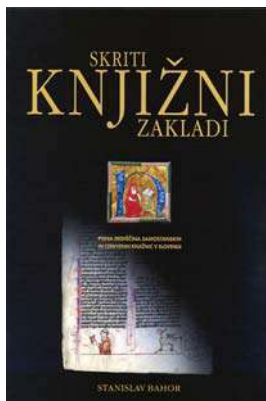
Skriti knjižni zakladi

Pisna dediščina samostanskih in cerkvenih knjižnic v Sloveniji

Tuma, NUK: Ljubljana, 2009

255 strani, cena: 89,00 EUR

Monografija v besedi in sliki prikazuje nastajanje in življenje samostanskih knjižnic ter njihovih ustanoviteljev. Razkriva rokopise in knjižne zaklade neprecenljivih vrednosti ter predstavlja pomemben mejnik v spoznavanju slovenske kulturne dediščine, saj na enem mestu predstavi vse naše pomembne samostanske knjižnice. Kljub strokovnosti bo knjiga zagotovo našla bralce, predvsem tiste, ki si pustijo vzbuditi radovednost in prebuditi svojo pustolovsko žilico.

Philip Hill

Shizofrenija, moja sopotnica

Popotovanje od diagnoze učnih težav skozi obdobja duševne bolezni do kariere poklicnega socialnega delavca

Celjska Mohorjeva družba: Celje, 2010

158 strani, cena: 16,00 EUR

"Knjiga Phila Hilla je glas stotisočih, ki nimajo priložnosti spregovoriti. Pomagala jim bo do spoznanja, da shizofrenija ni nepremagljiva in da se ne dogaja samo njim. Z voljo in s trudom je napisal zemljevid, s katerim se lahko znajde tako poučeni kot tudi nepoučeni bralec. Svoje življenje je postavil na ogled zato, da bi nam pokazal, kako je mogoče s pogumom premagati tudi nepremagljivo in kako pomembno je, da v boju z zmajem nikoli ne obupaš." (iz spremne besede Renate Ažman)

Po sledih Ogleja

Društvo katoliških pedagogov Slovenije je organiziralo v soboto, 8. maja 2010, strokovno ekskurzijo z naslovom *Po poteh Ogleja*. Zbralo se nas je 50 udeležencev. Ob 7. uri smo krenili na pot izpred cerkve sv. Jožefa v Ljubljani. Strokovni vodja je bil, kot ponavadi, dr. Peter Vencelj, duhovni vodja pa pater Silvo Šinkovec. Želeli smo spoznati najvažnejši vir krščanstva za naše kraje – oglejski vir. Poleg tega vira sta bila pomembna še salzburški in panonski vir.

Prvi postanek smo imeli v Štivanu – Sv. Ivanu ob Timavi. Tu smo občudovali ponovno rojstvo reke Reke, ki teče in ponikne na slovenskem ozemlju. Izpod mogočnih skal privre na mnogih mestih živa voda, ki se nato združi in odteče kot reka Timava proti morju. Voda je vir življenja, lahko pa tudi rušilna sila. Vedno vredna spoštovanja in občudovanja. In prav v neposredni bližini izvirov je bila že v davnini postavljena cerkev z benediktinskim samostanom, ki je bil porušen. V notranjosti cerkve so še vidni ostanki prvotne kapele in mozaikov na tleh, ki pa so zaradi narasle talne vode poplavljeni. Cerkev ima pravokotno obliko z značilnim stropom.

Pot smo nadaljevali proti Tržiču – Monfalkonu, po naplavinah skozi laguno proti Gradežu, ki je bil v dobi razcveta predkontrola za luko Oglej. Ogledali smo si cerkev sv. Evfemije, ki je bila mučenka v času vladanja Dioklecijana, in manjšo cerkev, posvečeno Mariji. Zanimiv je stari del mesta in lepo obnovljeni del ob morski obali, kjer smo morje tudi slišali, ne samo videli, in se spominjali pesmi Buči, buči morje ...

Nadaljevali smo pot v Oglej. Organizirana krščanska prisotnost je bila tu zabeležena že v 3. stoletju. Nedavna izkopavanja pa so prikazala obstoj prazgodovinskih naselbin že od 13. do 9. stoletja pred Kristusom. Tu je bila utrdba krščanstva in izhodišče za evangelizacijo evropskih dežel. V Ogleju je bil tudi evangelist Marko, pa tudi sv. Peter in Pavel. Znana sta mučenca Hilarus in Tatianus iz leta 284. Pod jurisdikcijo oglejskega metropolita je v 6.

stoletju spadalo okrog trideset škofij, ki so bile na slovenskem, italijanskem in germanskem ozemlju. Do zatona mesta je prišlo po vdoru Atila. Večji del mesta je bil tedaj porušen. Krščanski sloves pa je ostal nedotaknjen skozi ves srednji vek. Pred Atilovimi Huni so sedež škofije prestavili v Gradež. Po zasedbi Langobardov se oglejski patriarhat razdeli na dva dela. Sedež enega dela je bil v Gradežu, drugi pa v Krminu. Oglejski patriarhat je bil ukinjen leta 1715. Takrat sta

nastali Videmska in Goriška škofija.

Zanimivi so ostanki pristanišča. Videli smo pristaniške in gradbene objekte, ki so bili postavljeni ob reki Natisone – Torre. Pristaniški bazen je v glavnem pod zemljo. Odkrit je samo en del. Struga reke Natisone je zasuta. Po njej teče arheološka pot, ob kateri je senčni drevored cipres, med kateri

mi je več skulptur, ki so jih našli pri izkopavanju.

Osrednji del rimskega Ogleja je bil Forum, monumentalni objekt, velikosti 140 x 60 metrov. To je bilo središče političnega, civilnega in verskega življenja. Predstavo o mogočnosti Foruma si lahko ustvarimo ob pogledu na

ohranjeno vzhodno stebrišče. Na tlakovanih tleh so razne kiparske najdbe iz 2. stoletja.

Mogočna katedrala oglejskih patriarhov, ki je posvečena Devici Mariji

in sv. Mohorju in Fortunatu, je na nas naredila največji vtis. Ob katedrali se dviga trden zvonik. Večkrat je bila uničena in na novo postavljena. Vidni so sledovi pozno romanske – gotske arhitekture. To je prava zakladnica umetnosti in zgodovinskega spomina. Slavni so zlasti starokrščanski mozaiki. Pripadali so prvemu središču svobodnega izpovedovanja vere, ki so ga ustvarili kristjani v Ogleju po koncu verskega preganjanja. Mozaiki kažejo različne simbolne prizore, iz narave in druge. Lepi so portreti rib, ptičev, boj med petelinom in želvo, prikazana je zgodba o Jonu. V sredino je postavljen Dobri pastir, ki sprejema vse, ki vstopajo k njegovi čredi.

Polni globokih vtisov smo se poslovili od Ogleja. Zavedali smo se, da smo spoznali le drobec bogate zgodovine in da se bomo na ta edinstven kraj še vrnili.

Prispeli smo v gostoljubno mesto Števerjan, kjer nas je ljubeznivo sprejel tamkajšnji župnik. Tam smo imeli tudi sv. mašo, ki jo je daroval naš duhovni vodja ob navzočnosti župnika in organista. Zahvalili smo se Gospodu za dar vere, za vse, kar nam je bilo dano videti in spoznati, za vse dobre in potrpežljive sopotnike. Prosili smo tudi za moč pri opravljanju vzgojnega dela. V Števerjanu so nas tudi odlično postregli v slovenski gostilni Koršič.

Odpeljali smo se proti Gorici. Ker so se urni kazalci premikali neverjetno hitro, smo si mesto ogledali kar z avtobusom. Odšli smo na grad, od koder je lep razgled po Gorici in Novi Gorici.

Sklenili smo, da se bomo v te kraje še vrnili, da jih bomo bolje spoznali in se od tamkajšnjih ljudi naučili spoštovanja do Slovenije in slovenskega jezika. ■

Anica Benčina

O pedagoških mašah

Člani društva ste med vrsto vabil verjetno opazili tudi vabila na pedagoško mašo, ki prihajajo na vaš e-naslov ob koncu meseca. Morda k tej maši še niste nikoli prišli, zato naj vam na kratko predstavim njen namen in vsebino.

V območni skupnosti Ljubljana smo nalogo priprave pedagoške maše 'podedovali' iz prvih let delovanja DKPS. V odboru smo že dolgo prepričani, da ima naša povezanost in usklajeno delovanje svoje korenine v duhovnosti, katere bistvo je sveta maša.

Mašo posvetimo dogodkom in ljudem v šoli. S sodelovanjem v posameznih delih maše poskušamo ujeti misli in skrbi meseca, položiti na oltar učence, sodelavce, starše, naša prizadevanja, uspehe in strahove. Marsikaj lahko odložimo in posvetimo, kar nam zagotovo pomaga na naši pedagoški poti.

Tako kot že vrsto let so pedagoške maše v Marijini kapeli Duhovnega središča sv. Jožefa v Ljubljani. V šolskem letu 2009/10 so potekale vsak četrti ponedeljek v mesecu. Duhovni asistent p. Silvo Šinkovec jih je letos 'oblekel v duhovni blok', v katerem imamo dve uri pred sv. mašo možnost spovedi, sv. maša je ob 19. uri, po maši pa je v času kratke adoracije izpostavljen Najsvetejši. Po maši se navadno zadržimo še v klepetu o perečih šolskih tegobah, Magda Jarc pa navadno s čajem in pecivom poskrbi, da nam ne zmanjka moči.

Pri sv. mašah pa nekaj pogrešamo: par kitar, še kak instrument ali le pogumne pevce, ki bi že sicer lepo mašo s svojimi glasovi ali glasbo še polepšali. ■

Helena Kregar

Za nami še eno uspešno leto

Letos je bilo za mentorje in prostovoljce programa *Človek za druge* posebno leto. Ob začetku šolskega leta smo stopili v deseto leto delovanja programa. Z mašo in kratkim programom smo se zahvalili vsem, ki so 'krivi', da lahko vsako leto povabimo k sodelovanju nove prostovoljce ter jim ponudimo koristno in zabavno vsebino. Ob tej priložnosti smo si omislili tudi prav posebne oranžne majice, s katerimi letošnji prostovoljci (reklamno) popestrijo kak dan.

V iztekajočem šolskem letu se nam je pridružilo 80 prostovoljcev, nekaj že starih znancev programa, večina pa se je programu pridružila prvič. Že četrto leto zapored so lahko svoje prostovoljno delo opravljali na devetih različnih področjih. S posamezniki ali skupino so se družili v vrtcu, osnovni šoli, azilnem domu in centru za tujce, domovih za ostarele, kliničnem centru, Domu Janeza Levca, na Soči ter spremljali paraplegike in slepe. V okviru programa

Ana Nahtigal, ki nam je spregovorila o čustvih in čustvenih blokadah. Začetek prostovoljnega leta smo popestrili z izobraževalno-družabnim vikendom v Šmihelu nad Mozirjem. Z rdečo nitjo vikenda – etičnost v prostovoljnem delu – smo se поблиže spoznali z Etičnim kodeksom organiziranega prostovoljnega dela ter se soočali (na teoretični ravni) z različnimi etičnimi dilemami. Prav tako nam je vikend omogočil, da smo se skozi delo, druženje in zabavo med seboj še bolj povezali.

Krona našega druženja pa je – kljub majhnemu številu udeležencev – vsekakor zaključni izlet. Letos smo si ogledali Sečoveljske soline, o katerih nam je marsikaj zanimivega povedal tudi Joško Joras. Druženje smo nadaljevali v Domu paraplegikov Piran v Pacugu, kjer smo izkoristili bazen z morsko vodo. Najpomembnejši del izleta je bila podelitev zahval in priznanj prostovoljcem in mentorjem. Del popoldanskega časa smo namenili tudi strumnemu in zagretemu navijanju za naše nogometaše ter konkretnemu ogrevanju za naslednje svetovno prvenstvo v metu frizbija in nogometu.

Deseto leto delovanja zaključujemo s hvaležnostjo, pa tudi malo žalostno. Od programa se je namreč poslovil Klemen, mentor z najdaljšim stažem – mentorstva in prostovoljstva. Njegov doprinos k programu je bil velik in srčen, njegove nabrane in podeljene izkušnje pa nam bodo pri mentorskem

delu še naprej v veliko pomoč. Prav tako sta se od programa poslovila mentorica Simona in duhovni vodja p. Primož. Čeprav sta bila z nami krajši čas, sta vsak po svoje bogatila naše delo in druženje. Z novim šolskim letom se nam bodo pridružile nove mentorske moči in skupaj bomo zakorakali v enajsto leto programa. ■

Metka Jagodic, mentorica

Foto: arhiv programa

smo jim poleg uvodne predstavitve programa in kratkega izobraževanja ponudili tudi mesečne supervizije, kjer smo spoznavali konkretne načine reševanja težav. Gosta letošnjih skupnih supervizij sta bila p. Andraž Arko, ki nam je s konkretnim primerom predstavil možnost uporabe filma kot pedagoškega sredstva in obenem ponudil razmislek o motivaciji za prostovoljstvo, ter ga.

Žepni koledar Vzgoja 2010/11

Avgusta bo izšel nov koledar Vzgoja 2010/11. Koledar zajema obdobje od avgusta 2010 do decembra 2011. Primeren je za načrtovanje dejavnosti v šolskem in pastoralnem letu. Tedenke misli in dnevna mašna berila dajejo poseben ton praznikom in drugim obdobjem leta. Zaradi formata v velikosti knjižice (100 x 190 mm) je zelo priročen. Obsega 180 strani. Cena v prednaročilu (do 1. 8. 2010) je le 4,20 EUR.

Naročite ga na 01/43 83 987 ali dkps.seminarji@gmail.com.

Dan idej in pobud

Vsi člani DKPS ste tudi letos vabljeni na *Dan idej in pobud*, kjer se bomo skupaj pogovarjali o viziji, prihodnosti in razvoju Društva katoliških pedagogov Slovenije. Srečanje bo **9. avgusta 2010**.

Odhod iz Ljubljane: ob 8.00

Prihod v Ljubljano: v večernih urah

Prijave do 4. 8. 2010: 01/43 83 987, dkps.seminarji@gmail.com

Slomškov dan 2010

V soboto, **25. septembra 2010**, bo na Ponikvi tradicionalno celodnevno srečanje učiteljev, vzgojiteljev, katehetov in staršev z naslovom *Vsak naj za dobro vsakega skrbi*. Dopoldne bo potekala sv. maša, ki jo bo daroval celjski škof msgr. dr. Stanislav Lipovšek. Sledil bo kulturni program s podelitvijo Slomškovih priznanj, nato pa še ogled kulturnih znamenitosti v okolici Ponikve. Iz Ljubljane bo organiziran avtobusni prevoz.

Dodatne informacije in prijave: 01/43 83 987, dkps.seminarji@gmail.com

Duhovne vaje za pedagoge

Člani društva in vsi, ki si želite duhovne obnove, vabljeni v Ilirsko Bistrico od 3. do 8. avgusta 2010. Duhovne vaje z naslovom *Molitev posvečuje življenje* bo vodil p. Silvo Šinkovec.

Prijave in informacije: jerneja.burja@rkc.si

Seminarji

Osební dnevnik

Predstavitve: Seminar pomaga ozavestiti pretekle življenjske izkušnje in jih povezati v smiselno celoto. To deluje terapevtsko in prebujá ustvarjalnost.

Udeleženci se naučijo uporabljati osebni dnevnik kot metodo osebnostne rasti.

Obseg: Seminar poteka v dveh delih (dva vikenda); 2 x 16 ur.

Udeleženci: Seminar je namenjen vsem pedagoškim delavcem, staršem in drugim posameznikom.

1. izvedba: Ljubljana:

1. del: 29. – 31. 10. 2010

2. del: 26. – 28. 11. 2010

Prijave: do 20. 10. 2010

2. izvedba: Ljubljana:

1. del: 11. – 13. 3. 2011

2. del: 8. – 10. 4. 2011

Prijave: do 2. 3. 2011

Vodi: mag. Silvo Šinkovec s sodelavci

Spodbujanje razvoja samozvesti in samospoštovanja

Predstavitev: Pomen in znaki visokega in nizkega samospoštovanja, razvoj samospoštovanja, možnosti za pridobivanje novih pozitivnih izkušenj. Seminar daje nova znanja in vključuje vaje za osebni razvoj.

Obseg:

1. Seminar poteka celo leto, 16 srečanj, ob sredah na 14 dni, med 17.00 in 18.45 v Ljubljani.

2. Vikend izvedba, 16 ur.

Udeleženci: Seminar je namenjen vsem pedagoškim delavcem in staršem.

1. izvedba: Ljubljana, začetek 6. 10. 2010, prijave: do 29. 9. 2010

2. izvedba: Ljubljana, 14. – 16. 1. 2011, prijave: do 5. 1. 2011

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Inteligentna čustva

Predstavitev: Kaj so čustva, kakšen je njihov pomen in katere so težave, ki jih s čustvi imamo. Čustvena pismenost je osnova za čustveno inteligenco.

Obseg:

1. Seminar poteka celo leto, 12 srečanj, ob sredah na 14 dni, med 17.00 in 18.45 v Ljubljani.

2. Vikend izvedba, 16 ur.

Udeleženci: Seminar je namenjen vsem pedagoškim delavcem in staršem.

1. izvedba: Ljubljana, začetek 13. 10. 2010, prijave: do 6. 10. 2010

2. izvedba: Ljubljana, 11. – 13. 2. 2011, prijave: do 2. 2. 2011

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Retorika 1. in 2. del

Predstavitev: Seminar je namenjen vsem, ki si želijo izboljšati svoj govorni nastop, povečati moč prepričevanja

ter se naučiti upoštevati elemente besednega in nebesednega sporočanja.

Nadaljevalni seminar Retorike

Udeleženci večkrat nastopajo, pri čemer je v ospredju brušenje in raziskovanje govornih nastopov. Vadijo jasno, natančno in jedrnatno izražanje, učijo se obvladovati daljši in krajši časovni okvir, poudarki so na razporeditvi snovi in drugih elementih prepričljivosti. Izvede se še debata, kjer je poudarek na argumentaciji in načinu vodenja razprave.

Obseg: 16 ur

Udeleženci: študentje, strokovni in vodstveni delavci raznih ustanov, starši, upokoenci in drugi posamezniki. Število udeležencev/skupino: max. 15

Izvedbe:

1. za zaključene skupine, šolske zbornice po dogovoru

2. za posameznike, Ljubljana: 13. in 20. 11. 2010, prijave: do 3. 11. 2010

3. za posameznike, Ljubljana: 15. in 22. 1. 2011, prijave: do 5. 1. 2011

4. nadaljevalni seminar za posameznike, Ljubljana: 12. in 19. 3. 2011, prijave: do 2. 3. 2011

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala

Nenasilno sporazumevanje

Predstavitev: Nasilje rodi nasilje – do uničenja odnosov, ljudi in narodov. Nenasilno sporazumevanje je prvi in odločilni korak iz nasilja.

Obseg: 16 ur

Udeleženci: Seminar je namenjen vsem pedagoškim delavcem, staršem in drugim posameznikom.

Izvedba: Ljubljana, 21. in 22. 1. 2011; prijave: do 12. 1. 2011

Vodi: Marjan Žveglič

Moteči, nevidni in travmatizirani učenci

Predstavitev: To, kar učenec prinaša s seboj v svojem intimnem psihološkem svetu, pomembno vpliva na odnos z ostalimi učenci in učitelji. Odgovornost za odnos pa je vselej na strani odraslega/učitelja, s tem pa tudi iskanje načinov, ki bodo otroka lahko opolnomočili, da bo kljub slabim izkušnjam uspel napredovati v srečnejšega posameznika.

Obseg: 8 ur

Izvedba: jeseni 2010

Vodi: Julija Pelc

Satyagraha* – delavnice

nenasilnega sporazumevanja

Seminar Nenasilno sporazumevanje bo v šolskem letu 2010/11 potekal tu-

di v obliki delavnic. Teoretično bomo predelali osnovna poglavja po knjigi G. Marshalla Nenasilno sporazumevanje, temu pa bodo sledile vaje in primeri iz življenja in prakse (šolske, delovne, komunikacijske, vzgojne ...). Na seminar vabimo vse, ki ste se seminarja Nenasilno sporazumevanje že udeležili in vas je sporočilo nagovorilo k poglobljanju, širjenju in uporabi tega znanja v svojem delovnem in življenjskem okolju.

* Satyagraha je Gandijev izraz za ustvarjalno nenasilje

Izvedba: Srečanja bodo enkrat mesečno od oktobra 2010 do aprila 2011 v Ljubljani.

Vodi: Marjan Žveglič

Informacije in prijave:

DKPS,

Ulica Janeza Pavla II. 13

1000 Ljubljana

01/43-83-987

dkps.seminarji@gmail.com

<http://dkps.rkc.si>

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju.

Dan prijateljstva

Dan prijateljstva, ki bo potekal v soboto, **28. avgusta 2010**, je namenjen povezovanju med člani različnih območnih skupnosti. Letos ga organizira OS Tolmin.

Zberemo se ob 8.00 na Slapu ob Idriji. Najprej si bomo ogledali rojstno hišo pisatelja Cirila Kosmača. Letos praznujemo stoletnico njegovega rojstva. Nato se bomo ob križevnem potu z mozaiki patra Marka Rupnika povzpeli na Mengore (453 m), k romarski cerkvi Marijinega imena, kjer bo sveta maša. Sledilo bo kosilo in po njem obisk župnijske cerkve Marije Vnebovzete v Tolminu. Pot bomo zaključili na Mostu na Soči, rojstnem kraju Ivana Preglja (letos je 50-letnica njegove smrti) in si ogledali župnijsko cerkev sv. Lucije s poslikavami Toneta Kralja. Hoje je približno za tri ure, pot ni zahtevna, potrebna pa je udobna obutev, lahko tudi pohodne palice.

Organiziran bo avtobusni prevoz iz Ljubljane.

Odhod iz Ljubljane: ob 6.30

Prihod v Ljubljano: v večernih urah

Prispevek: 35,00 EUR

Prijave do 16. 8. 2010: 01/43 83 987, dkps.seminarji@gmail.com

The summer edition of the *Vzgoja* magazine is dedicated to the presentation of sustainable development in a new light. We wrote about sustainable development already in the 36th issue; however, we would like to present the new philosophy, new views and directions in the current *Focus Theme*. The first article deals with the question of the relationship between human rights and education for sustainable development. The author of the article, Dejan Hozjan, shows how the conceptual transition from environmental education to education for sustainable development has changed the aims of learning. Barica Marentič Požarnik writes about the development of views, values and beliefs which enable sustainable development. Social justice as a component of the concept of global learning is the title of the article written by Majda Naji. In it she is asking herself which of the four possible scenarios of global learning Slovene schools will take. The article which follows is about 9 principles of a sustainable society, while Linda Buzzell – Saltzman lists the 17 sectors of a sustainable society in the framework of the Sustainable Small Cities Project. Mihael Jarc presents water as an indispensable element of the creation and a natural value, and Anita Žiberek describes a class ecological project named Nature is an ally and friend of children and adults.

In the column *Our interview* Mojca Kucler Dolinar, the former Minister of higher education and a candidate for the mayor of Ljubljana, presented her views on sustainable society.

The author of the first article in the column *Teachers* is Hubert Požarnik. He describes what a good teacher is like, what his values, knowledge and competences are. In the second article Franci M. Kolenec presents a book by Tugomira Vizjak Kure with the title *Spodbujanje razvoja sensorike, motorike, kognicije, govora in jezika* (How to stimulate the development of the sensorics, motorics, cognition, speech and language).

The column *Spiritual Experience* is dedicated to the first Slovene martyr Lojze Grozde. His life story is depicted by Berta Golob in the article *Everything is personified in the symbolic*. The second article is a translation from the book *Biblical theology and the spiritual exercises* by Giles Cusson. The article bears the title *The arising love*.

The column *Class Teachers and the Educational Plan* deals with situations from the high school period. We can read about the consequences of being spoiled in the article written by Nataša Vidovič. The second article brings an example of a dispute between a teacher and a student and possible solutions of the problem.

In the column *Parents* we can read an extract from the book by Maria Montessori *Secret of Childhood*. It talks about the fact that the orientation rests on order. In the continuation Savica Pureber writes about children who may be victims of family violence. Andrej Perko, however, draws the attention to the fact that some parents should not be allowed to take care for their children. He presents a case of a child who lived with his parents, who were alcoholics. Fani Čeh writes about the importance of parents' awareness of the responsibility they have for the education and upbringing of their children. In the last article of this column Janko Jarc presents a few inserts from the book by Marija Demšar *Življenjska zgodba* (Life story).

Following our usual practice, the column *Fields of education* starts with an article by Milček Komelj. He has chosen a painting by Anton Karinger showing the Triglav from Bohinj for the cover of the present issue. The painting, which was created in 1861, is seen as our most romantic landscape picture by some people, while others see it as a more biedermaier style or romanticised offspring of the baroque tradition.

Natalija Veselič Martinjak writes in her article about the fact that leading a project can be a special challenge for teachers.

In the column *Voluntary Work* Barbara Tehovnik writes about the year 2011 as the European year of voluntary work.

The magazine rounds off with three articles in the column *Experience*. The first one has been written by Zvonka Španger and deals with the project in the primary school Dobrova, which encourages family reading. The last article in this issue is the continuation of the story about Curlek. The first part of the story by the author Simona Babič was published in the previous issue.

Written by: Kristina Lepen
Translated by: Tanja Volk

Simona Babič, ing. gradbeništva, zaposlena na *Univerzi v Mariboru*. Rada piše zgodbe iz življenja.

Linda Buzzell-Saltzman, mag., zakonska in družinska svetovalka.

Miro Cerar, dr. pravnih znanosti, je strokovnjak za področji ustavnega prava in teorije prava. Kot izredni profesor je zaposlen na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani. Je avtor in soavtor več knjig in raziskav, v domačih in tujih strokovnih revijah pa ima objavljene številne članke s področja teorije prava in ustavnega prava.

Gilles Cusson, DJ, avtor knjige *Biblical theology and the spiritual exercises*.

Fani Čeh, univ. dipl. org. zdr., spec., zaposlena na *Zavodu RS za šolstvo*. Je avtorica in soavtorica nekaj priročnikov za učitelje ter vrste člankov na področju primarne preventive.

Berta Golob, prof. slov. jezika in književnosti, poučevala je na OŠ ter kot zunanja sodelavka na pedagoški akademiji. Bila je tudi knjižničarka, lektorica na TV ter svetovalka na *Zavodu za šolstvo*. Ima izkušnje z delom z mladimi in s starši, sodeluje tudi v župnijskih občestvih. Napisala je veliko knjig s pedagoško, publicistično in leposlovno vsebino.

Dejan Hozjan, dr. ped., univ. prof. zgod. in teol., docent na področju pedagogike, andragogike in managementa v izobraževanju na *Pedagoški fakulteti Koper* in *Mednarodni fakulteti za družbene in poslovne študije*. Večino svojega časa pa namenja mednarodnim in nacionalnim raziskavam v okviru *Fakultete za management Koper*.

Mihael Jarc, ekonomist, predsednik Liste za čisto pitno vodo.

Franci M. Kolenec, dr., prof. defektologije, vodja področne skupine za VIZ OPP, je višji svetovalac na *Zavodu RS za šolstvo*.

Milček Komelj, dr. znanosti, od leta 1984 predava na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani, na *Oddelku za umetnostno zgodovino*. Njegova bibliografija obsega prek tisoč objav, od tega okrog 20 knjig in vrsto katalogov. Je redni član Evropske akademije znanosti in umetnosti v Salzburgu, predsednik Slovenske matice in častni občan Novega mesta.

Barica Marentič Požarnik, dr. psih., dr. ped., zaslužna univ. prof., ima 40 let izkušenj dela s študenti pedagogike in andragogike, z izobraževanjem učiteljev, svetovalnih delavcev in ravnateljev. Samostojno ali v soavtorstvu je izdala 12 knjig ter napisala okoli 300 člankov.

Maria Montessori (1870-1952), italijanska zdravnica, ki je preobrazila sistem izobraževanja po vsem svetu. Umrla je leta 1952 na Nizozemskem. V svojih zadnjih letih je prejela mnoge častne nazive in pohvale za svoje delo povsod po svetu.

Majda Naji, mag. ped., zaposlena na *Zavodu RS za šolstvo* kot vodja Centra za inovativno edukacijo. Je avtorica knjig in člankov, prevajalka učbenikov, urednica zbornikov, predavateljica na strokovnih srečanjih ter sodelavka v EU projektih s področja trajnostnega razvoja.

Andrej Perko, dr. psih. znanosti, zaposlen na *CSD Kamnik*, je specialist klin. psih. svetovanja. Je avtor in soavtor več knjig ter pisec strokovnih člankov v različnih revijah in časopisu.

Hubert Požarnik, dr. psih. znanosti. Zaposlen je bil na *Centru za mentalno zdravje Kliničnega centra Ljubljana* in predaval na *Medicinski fakulteti*. Je avtor 13 knjig, nad 150 strokovnih in poljudnih člankov, znan predavatelj in kolumnist v *Demokraciji*.

Savica Pureber, univ. dipl. pravna, je vrhovna državna tožilka.

Silvo Šinkovec, DJ, mag. psih., defektolog in teolog, ima izkušnje s svetovalnim delom, vodi duhovne vaje, različne seminarje ter več šol za starše. Je supervizor, predavatelj različnim skupinam ter avtor številnih strokovnih člankov, urednik revije *Vzgoja* in duhovni asistent *DKPS*.

Zvonka Španger, univ. dipl. bibliotekarka in prof. teol., zaposlena na *OŠ Dobrova*.

Barbara Tehovnik, abs. polit., strokovna sodelavka ZSKSS in ena od predstavnic NVO v nacionalnem usklajevalnem odboru ELP 2011.

Natalija Veselič Martinjak, prof. likovne umetnosti, poučuje likovno vzgojo na *OŠ Livada*. Ima izkušnje z delom z nadarjenimi učenci in z učenci s posebnimi potrebami ter z vodenjem različnih projektov.

Nataša Vidovič, univ. dipl. ped. in prof. soc., kot šolska pedagoginja je zaposlena v *Šolskem centru Ptuj* na Elektro in računalniški šoli.

Anita Žibrek, prof. raz. pouka, zaposlena je na *OŠ Franceta Prešerna Kranj*. Ima 15 let izkušenj s poučevanjem učencev na razredni stopnji.

1. strokovni posvet o življenju in delu prof. dr. Franca Pedička

ki bo v petek, 22. oktobra 2010, od 9. do 16. ure v Ljubljani

S posvetom želimo spodbuditi razmislek o aktualnosti antropološko-pedagoške misli, ki jo je v slovenskem prostoru pomembno začrtal prof. dr. Franc Pediček. Iz bogate strokovne zapuščine veje želja po hoji za vzgojo v funkciji človeka.

Vabimo Vas, da sodelujete s pisnim prispevkom v zborniku in/ali z aktivnim prispevkom na posvetu v okviru treh vsebinskih sklopov:

1. Oris življenja prof. dr. Franca Pedička
2. Pedagoške ideje in misli prof. dr. Franca Pedička
3. Pomen in vloga antropološke pedagogike v današnji pedagoški teoriji in praksi

Prijavnica in navodila za pisanje prispevka so objavljeni na <http://dkps.rkc.si>.

Rok za oddajo prijavnice in povzetka je **1. september 2010**.

Dodatne informacije: jerneja.burja@rkc.si

**Vsak novi
naročnik
prejme majico
revije VZGOJA.**

Izpolnite naročilnico in se pridružite veliki družini naročnikov tudi vi!

Naročilnica

Naročam(o)
revijo
VZGOJA

Revija za učitelje, vzgojitelje
in starše izhaja štirikrat letno.
Cena letne naročnine
je 17,20 evrov.

Naročnino bom(o) poravnal(i)
po prejemu položnice.

Ime in priimek ali ime ustanove

Naslov

Pošta

Telefon

E-pošta

Žig

Davčna številka (za davčne zavezanke)

Kraj in datum

Podpis

Anton Karinger: Triglav iz Bohinja, 1861
olje na platnu, 81 x 103 cm, Narodna galerija